

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

x. A.

S. O. M.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1937: 34
SOCIALDEPARTEMENTET

BETÄNKANDE

MED FÖRSLAG TILL

ÅTGÄRDER FÖR FÖRBÄTTRANDE
AV DE BLINDAS OCH DE DÖVSTUMMAS
ARBETSFÖRHÅLLANDEN OCH
FÖRVÄRVSMÖJLIGHETER

AVGIVET AV

SÄRSKILT TILLKALLADE UTREDNINGSMÄN

S T O C K H O L M

1 9 3 7

Statens offentliga utredningar 1937

Kronologisk förteckning

1. Socialiseringsproblemet. 2. Hushållsräkningens problem och faktorer. Tiden. viij, 173 s. **Fl.**
2. Socialiseringsidéer och socialiseringspraxis i Sovjetunionen. 2. Tiden. „vij, 140 s. **Fl.**
3. Betänkande med förslag till revision av förvarings- och interneringslagarna m. m. Marcus. 96 s. **Ju.**
4. Statslotteriutredningen. Betänkande med förslag rörande svenskt penninglotteri. Heggström. 177 s. **H.**
5. Betänkande med förslag till lagstiftning angående särskilda husbehovsskogar i Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker m. m. Marcus. 98 s. 1 karta. **Jo.**
6. Yttrande i abortfrågan. Marcus. 56 s. **S.**
7. 1934 års nämnd för städningens utredning. Betänkande med speciella beräkningar och förslag rörande ersättningsarbete inom vissa statliga ämbetslokaler i Stockholm m. m. Marcus. 54 s. **Fl.**
8. Betänkande med förslag angående den statsunderstödda vattensvlednings- och avdämningsverksamheten samt därmed sammanhängande spörsmål. Heggström. 275 s. 3 bil. **Jo.**
9. Utredning rörande jordbrukets läge i Norrland med vissa förslag till åtgärder till förbättrande av den norrländska jordbrukarbefolkningens ekonomiska ställning. Marcus. 145 s. **Jo.**
10. Betänkande med förslag angående rätt till fiske i Vätern, Vättern, Mälaren, Hjälmaren och Storsjön i Jämtland. 1. Lagförslag och motiv. Marcus. 530 s. **Jo.**
11. Betänkande med förslag angående rätt till fiske i Vätern, Vättern, Mälaren, Hjälmaren och Storsjön i Jämtland. 2. Kartbilagor. Vätern och Hjälmaren. Marcus. 4 s. 17 kartor. **Jo.**
12. Arbetslöshetsundersökningen den 31 juli 1936. Beckman. 196 s. 1 karta. **S.**
13. Lagberedningens förslag till lag om aktiefolags pensions- och andra personalstiftelser m. m. Norstedt. 175 s. **Ju.**
14. Betänkande med förslag till vissa lagstiftningsåtgärder till motverkande av överdriven skuldsättning inom jordbruket. Marcus. 303 s. **Jo.**
15. Utredning med förslag till vissa åtgärder för trafik-säkerhetens höjande vid korsningar i samma plan mellan järnväg och väg samt järnvägarnas beredande av bidrag av automobilskattemedel till säkerhetsanordningarna vid dylika korsningar. Heggström. 107 s. **K.**
16. Hembiträdesutredningens betänkande. 1. Betänkande och förslag i fråga om utbildning av hembiträden. Beckman. 202 s. **S.**
17. Betänkande angående vissa med frivillig anskaffning av luftvärnsmateriel sammanhängande frågor. Beckman. 48 s. **Fö.**
18. Promemoria angående grunderna för en reform av lagstiftningen om rätt till litterära och musikaliska verk. Norstedt. 67 s. **Ju.**
19. Betänkande med förslag till åtgärder mot smittsam kastning hos nötkreatur. Idun. 81 s. **Jo.**
20. Utredning angående de rättsbildade domsagobiträdenas anställnings- och avlöningsförhållanden. Norstedt. 54 s. **Ju.**
21. Betänkande med förslag till lag om minimilöner för lantarbetare. Beckman. 214 s. **Jo.**
22. Efterskrift till „Kykogodset i Skåre, Halland och Blekinge under dansk tid“. Av E. Schalling. Marcus. 66 s. **E.**
23. Betänkande angående pensionsstyrelsens invaliditetsförebyggande verksamhet. Beckman. 146 s. **S.**
24. Förslag till ändrad lagstiftning om sammanträffande av brott jämte motiv. Norstedt. 132 s. **Ju.**
25. Utredning rörande flottans fartygstyper m. m. Norstedt. 232 s. **Fö.**
26. Betänkande med utredning och förslag rörande beredskapsarbeten. Beckman. 221 s. **S.**
27. Betänkande med förslag till löne reglering för lärarpersonalen vid kommunala mellanskolor, kommunala flickskolor och högre folkskolor. Norstedt. 122 s. **Fl.**
28. Betänkande med förslag till lag om skyddskoppypning m. m. Beckman. (2), 482 s. 1 karta. **S.**
29. Betänkande med förslag till lag om allmänningsskogar i Norrland och Dalarna m. m. Marcus. 246 s. 2 kartor. **Jo.**
30. Redogörelse för inventering av odlingsjord å kronoparkerna nedanför odlingsgränsen i de två nordligaste Norrlandslänen ävensom för vissa andra uppdrag. Kihlström. 82 s. **Jo.**
31. Betänkande med förslag angående inrättande av ett statens institut för folkhälsan. Beckman. 78 s. 3 bil. **S.**
32. 1936 års lönekommitté. Betänkande med utredning och förslag angående dyrtorsgrupperingen. Marcus. 178 s. **Fl.**
33. Betänkande med förslag angående den fasta lantbruksundervisningens ordnande. Marcus. 270 s. **Jo.**
34. Betänkande med förslag till åtgärder för förbättrande av de blindas och de dövstummas arbetsförhållanden och förvärvsmöjligheter. Beckman. 122 s. **S.**

Anm. Om särskild tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. E. = ecklesiastikdepartementet, Jo. = jordbruksdepartementet. Enligt kungörelsen den 3 febr. 1922 ang. statens offentliga utredningars yttre anordning (nr 98) utgivas utredningarna i omslag med enhetlig färg för varje departement.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1937: 34
SOCIALDEPARTEMENTET

BETÄNKANDE

MED FÖRSLAG TILL

ÅTGÄRDER FÖR FÖRBÄTTRANDE
AV DE BLINDAS OCH DE DÖVSTUMMAS
ARBETSFÖRHÅLLANDEN OCH
FÖRVÄRVSMÖJLIGHETER

AVGIVET AV

SÄRSKILT TILLKALLADE UTREDNINGSMÄN

STOCKHOLM 1937
K. L. BECKMANS BOKTRYCKERI

[1945 37]

STATENS BOKFÖRÄGARE

1912

1912

STYRELSEN FÖR FÖRBÄTTNINGEN

AV DE BLINDAS OCH DE DÖSTUMMAS

FÖRSTÖRRELSER OCH

FÖRFRYSNINGAR

1912

STATENS BOKFÖRÄGARE

1912

1912

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

	Sid.
<i>Skrivelse till Herr Statsrådet och Chefen för Socialdepartementet</i>	5
 Utredning angående de blindas arbetsförhållanden och förvärvsmöjligheter.	
Kap. 1. Vidtagna åtgärder från det allmännas sida till förmån för de blinda	7
Kap. 2. Enskilda sammanslutningar för de blindas försörjning och omvårdnad	12
Kap. 3. De blindas arbetsområden och förvärvsmöjligheter	15
Utredningsmännens uppdrag	18
Närmare utredning om de blindas nuvarande försörjningsförhållanden	18
Utredningsmännen	36
Kap. 4. Olika utvägar till förbättrandet av de blindas förvärvsmöjligheter	38
Kap. 5. Utredningsmännens förslag	45
Materialanskaffningens rationella ordnande	46
Förbättrandet av avsättningsmöjligheterna för blindarbetena.....	47
Den centrala depån.....	49
Kap. 6. Om behovet av ytterligare åtgärder för ernående av bättre avsättningsförhållanden för de blindas alster	58
Kap. 7. Sammanfattning.....	64
Kap. 8. Hemställan	66
 Utredning angående de dövstummas arbetsförhållanden och förvärvsmöjligheter.	
Inledning	67
Kap. 1. Vidtagna åtgärder till förmån för de vuxna dövstamma.....	68
Kap. 2. Påtalade svårigheter i de dövstummas förvärvsförhållanden	70
Kap. 3. Närmare undersökning rörande de dövstummas försörjningsmöjligheter.....	71
Sammanställning av dövstumskolföreståndarnas, dövstumprästernas samt vissa dövstumföreningars yttranden.....	71
Undersökningen rörande vissa årsklasser förutvarande dövstumskolelever	76
Den dövstumma lytesgruppen enligt folkräkningen den 31 december 1930	84

	Sid.
Kap. 4. Utredningens omfattning	86
Den dövstumma ungdomens fortsatta utbildning	86
Frågan om behovet av ytterligare åtgärder till förmån för de vuxna dövstumma	89
Slutledningar av det till utredningsmännens förfogande stående materialet	90
Kap. 5. Utredningsmännens förslag i fråga om de vuxna dövstummas omvårdnad	92
Dövstumprästinstitutionen	92
Dövstumkonsulenterna	97
De nuvarande dövstumprästernas ställning	104
Kap. 6. Andra åtgärder i syfte att förbättra de dövstummas ställning.....	106
I yttrandena framställda förslag	106
Särskilda hem för vissa dövstumma	107
Särskild utbildning av vårdare åt dövstumma patienter å anstalterna för sinnessjuka och sinnesslöa	110
Om behovet av ökad sammanhållning bland de dövstumma.....	110
Kap. 7. Hemställan	111
<i>Bilaga</i>	112

Till

Herr Statsrådet och Chefen för Socialdepartementet.

Den 10 juni 1936 tillkallade Herr Statsrådet statssekreteraren Wilhelm Björck samt undertecknade, t. f. inspektören för blindundervisningen, t. f. rektorn vid institutet och förskolan för blindas å Tomtebodas Gustaf Ek, dömstumläraren John Ek, ledamoten av riksdagens första kammare, handlanden Torsten Ström och ledamoten av riksdagens andra kammare, lantbrukaren Hjalmar Svensson i Grönvik att inom departementet biträda med utredning rörande de blindas och de dövstummas arbetsförhållanden och förvärvsmöjligheter. Därjämte uppdrogs åt Björck att vara utredningsmännens ordförande. Sedan på därom gjord framställning Björck den 15 oktober 1936 entledigats från detta uppdrag, förordnades Gustaf Ek att vara ordförande i Björcks ställe. Från sistnämnda dag har Björck icke deltagit i utredningsmännens arbete.

Till sekreterare åt utredningsmännen utsågs den 11 september 1936 amanuensen i socialdepartementet Nils Ekblom.

Utredningsmännen ha antagit benämningen *1936 års utredning angående blindas och dövstummas*.

Efter därom gjord framställning bemyndigades utredningsmännen den 9 oktober 1936 att för överläggningar tillkalla en representant för Kronprinsessan Margaretas arbetsnämnd för de blindas samt två representanter för De blindas förening, varjämte uppdrogs åt konsulenten Alfhild Erlandson att såsom expert biträda utredningsmännen. Vidare bemyndigades utredningsmännen den 14 november 1936 att för överläggningar rörande de dövstummas förhållanden tillkalla såsom representanter för de dövstummas ordföranden i svenska dövstumförbundet, dövstummissionären P. A. Persson, Uppsala, och sekreteraren i samma förbund, redaktören G. Fondelius, Älvsjö. Att såsom experter biträda utredningsmännen i sistnämnda spörsmål tillkallades i samband härmed föreståndaren för dövstumskolan i Vänersborg Hjalmar Gustafsson och dövstumprästen i första dövstumskoldistriktet S. G. Svenfors.

Vidare uppdrog Kungl. Maj:t den 12 februari 1937 åt byggnadsstyrelsen att i samråd med utredningen utarbete ritningar och verkställa kostnadsberäkningar för uppförande invid blindinstitutet å Tomteboda av en byggnad, avsedd till materialdepå och försäljningscentral för de blindas arbeten.

Förutom besök vid förenämnda institut samt vid dövstumskolan i Stockholm förtogo utredningsmännen hösten 1936 efter vederbörligt tillstånd en resa till Lund och Köpenhamn för studier av olika anstalter till förmån för de av utredningen berörda lytesgrupperna. Vidare gjordes sommaren 1937 ett besök vid »Broby yrkesskola» invid Uppsala.

Därjämte ha utredningsmännen i enlighet med statsrådsprotokollets direktiv för utredningen under hösten 1936 samrått med den av ecklesiastikdepartementet tillkallade utredningsmannen för dövstumundervisningsväsendets omorganisation, undervisningsrådet N. J. F. Almkvist. Över det av denne utarbetade förslaget avgåvo utredningsmännen till ecklesiastikdepartementet den 2 januari 1937 utlåtande, i efterföljande utredning intaget såsom Bilaga A.

Slutligen må nämnas, att till utredningsmännen överlämnats två framställningar av C. Burdal, berörande de blindas angelägenheter, för att tagas under övervägande vid fullgörandet av utredningsmännens uppdrag.

Med återställande av sistnämnda framställningar få utredningsmännen härmed vördsamt överlämna *Betänkande med förslag till åtgärder för förbättrande av de blindas och de dövstummas arbetsförhållanden och förvärvsmöjligheter.*

Stockholm den 9 oktober 1937.

GUSTAF EK.

JOHN EK.

TORSTEN STRÖM.

HJALMAR SVENSSON.

Nils Ekblom.

Utredningen angående de blindas arbetsförhållanden och förvärvsmöjligheter.

Kap. 1. Vidtagna åtgärder från det allmännas sida till förmån för de blinda.

Det allmännas omsorger om de blinda ha till en början — såsom naturligt är — i främsta rummet inriktats på åtgärder, ägnade att i möjligaste mån göra denna lytesgrupp delaktig av den allmänna folkundervisningen. De första mera planmässiga ansatserna till de blindas omhändertagande i sådant syfte gjordes i vårt land redan i början av 1800-talet genom upprättandet år 1808 i Stockholm av ett institut, inom vars arbetsområde jämväl inrymdes motsvarande verksamhet till förmån för de dövstumma. Denna sistnämnda gren av undervisningen synes emellertid så länge institutet bestod hava inneburit institutets mest framträdande uppgift, vilket framgår av bl. a. det förhållandet, att undervisningen av blinda vid institutet avbröts under åren 1816—1846 för att därefter återupptagas till år 1879. Från sistnämnda år ägde endast undervisning av dövstumma rum vid institutet.

Av det anförda framgår, att den skolundervisning, som stod de blinda till buds, ännu i slutet av 1800-talet led av stora brister, ej minst med tanke därjämte på att skolplikt för de blinda barnen ej fanns föreskriven och undervisningen dittills av denna anledning kommit allenast ett fåtal blinda till godo.

Mot bakgrunden av dessa förhållanden framstår såsom utomordentligt betydelsefull den genomgripande omläggning av de blindas omvårdnad på detta område, som åvägabragtes genom tillkomsten av den alltjämt i kraft varande lagen den 29 maj 1896 angående blindundervisningen. Utan tvivel gävo lagens olika bestämmelser uttryck för en vidgad förståelse för de blindas svårigheter liksom å andra sidan för deras förutsättningar att i trots av sitt tyngande lyte med lämplig utbildning och annat stöd från det allmännas sida kunna bidra till sin försörjning genom eget arbete.

Skolor för blinda och synsvaga barn. Lagen fastslår till en början, att den äger tillämpning ej blott på dem, som äro helt och hållet oförmögna att se, utan även sådana, vilkas synförmåga är till den grad försvagad, att de icke med någon egentlig fördel kunna deltaga i vanlig skolundervisning. Däremot äger lagen ej tillämplighet å blinda, som därjämte äro behäftade med döv-

stumhet eller sinnesslöhet. Lagens genomförande innebar vidare införandet av obligatorisk skolplikt, vilken inträder det år, varunder barnet fyller 7 år, samt fortfar under de 10 år, som följa efter barnets intagande i läroanstalt. Sådana anstalter skola finnas upprättade genom statens försorg och utgöras av dels förskolor, till vilka är förlagd den grundläggande blindundervisningen, och dels institut och hantverksskolor för undervisningens fortsatta bedrivande och avslutande. Även om sålunda blindundervisningen givits statlig karaktär, har i lagen intagits förpliktelse för vederbörande landsting eller stad, som ej deltagit i landsting, att för varje blint barn, som intagits i blindanstalt, erlægga en årlig avgift, numera uppgående till 400 kronor. Denna avgift äger landstinget eller staden att helt eller delvis återfordra av barnets föräldrar eller målsmän, i den mån dessa därtill äga tillgång. Enligt vad gjorda undersökningar givit vid handen ha emellertid endast i ett ringa antal fall bidrag i denna ordning influerat till de kostnader av olika slag, som äro förbundna med barnens utbildning.

Undervisningen av de blinda barnen är numera — bortsett från en speciell, vid hantverksskolan i Kristinehamn bedriven utbildningsverksamhet — helt förlagd till »Förskolan och Institutet för blinda» å Tomtebodas invid Stockholm. Antalet elever därstädes uppgick läsåret 1935—1936 till 171. I förskolan intagas barn i åldern 7—9 år, medan de barn, som av särskilda anledning ej vunnit inträde å läroanstalten förrän efter fyllda 10 år intagas direkt i institutet. De elever, vilka åtnjutit undervisning i förskolan, överflyttas efter 4 års utbildning till institutet. Sammanlagda skoltiden för denna kategori utgör 10 år. För dem, som direkt intagits i institutet och vilka i regel nått större mognad, utgör sammanlagda utbildningstiden 8 år. För båda dessa grupper gäller att — därest så skulle visa sig nödvändigt — skoltiden kan utsträckas ytterligare ett år.

Den vid anstalten å Tomteboda bedrivna verksamheten har till huvudsaklig uppgift att bibringa eleverna ett mått av kunskaper, jämförligt med det, som inhämtas i folkskola, samt att därjämte giva dem sådan färdighet i hantverk, handarbete eller annat lämpligt arbete, att de efter avgången från anstalten skola vara i stånd antingen att själva förtjäna sitt uppehälle eller att efter måttet av sina krafter bidra till sin försörjning.

Av de 10 skolåren ägnas de 4 första åt boklig undervisning samt övningar för utveckling och stärkande av handens känslighet och styrka. Under de därpå följande 3 åren fortsättes och avslutas den teoretiska utbildningen, vid sidan varav bedrivs undervisning i praktiskt arbete under i regel 2 timmar dagligen. De 3 sista skolåren ägnas odelat åt den praktiska utbildningen.

Såsom ovan antyddes är vid hantverksskolan i Kristinehamn för blinda män anordnad en speciell utbildning för vissa elever från anstalten å Tomteboda. Till denna skola sändas nämligen de flesta av institutets manliga elever för att där under de 2 eller 3 sista skolåren avsluta sin yrkesutbildning. Denna anordning har föranletts — förutom av bristande utrymme å Tomte-

boda — av det angelägna i att övergången från vistelsen å ett internat under en följd av år till att på egen hand reda sig ute i livet på lämpligt sätt mildras. Kristinehamnsskolan är nämligen anordnad som externat och eleverna inackorderas i hem i staden. Härigenom få de lära umgänge med andra människor samt bibringas förmågan att på egen hand taga sig till och från skolan.

De manliga elever, vilka ej erhålla fortsatt utbildning i Kristinehamn, beredas vid institutet fullständig yrkesundervisning i borstbinderi, korgmakeri eller musikutövning och pianostämning, av vilka yrken borstbinderiet — såsom framdeles skall närmare belysas — framstår såsom det avgjort mest betydelsefulla ur försörjningssynpunkt. De kvinnliga eleverna givas samtliga tillfälle att vid institutet fullständigt lära stickning för hand, maskinstickning eller vävning.

Efter avslutad utbildning återvända eleverna i regel till hemorten men erhålla före utskrivningen viss utrustning i form av för yrkesutövningen erforderliga verktyg samt ett mindre förråd av arbetsmaterial, allt till ett värde av omkring 350 kr. för varje elev. Denna åtgärd är väsentligen förestavad av det betydelsefulla i att eleverna snarast möjligt efter skolans slut komma i en så ordnad sysselsättning, som omständigheterna medgiva, och därigenom undgå den nedbrytande känslan av misstro i fråga om arbetsförmåga och framtida utkomstmöjligheter. I motsats till vad fallet är vid hantverksskolorna utgå medel till denna utrustning ej av statliga anslag, utan vissa donerade medel för stöd åt vuxna blinda ha i stor utsträckning måst tagas i anspråk för ändamålet.

Slutligen må nämnas, att blindeleven, för att kunna skriftligen meddela sig med seende i fråga om arbetsförhållanden och annat, under skoltiden undervisas i maskinskrivning samt efter den avslutade utbildningen med hjälp av statsmedel erhåller en skrivmaskin.

Hantverksskolor. Självfallet måste i högre grad än vad som gäller de fullsinnade framstå såsom angeläget, att med lyte behäftade personer i vuxen ålder beredas tillfälle att förnya tidigare inhämtade kunskaper samt tillägna sig nya färdigheter i olika avseenden för att stå bättre rustade i sitt förvärvsarbete. För de dövstummas del, exempelvis, har sedan ett flertal år tillbaka med anlitande av allmänna medel anordnats särskilda repetitionskurser vid dövstumskolorna. De blindas svåra lyte har emellertid påkallat mera varaktiga åtgärder i detta avseende från det allmännas sida och man har härjämte och framför allt att räkna med det betydande antal personer, som efter mera vuxen ålder drabbats av blindhet och av denna anledning äro i behov av grundlig utbildning i för blinda lämpade yrken.

Hantverksskolan för blinda män. Sedan år 1884 finnes sålunda — såsom tidigare antytts — upprättad en hantverksskola i Kristinehamn, vid vilken manliga blinda efter fyllda 14 år kunna vinna inträde. Någon övre åldersgräns för inträdet är däremot ej fastställd. Skoltidens längd är ej närmare bestämd men

beräknas i regel till 3 år, varunder fullständig utbildning lämnas i borstbinderi och korgmakeri. Vid sidan härav meddelas undervisning i läsning och skrivning av blindskrift, maskinskrivning och samhällslära. Hantverksskolans undervisning bekostas helt av statsmedel, medan eleverna själva få bestrida kostnaderna för sin inackordering i privata hem i staden, för närvarande uppgående till 3 kr. för dag, samt därjämte ha att vidkännas övriga utgifter för vistelsen vid skolan. Medellösa elever erhålla dock av statsmedel ett mindre bidrag för bestridandet av de egna utgifterna. Sedan elev avslutat fullständig kurs vid skolan, tilldelas han genom anslag av statsmedel utrustning i samma omfattning som enligt vad ovan nämnts kommer elev vid blindinstitutet till del.

Vid sidan av denna allmänt lagda undervisning har hantverksskolan till uppgift att anordna kortare repetitionskurser för blinda hantverkare, varigenom dessa sättas i tillfälle att skaffa sig kännedom om nytt arbetsmaterial samt nya arbetsmetoder.

Antalet elever vid hantverksskolan uppgick arbetsåret 1935—1936 till 48.

Hantverksskolan för blinda kvinnor. Mot skolan för blinda män i Kristinehamn svarar hantverksskolan för blinda kvinnor i Växjö. I fråga om inträdesålder och skoltidens längd äro bestämmelserna för de båda skolorna lika. Däremot inackorderas eleverna i Växjö å själva skolan mot en avgift för varje elev av 250 kr. för år. Förutom teoretisk undervisning av samma omfattning som vid skolan i Kristinehamn erhålla kvinnorna utbildning i olika slag av kvinnligt arbete, såsom stickning för hand, maskinstickning och vävning samt därjämte i viss utsträckning i borstbinderi. Vid avgången från skolan erhålla eleverna utrustning i samma utsträckning som de kvinnliga eleverna vid blindinstitutet.

I likhet med vad fallet är vid hantverksskolan för blinda män anordnas å Växjöskolan vid sidan av den allmänna undervisningsplanen särskilda repetitionskurser för blinda kvinnor ute i förvärvslivet. Dessa kurser ha med hänsyn till de växlingar beträffande arbetsmaterial och utförande, som det kvinnliga handarbetet är underkastat, visat sig vara av särskilt stor betydelse för främjandet av de blinda kvinnornas förvärvsmöjligheter.

Vid hantverksskolan i Växjö undervisades läsåret 1935—1936 tillhoppa 28 elever.

En omständighet av stort värde för verksamheten vid de båda hantverksskolorna är den medgivna möjligheten att både anpassa längden av skoltiden och utbildningens art efter förhållandena i det enskilda fallet. Till ett mången gång gynnsamt resultat av denna verksamhet bidrager utan tvivel i hög grad det vid skolorna i samförstånd med frivilliga organisationer bedrivna arbetet med ordnandet av de avgående elevernas framtida sysselsättning.

Skola för blinda med komplicerat lyte. Gemensamt för de olika lytesgrupperna äro de ofta förekommande fallen av lyteskombinationer. Vad särskilt de blinda angår, utgjorde enligt det genom statistiska centralbyråns försorg bearbetade materialet från 1930 års folkräkning antalet av blindhet drabbade personer 6 014, varav ej mindre än 451 voro behäftade även med annat lyte.

För att i möjligaste mån giva denna särskilt hårt drabbade grupp av blinda ett visst mått av undervisning samt erforderlig omvårdnad upprättades redan år 1886 genom enskilt initiativ vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte. Anstalten, som alltsedan år 1922 står under statlig förvaltning, har enligt gällande reglemente till uppgift att till uppfostran, undervisning och vård mottaga sådana blinda eller synsvaga, som på grund av komplicerat lyte icke kunna mottagas i andra för lytestyngda avsedda anstalter, samt att så långt det med hänsyn till skyddslingarnas lyten är möjligt uppfostra dem till arbetsdugliga individer.

Anstaltens verksamhet är fördelad på skola, arbetshem och asyl. Skolan har att bibringa de blinda dövstumma samma kunskaper och färdigheter, som meddelas i vanlig dövstumskola, och de blinda sinnesslöa samma kunskaper och färdigheter, som meddelas i vanlig skola för sinnesslöa, dock beträffande båda grupperna med den begränsning, som betingas av barnens blindhet. Övriga blinda skola med den begränsning, som betingas av deras komplicerade lyte, tillägnas i vanlig blindundervisningsanstalt meddelade kunskaper och färdigheter. Från skolavdelningen överflyttas eleverna till arbetshemmet för att så långt möjligt utvecklas till självverksamhet och större arbetsförmåga, varvid de i regel sysselsätts med vävning.

I asylen slutligen intagas dels sådana barn, som ännu äro för unga eller för outvecklade att kunna intagas i skolan och dels sådana blinda, som visa sig sakna förutsättning att tillgodogöra sig undervisning. Anstaltens skyddslingar äro sålunda i tillfälle att under åtnjutande av sakkunnig och omsorgsfull vård kvarstanna å anstalten under sin livstid.

Rörande fördelningen mellan staten och landstingen av de med anstaltens drift förenade kostnaderna gälla samma grunder som för förskolan och institutet å Tomtebodå.

Antalet inom anstalten vårdade utgjorde under arbetsåret 1935—1936 185.

Statligt understöd åt vissa blinda (blindhetsersättning). Åstadkommandet av en ändamålsenlig skol- och yrkesundervisning för de blinda har otvivelaktigt skapat avsevärt gynnsammare betingelser för denna lytesgrupp i olika avseenden, ej minst i fråga om de egna förvärvsmöjligheterna. Den begränsning av arbetsområdena, som lytet nödvändiggör, och de särskilda kostnader, som den blinde i sin yrkesutövning och eljest har att vidkännas, innebära emellertid — såsom i annat sammanhang i denna utredning skall närmare beröras — så påtagliga nackdelar i konkurrensen med de fullsinnade yrkesutövarna, att åtgärder från det allmännas sida i avsikt att i viss utsträckning överbygga svårigheterna sedan länge ansetts påkallade. I Kungl. Maj:ts proposition till 1934 års riksdag med förslag till förordning om blindhetsersättning m. m. framhöll föredragande departementschefen efter att ha redogjort för arbetsinkomsterna vid de av blindföreningarna i Stockholm och Göteborg drivna verkstäderna för blinda bl. a., att inkomsternas storlek i betraktande av det tillämpade systemet med överbetalning samt andra förmåner bekräftade på-

ståendet om omöjligheten för de blinda att — utan mellankomst av blind-filantropin — försörja sig av de yrken, vartill de huvudsakligen vore hänvisade. Härutöver borde beaktas, att för dem som ej arbetade å verkstäder för blinda och vore hänvisade att själva sörja för avsättningen av sina alster tillkommo svårigheter att få de förfärdigade produkterna försålda, vilket syntes högst väsentligt minska förtjänstmöjligheterna.

Den i anledning av propositionen beslutade blindhetsersättningen utgår med ett årligt belopp av 500 kr. till envar, som saknar synförmåga eller vars synförmåga är så nedsatt att han saknar ledsyn. Från rätt till ersättning äro bl. a. de undantagna, som ej fyllt 16 år eller äro skolpliktiga, vidare sådana personer, som blivit blinda efter fyllda 60 år, eller vilka uppenbarligen icke efter förmåga söka ärligen bidra till sin försörjning. Med hänsyn till ändamålet med blindhetsersättningen är därjämte den undantagen från rätten till ersättning, vars egen eller vars försörjningspliktiga anhörigas ekonomiska ställning är sådan, att ersättningen rimligen icke bör till honom utgå.

Den 30 juni 1937 åtnjöto sammanlagt 3 148 personer blindhetsersättning.

Om betydelsen av detta ekonomiska tillskott kan endast en mening råda, framförallt i fråga om de blinda, som äro bosatta på landsbygden med dess i allmänhet förhållandevis låga levnadskostnader. Emellertid är att märka, att blindhetsersättningen ur beskattningssynpunkt betraktas såsom inkomst, vilken icke undantages vid beräkning av tilläggspension. Den förbättring i ekonomiskt avseende, som blindhetsersättningen i själva verket medfört, är därför — sedd i relation till numera utgående pensionsbelopp — ej så avsevärd att den kan berättiga till påståendet, att de blinda genom ersättningen givits tillfredsställande kompensation för sitt lyte. Denna uppfattning synes även vara starkt utbredd inom riksdagen och utredningsmännen vilja uttala stor tillfredsställelse med innehållet av en till Kungl. Maj:t ställd skrivelse, vari 1937 års riksdag i anledning av vissa motioner i ämnet anhåller om en allsidig och förutsättningslös utredning, huruvida till blindhetsersättning berättigade personer genom ändringar i lagen om folkpensionering eller på annat sätt kunna beredas en förbättrad ekonomisk ställning.

Kap. 2. Enskilda sammanslutningar för de blindas försörjning och omvårdnad.

De blindas beklagansvärda lott har i hög grad haft förmågan att stimulera enskilt initiativ och offervilja. Denna de enskildas omtanke om de blinda har varit av största värde, särskilt i de fall, där den vid sidan av en mera filantropiskt lagd verksamhet inriktats på ett nyttgörande av de blindas arbetskraft till gagn ej blott för förbättrandet av de blindas försörjningsförhållanden utan även för stärkandet av de blindas självkänsla och livsmod.

Vid sidan av detta bistånd av seende ha de blinda — i motsats exempelvis till de dövstumma — själva vetat att genom en effektivt verkande riksförening, De blindas förening, tillvarataga sina särskilda intressen.

Kronprinsessan Margaretas arbetsnämnd för de blinda. Den genom de seendes försorg bedrivna verksamheten bland de blinda utövas numera huvudsakligen av Kronprinsessan Margaretas arbetsnämnd för de blinda. Arbetsnämnden, som stiftades år 1917, har i första hand tagit till uppgift att främja de blindas arbetsmöjligheter men även att vid sidan av detta betydelsefulla arbete bidra till de blindas höjande i socialt och intellektuellt hänseende. För vinnande av allsidig erfarenhet rörande de blindas levnadsförhållanden ha i nämnden inneslutits representanter för såväl direktionen över institutet för blinda som De blindas förening.

Under huvudorganisationen med säte i Stockholm sortera länsvis upprättade föreningar, vilka var inom sitt län föra förteckning över i länet bosatta blinda. Genom utsedda lokalombud möjliggöres en nära personlig kontakt med de blinda, vilket självfallet måste vara av stor betydelse ej minst därigenom, att den blinde i varje stund känner sig äga möjlighet att vid uppkomna svårigheter anförtro sig åt någon, som vill göra sitt bästa för hans sak.

Såsom ovan antyddes har arbetsnämnden i främsta rummet ansett sin uppgift vara att söka med till buds stående medel förhjälpa de blinda till bättre arbetsmöjligheter. Att inom ramen av de begränsade ekonomiska resurser, som stå till buds, bringa effektivt stöd i detta avseende låter sig naturligt nog ej göra, allra minst i de län, där hjälpverksamhetens omfattning av skilda anledningar är ringa. I dessa län har man i huvudsak inriktat åtgärderna på ett förbilligande av arbetsmaterialet för att därigenom i någon mån söka stävja den eljest övermäktiga konkurrensen från seende yrkesutövers och industriellt arbetande företags sida. I andra län åter, där organisationerna gjorts fastare, ha upprättas uppsamlingscentraler, dit vissa blinda med särskilt svåra avsättningsmöjligheter givas tillfälle att avlämna sina arbeten för avyttring antingen till återförsäljare eller för direkt förbrukning. År 1936 försåldes på detta sätt blindarbeten för ett sammanlagt belopp av 558 700 kr.

De medel, som komma till användning för denna hjälpverksamhet, inflyta genom insamlingar, framför allt på De blindas dag. Vidare må nämnas, att flertalet landsting samt vissa städer, som ej deltaga i landsting, numera bidra med ett mindre årligt anslag, för år 1936 uppgående till sammanlagt 69 300 kr.

Av vad nu anförts framgår klart, att mycket av gagn på detta område utträttats på frivillighetens väg. Än mera återstår emellertid att göra, innan de blinda i allmänhet uppnått drägliga avsättningsmöjligheter för sina arbeten. Enligt utredningsmännens förmenande skulle en lösning av denna fråga efter rationella linjer högst väsentligt bidra till åstadkommandet av en varaktig förbättring i de blindas försörjningsförhållanden.

Arbetsnämndens understödjande verksamhet har kommit att omfatta jämväl bidrag till uppförande eller ombyggnad av egna hem, till inredning av verkstäder samt till inköp av verktyg och arbetsmaskiner. Vidare har nämnden helt eller delvis bekostat blindas genomgång av utbildningskurser samt vid tillfälle lämnat hjälp vid sjukdomsfall eller då blinda visat sig behöva någon tids vistelse å semesterhem e. d. För tillgodoseende i möjligaste mån av nu angivna behov utbetalade arbetsnämnden och dess länsorganisationer under år 1936 tillhoppa 259 100 kr.

Slutligen må i fråga om arbetsnämndens insatser framhållas det betydande arbete, som nedlagts för spridande av kännedom bland allmänheten rörande de svårigheter i såväl ekonomiska som andra avseenden, som den blinde på grund av sitt lyte ställes inför.

De blindas förening. De blindas förening utgör, som ovan antydde, en sammanslutning av landets blinda och har under en lång följd av år utfört ett fruktbarande arbete för höjandet av de blindas ställning. Det allmännas värdesättning av denna verksamhet har tagit sig uttryck i ett sedan många år tillbaka lämnat statsbidrag å 100 000 kr. för år, vilket av föreningen i första hand användes för upprätthållandet av föreningens materialdepå för blindas arbeten ävensom för möjliggörande av fria frakter av arbetsmaterial till de blinda hantverkarna. Vidare är anslaget avsett att främja föreningens understödsverksamhet bland arbetsföra blinda samt därjämte att säkerställa utgivandet av föreningens tidskrift »De blindas veckoblad».

Till belysande av omfattningen av föreningens verksamhet må följande uppgifter återgivnas ur årsberättelsen för 1936:

I understöd till arbetsföra blinda utgav föreningen under året något över 80 000 kr., varjämte ett belopp av över 15 800 kr. av de blindas egen sjukkasse utbetalades till medlemmar av denna. Medlemsantalet i kassan uppgick vid årsskiftet 1936—1937 till 1 036.

Vid en av föreningen upprättad, av lokalföreningen i Stockholm numera bedriven borstbinderiverkstad uppburo nämnda år 34 anställda blinda arbetare i avlöning tillhoppa 69 300 kr. För verkstadens räkning inköptes under samma tid råvaror för 107 300 kr., medan försäljningssumman av vid verkstaden tillverkade arbeten belöpte å 185 500 kr. Vid den i samband med denna rörelse anordnade korgmakeriverkstaden, vilken sysselsatte 22 blinda arbetare, utbetalades löner om tillhoppa 37 200 kr. Under året hade råvaror inköpts för 8 300 kr., medan försäljningssumman av korgvaror uppgått till 35 800 kr. Bokslutet för dessa båda verksamhetsgrenar visade enligt av föreningen lämnade uppgifter ett underskott å över 48 400 kr. Vid sidan av denna verkstadsrörelse voro för föreningens räkning under året 3 arbetare sysselsatta med vävning av skurdukar.

Genom en av föreningen uppehållen försäljningsbod vid Tegnégatan i Stockholm funno samma år blindarbeten för 29 900 kr. avsättning.

Slutligen må i detta samband nämnas, att ovannämnda, med statsbidrag

understödda materialdepå under samma tid levererade råvaror till verkstäder för blinda samt till blinda hantverkare i landets olika delar till ett försäljningsvärde av över 385 000 kr.

Såsom ett led i strävandena att i möjligaste mån tillgodose de blindas intellektuella behov har föreningen skapat ett blindskriftsbibliotek, omfattande ej mindre än omkring 12 000 band, vilka fraktfritt utlånas till blinda landet runt. Antalet boklån uppgick år 1936 till över 15 600. För upprätthållandet av denna verksamhet bidrogo under detta år kyrkoförsamlingarna i riket med tillsammans över 23 300 kr.

Till sist förtjänar framhållas, att »De blindas veckoblad» utan avgift tillhandahålles de blinda, som så önska. Tidningen utsändes vid årsskiftet 1936—1937 till 1 017 blinda.

Kap. 3. De blindas arbetsområden och förvärvsmöjligheter.

Tidigare utredningar rörande behovet av åtgärder från det allmännas sida för förbättrandet av de blindas ställning i skilda avseenden och de över dessa utredningar avgivna utlåtandena ha samstämmigt kunnat konstatera de svårigheter, som på grund av lytet resa sig för de blinda vid sökandet av lämplig sysselsättning.

En belysande översikt av dessa förhållanden lämnas av socialstyrelsen i ett utlåtande över blindvårdssakkunnigas år 1922 avgivna förslag. Styrelsen anförde bl. a., att de blinda utgjorde en grupp individer, vilka, där tillgång till enskild förmögenhet ej förelåge, som regel för sin försörjning vore hänvisade till allmän eller enskild hjälpverksamhet. De blinda som, lämnade på egen hand, kunde genom eget arbete skaffa sig full försörjning syntes vara så få, att dessa fall närmast kunde betecknas såsom om sällspord energi och uthållighet vittnande undantagsfall. Då de blinda såsom grupp betraktade i största utsträckning således vore hänvisade till stödet av hjälpverksamhet, borde det samtidigt påpekas, att de bortsett från sitt lyte i allmänhet befunde sig å en fysiskt och intellektuellt sett relativt hög nivå, som därför gjorde ställningen såsom understödstagare så mycket svårare. Vidare syntes enligt ämbetsverket böra framhållas, att den industriella utvecklingen gjort det allt svårare för den partiella arbetskraften i dess helhet och i särskild grad för de blinda att försvara en plats i produktionsprocessen. Genom den kollektiva avtalsformen hade på allt flera arbetsområden arbets- och lönevillkoren enhetligt normerats och reglerats. Många kollektivavtal gjorde icke någon skillnad i lönehänseende mellan den fullt arbetsföra och den partiella arbetskraften och förutsatte således, att endast fullgod arbetskraft skulle komma till användning. Där någon gradering i lönehänseende förekomme, begränsade sig densamma till att avse en viss mindre nedsättning, vanligen med högst 15

procent av den för fullgod arbetare fastställda lönen. För den partiella arbetskraften hade området för dess användande under denna utveckling alltmera inskränkts och begränsats framför allt till vissa hantverksyrken. Vad de blinda anginge syntes de väsentligen vara hänvisade till sådana yrken som borstbinderi, korgmakeri, stickning och vävning. Maskinteknikens utveckling hade emellertid vad dessa yrken beträffar gjort hantverkarens ställning allt svårare och det låge i sakens natur, att den blinde hantverkaren skulle hava långt större svårigheter än den seende att kunna hävda sig i konkurrensen med fabriksproduktionen på området. Erfarenheten hade också enligt styrelsens uppfattning givit vid handen att möjligheten därtill icke föreläge, där ej filantropiska intresen lämnade den blinde sitt stöd.

Vad socialstyrelsen sålunda anförde, torde alltjämt och oaktat den numera utgående blindhetsersättningen i allt väsentligt äga sin giltighet och i vissa avseenden synas avsättningsförhållanden under senare tid t. o. m. hava märkbart försvårats.

De blindas möjligheter till försörjning genom tillverkning av grövre borstar har nämligen — bortsett från konkurrensen från seende hantverkare och den fabriksmässiga produktionen — på senare år jämväl haft att kämpa med de svårigheter, som äro en följd av den ökade användningen av linoleummattor och skurdukar samt framför allt av dammsugare. Att under sådana omständigheter de blindas borstillverkning för framtiden kommer att ställas inför än vanskligare avsättningsförhållanden synes utredningsmännen uppenbart. Vad korgmakeriet angår har detta yrke i hantverksmässig utövning så gott som upphört att bereda även seende yrkesutövere sysselsättning. Detta sammanhänger huvudsakligen med det tilltagande bruket av väskor, kassar, påsar och boxar av olika slag, vartill kommer den förut antydda konkurrensen från industriellt håll samt en viss import av korgvaror från utlandet. Av det tidigare så betydelsefulla korgmakeriet återstår numera för de blindas del praktiskt sett allenast tillverkningen av korgmöbler, som dessvärre är av så krävande art, att trots den bästa utbildning endast ett fåtal blinda visat sig i stånd att prestera ett fullgott arbete.

Vid en redogörelse för de blindas verksamhetsområden synes böra omnämnas den i vårt land hittills föga utnyttjade möjligheten för blinda med utpräglat musikalisk begåvning att yrkesmässigt ägna sig åt pianostämning. Under senare år har emellertid ett mindre antal manliga elever vid blindinstitutet erhållit god utbildning i detta yrke och därigenom blivit i stånd att själva finna sin utkomst eller att i varje fall i avsevärd grad bidra till sin försörjning.

Vidare är i detta sammanhang att nämna, att under de senaste 12 åren årligen en eller flera halvseende manliga elever från landsbygden genom blindinstitutets försorg erhållit undervisning i lantbruksarbete. Denna undervisning har ordnats på det sättet, att eleven under de 2 sista skolåren inackorderats i lämpligt lantbrukarhem i hemorten, varigenom möjlighet öppnats för eleven att efter slutad utbildning erhålla anställning i närheten av hemmet.

Erfarenheten från denna mera försöksvis anordnade yrkesundervisning har ådagalagt, att ladugårdsarbetet bäst lämpat sig för dessa elever. En synsvag person har visat sig kunna på ett tillfredsställande sätt ej endast sköta ladugårdens renhållning och utfordra djuren utan även utföra mjölkningsarbete och nämnvärda svårigheter att på detta område bereda utbildade elever anställning på förhållandevis förmånliga villkor ha ej försports. Emellertid har man kunnat konstatera, att på detta sätt utbildade skötare i mer än ett fall efter någon tid sökt sig över till de s. k. blindyrkena eller på annan väg försökt skaffa sig utkomst.

Såsom i socialstyrelsens utlåtande antyddes begränsas i regel de blinda kvinnornas arbetsområden till stickning och vävning, även om — såsom den efterföljande undersökningen kommer att utvisa — ett relativt stort antal arbeta med borst- eller korgtillverkning.

Stickning för hand har sedan gammalt ansetts utgöra en lämplig sysselsättning för blinda kvinnor, särskilt för det fall att den blinda haft möjlighet att med erforderligt bistånd vid urval av färger och mönster följa modets växlingar. Utan dessa förutsättningar minskas självfallet värdet av denna sysselsättning och får huvudsaklig betydelse som ett tidsfördriv.

Maskinstickningen ställer större krav på yrkesutövaren än vad fallet är i fråga om stickning för hand. Med hänsyn härtill och på grund av den hårda industriella konkurrensen har allenast ett mindretal blinda kvinnor kunnat placeras inom detta arbetsområde. Å särskilt avlägsna orter, där behov av grövre, maskinstickade varor gör sig gällande, givas ofta möjligheter till förhållandevis god avsättning, men då befolkningen därstädes i regel är gles, har arbetstillgången efter några års verksamhet brukat minska avsevärt i omfattning.

Vävning, företrädesvis tillverkning av sådana vävnader, som kunna utföras utan större hjälp av seende, har däremot visat sig vara ett arbetsområde av tilltagande betydelse för de blinda kvinnornas försörjning och med förbättrade avsättningsmöjligheter torde detta yrke för kvinnornas del komma att i förvärvshänseende i någon mån motsvara det av männen bedrivna borstbinderiet.

I den framställning från Kronprinsessan Margaretas arbetsnämnd för de blinda, som återgavs i statsrådsanförandet den 29 maj 1936 angående föreliggande utredning, framhålles också, att de blinda, som bo i städer eller andra samhällen med höga hyreskostnader fortfarande ha stora svårigheter att bemästra, vartill kommer, att från rätten till blindhetsersättning uteslutits den talrika grupp synsvaga, som visserligen ej saknar ledsyn men vars synförmåga är i så hög grad nedsatt, att den närmast är att anse såsom ett lyte. Om emellertid trots detta frågan om det allmännas kompensation för minskad arbetsförmåga genom blindhetsersättningen vore på god väg att vinna en för framtiden tillfredsställande lösning, återstode däremot att finna lämpliga former för att uppnå ordnade arbetsmöjligheter åt de blinda. Ehuru åtskilligt vunnits genom den frivilliga hjälpverksamheten, måste arbetsnämnden likväl konstatera att utan statsmakternas hjälp en tillfredsställande lösning av detta

spörsmål ej stode att åvägbringa. Frågan vorè emellertid av den art, att den otvivelaktigt kunde lösas och detta utan att åsamka det allmänna alltför stora kostnader. Ett närmare studium av dithörande förhållanden gåve nämligen vid handen, att anstalter av olika slag onödigtvis sysselsatte sina alumner med borstbinderi och korgmakeri ävensom att man vid upphandling för det allmännas behov ej toge tillbörlig hänsyn till alstren från de blindas ojämförligt främsta arbetsområde. Behovet av en allsidig och ingående utredning hade — framhöll arbetsnämnden slutligen — givit sig tydligt uttryck vid ett år 1935 på tillskyndan av arbetsnämnden avhålllet ombudsmöte, i vilket deltagit en representativ samling män och kvinnor med mångårig erfarenhet i arbetet för de blinda.

Utredningsmännens uppdrag.

I sitt ovannämnda anförande till statsrådsprotokollet framhöll också föredragande departementschefen, att det allmänna visserligen genom olika åtgärder sökt bispringa de blinda inom de områden, där dessa dittills plägat söka sin utkomst, och genom blindhetsersättningen hade ytterligare sörjts för att skillnaden mellan en seende och en blind arbetares levnadsstandard i viss mån utjämnades. Emellertid syntes fog föreligga för antagandet, att ett närmare överbäggande ur olika synpunkter av frågan om vidgade möjligheter i nu berörda avseende skulle kunna anvisa nya arbetsområden för den blinda arbetskraften. Samtidigt borde eftersträvas en förbättrad organisation av avsättningen av de blinda hantverkarnas produkter.

Närmare utredning om de blindas nuvarande försörjningsförhållanden.

Om sålunda de blindas försörjningsmöjligheter av redan kända förhållanden måste anses vara väsentligt begränsade, har det synts utredningsmännen nödvändigt att, innan förslag framställas om särskilda åtgärder från det allmännas sida för att i möjligaste mån råda bot för dessa svårigheter, söka ernå en fullt tillförlitlig uppfattning om de blindas nuvarande ekonomiska förhållanden och grad av sysselsättning.

Härvid ha utredningsmännen funnit sig böra draga fördel av de resultat angående den blinda lytesgruppen, som 1930 års folkräkning i en år 1936 publicerad speciell undersökning framlagt. Emellertid har vid sidan härav behovet av en mera ingående kännedom om de individuella fallen gjort sig gällande. För sådant ändamål har inom utredningen verkställt en bearbetning av uppgifter, infordrade hösten 1936 av inom vissa län bosatta personer, vilka av vederbörande länsnämnder uppgivits vara — bortsett från blindlytet — arbetsföra. Urvalet av län har gjorts med hänsyn till önskvärdheten av att erhålla utgångspunkter för mera allmängiltiga slutledningar.

Resultatet av folkräkningen 1930 så vitt avser den blinda lytesgruppen. Vid folkräkningen 1930 redovisades — såsom inledningsvis antydde — 6 014 personer såsom blinda, av vilka 451 voro behäftade även med annat lyte. Den i förhål-

lande till tidigare folkräkningar betydande ökningen av lytesgruppen får sin förklaring i ett fullständigare källmaterial i förening med tillgången till blindorganisationernas i de olika länen förteckningar över de blinda. Emellertid torde enligt statistiska centralbyråns uppfattning till detta resultat ha bidragit, att i de högre åldersklasserna en mängd personer, vilka på grund av hög ålder fått sin synförmåga starkt nedsatt, kommit att räknas såsom blinda.

Beträffande blindhetens lokala utbredning framgår av undersökningen, att städerna i förhållande till landsbygden visa en lägre frekvens, delvis beroende på fåtaligheten inom de högsta åldrarna av städernas befolkning, delvis nog också på bättre vård och lättare tillgång till ögonspecialister i de större städerna. Länsvis sett förekomma de högsta siffrorna i Västerbottens, Blekinge, Jämtlands och Gotlands län, medan Malmöhus, Stockholms samt Göteborgs och Bohus län, som längre haft tillgång till ögonspecialister än mera avlägsna landsdelar, förete minsta frekvensen av blindhet. Den relativa förekomsten av blindhet inom olika åldersklasser kan avläsas från en med åldern hastigt stigande kurva. Denna tendens belyses klart av den omständigheten, att åldrarna över 65 år, som representera ej ens en tiondedel av befolkningen i dess helhet, likväl omfatta halva antalet blinda.

Bland de blinda äro männen både absolut och relativt i övertikt. I fråga om fördelningen efter civilstånd gäller, att när blindheten enligt vad nyss anförts utgör ett ofta först mot levnadens slut uppträdande lyte, skillnaden i frekvens de olika civilstånden emellan här ej blir så betydlig som i fråga om sinnessjukdom och dövstumhet, medan å andra sidan de gifta och förut gifta i varje ålder självfallet äro åtskilligt färre bland de blinda än bland befolkningen i dess helhet.

Slutligen må i detta samband något redogöras för undersökningens resultat i fråga om de blindas yrkesförhållanden. Huvudgruppen jordbruk med binnärningar innesluter ej mindre än 407 yrkesutövare, därav 63 kvinnor. Av dessa redovisas 204 såsom gods- och hemmansägare, varvid i stor utsträckning dock måste gälla, att ägaren och brukaren ej äro identiska. Såsom jordbruksarbetare upptagas sammanlagt 35 blinda. Inom gruppen industri och hantverk utgör som väntat hantverket den dominerande yrkesformen med 333 manliga och 40 kvinnliga självständigt verksamma hantverkare. Antalet såsom arbetare redovisade inom denna grupp är 262, varav 61 kvinnor. Den betydelsefulla ställning de s. k. blindyrkena intaga för de blindas försörjning framgår av uppgiften, att borstbinderiet sysselsatte 370 och korgmakeriet 123 personer. Däremot kan av framställningen ej utläsas antalet blinda kvinnor, som vid tiden för folkräkningen utövade stickning eller vävning såsom yrke. Till sist bör omnämnas, att antalet f. d. yrkesutövare hos den blinda lytesgruppen helt naturligt visat sig avsevärt. Till denna kategori hänfördes år 1930 ej mindre än 1 541 personer.

Statistisk undersökning på grundval av infortrade uppgifter. Genom länsorganisationernas försorg uppgjordes under hösten 1936 namnförteckningar över de blinda män och kvinnor, vilka enligt organisationernas uppfattning vore

att anse såsom arbetsföra, varvid utom namn och bostadsadress angåvos vederbörandes födelseår och yrke. Med ledning av de sålunda till utredningsmännen översända förteckningarna utsändes frågeformulär (specialundersökningen) till samtliga å förteckningarna upptagna blinda inom följande län:

Stockholms stad	Värmlands	län
Östergötlands län	Västmanlands	»
Kronobergs »	Kopparbergs	»
Malmöhus »	Västernorrlands	»
Skaraborgs »	Norrbottnens	»

Från namnförteckningarna ha sedermera avförts sådana personer, som voro över 60 år (födda före år 1876). Så har även skett i några fall, då vid jämförelse med svaren å de inkomna frågeformulären framgått, att vederbörande under alla förhållanden icke kunnat räknas såsom arbetsför. Från förteckningarna ha slutligen även avförts sådana blinda, som vid undersökningstillfället bevistade kurser vid blindskolor. Med sålunda angivna begränsningar uppgavs antalet arbetsföra blinda män i landet till 928 och antalet arbetsföra blinda kvinnor till 554. Fördelningen på de olika länen framgår av tab. 1.

Tab. 1. Antalet arbetsföra blinda inom de olika länen.

L ä n	Män	Kvinnor	Summa
Stockholms stad	113	84	197
Stockholms	38	36	74
Uppsala	27	16	43
Södermanlands	19	13	32
Östergötlands	38	27	65
Jönköpings	15	12	27
Kronobergs	31	16	47
Kalmar	39	16	55
Gotlands	8	1	9
Blekinge	27	10	37
Kristianstads	20	11	31
Malmöhus	44	39	83
Hallands	12	3	15
Göteborgs och Bohus	102	61	163
Älvsborgs	22	20	42
Skaraborgs	35	8	43
Värmlands	54	32	86
Örebro	38	17	55
Västmanlands	20	3	23
Kopparbergs	38	16	54
Gävleborgs	33	28	61
Västernorrlands	36	20	56
Jämtlands	49	24	73
Västerbottnens	43	16	59
Norrbottnens	27	25	52
Hela riket	928	554	1 482

Specialundersökningens omfattning. Till specialundersökningen ha inkommit 407 uppgifter, varav 256 avse arbetsföra blinda män och 151 arbetsföra blinda kvinnor. Uppgifternas fördelning på de olika länen ävensom deras representativitet framgår av följande sammanställning.

L ä n	Antalet i specialundersökningen ingående			I % av hela antalet arbetsföra blinda		
	Män	Kvinnor	Summa	Män	Kvinnor	Summa
Stockholms stad	56	44	100	49·6	52·4	50·8
Östergötlands	31	23	54	81·6	85·2	83·1
Kronobergs	23	14	37	74·2	87·5	78·7
Malmöhus	23	19	42	52·3	48·7	50·6
Skaraborgs	17	5	22	48·6	62·5	51·2
Värmlands	33	16	49	61·1	50·0	57·0
Västmanlands	13	1	14	65·0	33·3	60·9
Kopparbergs	29	8	37	76·3	50·0	68·5
Västernorrlands	18	12	30	50·0	60·0	53·6
Norrbottnens	13	9	22	48·2	36·0	42·3
Summa	256	151	407	58·7	55·9	57·6

Som framgår av det efterföljande har i fråga om antalet arbetsdagar, arbetsförtjänst m. m. endast en del av de inkomna uppgifterna kunnat bearbetas.

Yrkesfördelning. Av det föregående framgår, att specialundersökningen endast omfattar vissa län och inom dessa allenast 57·6 procent av hela antalet arbetsföra blinda. För ett stort antal blinda ha alltså närmare uppgifter om sysselsättning saknats, varför yrket i föreliggande framställning endast kunnat fastställas på grundval av namnförteckningarnas yrkesbeteckningar. Härav följer, att i flera fall personer, som betecknats såsom yrkesutövare, möjligen ej längre utöva yrket eller i varje fall äro yrkesutövare i allenast mycket ringa omfattning eller utföra lättare sysslor i hemmet. Detta gäller framförallt de män, som sammanförts under beteckningen »skogs- och jordbruksarbetare, personer sysselsatta i föräldrars jordbruk, hemmansägare m. fl.» och »grov- och diversearbetare samt arbetare ej särskilt specificerade», ävensom de kvinnor, vilka uppgivits vara sysselsatta med husligt arbete.

I tab. 2 har hela antalet blinda *män* inom samtliga län fördelats efter sysselsättning. Av tabellen framgår, att 590 män eller 63·6 procent av hela antalet hänförts till de egentliga blindyrkena — borstbinderi och korgmakeri — och 260 personer eller 28·0 procent till andra yrken, under det att 42 personer (4·5 procent) betecknats såsom icke yrkesutövare eller f. d. yrkesutövare. För 36 personer (3·9 procent) saknas uppgift om sysselsättning.

På samma sätt har i tab. 3 hela antalet blinda *kvinnor* fördelats efter sysselsättning. Av tabellen framgår, att 243 personer eller 43·9 procent av hela antalet voro sysselsatta med stickning, vävning eller annat handarbete till avsalu och 77 personer eller 13·9 procent med borstbinderi eller korgmakeri. 139 personer (25·1 procent) hade arbete med husligt göromål och

Tab. 2. Antalet arbetsföra bli

Y r k e	Stock- holms stad	Stock- holms län	Upp- sala län	Söder- man- lands län	Öster- göt- lands län	Jönkö- pings län	Krono- bergs län	Kalmar län	Got- lands län	Ble- kinge län	Kri- sta- sta lä
Borstbindare	48	14	12	8	25	13	21	20	4	14	14
Korgmakare	17	6	1	3	2	—	1	4	—	3	—
Borstbindare tillika korg- makare	—	—	1	—	1	1	5	1	2	3	2
Skurduksvävare, läder- mattsarbetare	14	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Skomakare	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—
Hantverkare ej ovan nämnda	3	—	—	—	2	—	2	—	1	1	—
Sjukgymnaster	2	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
Musiker o. pianostämmare	7	2	2	—	1	—	—	1	1	—	—
Jordbruksarbetare, perso- ner sysselsatta i föräld- rars jordbruk, hemmans- ägare m. fl.	—	4	8	5	1	—	—	—	—	—	—
Grov- och diversearbetare samt arbetare ej särskilt specificerade	4	—	2	1	—	—	—	1	—	2	—
Handlande, kioskinnehav- are, försäljare, agenter, kringresande o. d.	9	5	—	—	3	—	—	1	—	3	—
Övriga yrkesutövare	6	3	1	1	2	—	1	2	—	—	—
Icke yrkesutövare samt f. d. yrkesutövare	1	2	—	—	1	—	1	7	—	—	—
Personer för vilka uppgift om yrket saknas	2	1	—	1	—	—	—	1	—	—	—
Summa	113	38	27	19	38	15	31	39	8	27	2

38 personer (6·9 procent) i annan verksamhet. 22 personer (4·0 procent) voro ej yrkesutövare och för 35 personer (6·3 procent) saknades uppgift om sysselsättning.

Specialundersökningen. I det följande lämnas de uppgifter om de blindas arbetsförhållanden, som kunnat inhämtas genom de utsända frågeformulären. I dessa har bl. a. ställts den frågan, om vederbörande haft tillräckligt med arbete året runt och, om så ej varit fallet, under huru många av årets beräknade 300 arbetsdagar full sysselsättning kunnat erhållas. Vidare har efterfrågats bruttosumman för försålda arbeten per år, huru stor del av denna som åtgått till inköp av arbetsmaterial ävensom den ungefärliga medelförtjänsten per hel arbetsdag. Dessutom har den tillfrågade fått redogöra för det sätt, varpå de förfärdigade arbetena försåts. Slutligen har efterfrågats, huru stor den årliga försäljningssumman behövt vara för att den blinde skulle ha haft full sysselsättning under året (*Erforderlig bruttoförsäljningssumma*). Då den sistnämnda frågan i flera fall missuppfattats, har den erforderliga försäljningssumman därvid framräknats med ledning av övriga uppgifter.

n, länsviis fördelade efter yrken.

	Hal-lands län	Göte-borgs och Bohus län	Älvs-borgs län	Skara-borgs län	Värm-lands län	Örebro län	Väst-man-lands län	Kop-par-bergs län	Gävle-borgs län	Väster-norr-lands län	Jämt-lands län	Väster-bot-tens län	Norr-bot-tens län	Summa
32	8	44	21	30	17	19	17	24	12	22	21	8	10	479
7	1	6	—	3	1	2	—	5	4	3	1	3	—	73
—	3	—	—	—	6	1	—	6	1	2	—	3	—	38
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16
1	—	1	—	—	—	1	1	—	—	—	1	—	—	7
—	—	—	1	1	2	1	—	1	1	—	1	—	1	18
1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	7
—	—	4	—	—	—	—	—	—	2	2	2	—	—	24
—	—	11	—	1	14	3	1	—	1	1	5	21	4	80
—	—	9	—	—	5	1	—	—	2	—	5	7	2	41
2	—	1	—	—	—	2	1	1	1	3	2	1	1	38
—	—	3	—	—	4	1	—	—	2	1	1	—	—	29
—	—	4	—	—	5	5	—	1	5	—	9	—	1	42
—	—	17	—	—	—	2	—	—	2	1	1	—	8	36
44	12	102	22	35	54	38	20	38	33	36	49	43	27	928

Enär förhållandena i Stockholms stad äro väsentligt avvikande från övriga delar av landet lämnas först en särskild redogörelse för de i specialundersökningen ingående blinda, som äro bosatta i Stockholm, varefter redogörelsen för landet i övrigt sker yrkesvis. Nedan redogöres först för de i undersökningen ingående manliga blinda.

M ä n.

A. Stockholms stad.

Antalet i specialundersökningen ingående uppgifter framgår av följande sammanställning.

Y r k e s g r u p p	Antal inkomna uppgifter	I % av antalet blinda män
Borstbindare.....	25	52.1
Korgmakare.....	11	64.7
Övriga.....	20	41.7
	56	49.6

Tab. 3. Antalet arbetsföra blinda kvinnor, länsvis fördelade efter yrke.

Län	Sticker- skor	Väver- skor	Syssel- satta med stick- ning o. vävning eller annat hand- arbete	Borst- binder- skor	Korg- maker- skor	Syssel- satta med husligt arbete	Övriga yrkes- utövare	Ej yrkes- utövare eller f. d. yrkes- utövare	Perso- ner för vilka uppgift om yrket saknas	Summa
Stockholms stad	9	3	5	2	18	21	24	2	—	84
Stockholms	5	2	18	1	—	9	1	—	—	36
Uppsala	4	1	7	1	—	2	1	—	—	16
Södermanlands	1	—	6	5	—	—	1	—	—	13
Östergötlands	10	3	4	1	2	6	1	—	—	27
Jönköpings	4	—	3	5	—	—	—	—	—	12
Kronobergs	4	4	4	3	—	—	1	—	—	16
Kalmar	2	1	3	—	—	5	1	4	—	16
Gotlands	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1
Blekinge	3	—	4	2	—	1	—	—	—	10
Kristianstads	1	1	5	1	2	1	—	—	—	11
Malmöhus	19	9	3	2	3	1	1	1	—	39
Hallands	1	1	1	—	—	—	—	—	—	3
Göteborgs och Bohus	4	1	2	6	—	30	3	3	12	61
Älvsborgs	14	1	4	1	—	—	—	—	—	20
Skaraborgs	4	1	—	1	1	—	1	—	—	8
Värmlands	4	3	5	2	—	15	—	3	—	32
Örebro	5	1	2	1	—	3	2	2	1	17
Västmanlands	—	1	—	1	—	—	1	—	—	3
Kopparbergs	3	3	3	6	—	—	—	—	1	16
Gävleborgs	1	2	—	1	1	13	—	2	8	28
Västernorrlands	7	2	—	5	—	5	—	1	—	20
Jämtlands	5	1	2	2	—	12	—	1	1	24
Västerbottens	—	—	3	—	1	9	—	3	—	16
Norrbottnens	2	4	1	—	—	6	—	—	12	25
Summa	112	45	86	49	28	139	38	22	35	554

I. Borstbindare. Av de 25 borstbindare, som lämnat uppgifter till specialundersökningen, voro 21 anställda vid Stockholms blindförenings verkstäder, och endast 4 drevo egen verksamhet. De vid blindföreningens verkstäder anställdas årsinkomster framgå av följande sammanställning.

Årsinkomst	Antal personer
1 550—1 999 kr.	4
2 000—2 499 »	8
2 500—2 900 »	5
»Uppgift saknas»	4
Summa	21

Medelinkomsten för de 17 personer, som lämnat uppgifter i detta avseende, uppgick per år till 2 239 kr. och per arbetsdag till 7 kr. 46 öre.

Arbetsförhållandena för dem, som drevo egen verksamhet, belyses av efterföljande tablå.

Personens undersökningsnummer och födelseår	Antal hela arbetsdagar per år	Medelförtjänst per hel arbetsdag kr.	Bruttoförsäljningssumma per år kr.	Erforderlig försäljningssumma per år kr.
21/1898	200	5·00	2 000	3 000
22/1895	70	2·00	700	3 000
23/1881	80	5·00	1 600	6 000
24/1885	70	5·70	800	3 430

2. *Korgmakare*. Samtliga 11 korgmakare, som lämnat uppgifter, voro anställda vid Stockholms blindförenings verkstäder. Årsinkomsterna framgå av följande sammanställning.

Årsinkomst	Antal personer
990—1 499 kr.	1
1 500—1 999 »	6
2 000—2 499 »	3
»Uppgift saknas»	1
Summa	11

Medelinkomsten per år för de 10 personer, som lämnat uppgift i detta avseende, uppgick till 1 848 kr. och per arbetsdag till 6 kr. 16 öre.

3. *Övriga*. Av de övriga i specialundersökningen ingående märkas 6 *lädermattsarbetare*, anställda vid mattverkstaden vid Tomtebodan, samt en *skurduksvävare*, anställd vid blindföreningen. Den senare uppgives ha full sysselsättning under året, och medelförtjänsten per arbetsdag uppgår till 7 kr. För 5 *lädermattsarbetare* föreligga närmare uppgifter om antalet arbetsdagar och medelförtjänsten per dag med full sysselsättning. Med ledning av dessa uppgifter ha årsinkomsterna framräknats.

Personens nummer och födelseår	Antal hela arbetsdagar per år	Medelförtjänst per hel arbetsdag kr.	Årsinkomst kr.
38/1905	150	7·00	1 050
39/1895	225	5·00	1 125
40/1900	225	4·00	900
41/1913	225	2·75	619
43/1903	225	5·00	1 125

För de övriga redovisade lämnas följande uppgifter:

- 45/1889. Lagerarbetare vid blindföreningen. Årsinkomst 2 340 kr.
 46/1890. Lagerarbetare vid samma förening. Årsinkomst 2 020 kr.
 54/1914. Pianostämmare. Uppgives ha full sysselsättning endast 30 dagar per år.
 Medelförtjänst per hel arbetsdag 7 kr.
 50/1887. Försäljare av blindarbeten och trycksaker. Årsinkomst c:a 750 kr.
 49/1903. Biltvättare. Årsinkomst c:a 750 kr.

För 1 pianostämmare, 2 försäljare, 1 annonsagent, 1 sjukgymnast, 1 bokbindare, 1 kopist och 1 bagare saknas närmare uppgifter.

B. Landet i övrigt.

Såsom framgår av det föregående var övertvägande antalet blinda hantverkare i Stockholm anställt hos en och samma arbetsgivare, Stockholms blindförening. Helt annorlunda är förhållandet i de övriga län, som omfattats av specialundersökningen; de blinda hantverkarna äro där nästan undantagslöst egna företagare.

Först redogöres för de personer, som äro sysselsatta med borstbinderi och korgmakeri. Härefter komma att behandlas övriga i specialundersökningen ingående personer, vilka sammanförts till en grupp. Vid bearbetningen ha fränskilts sådana uppgifter, som varit ofullständiga eller uppenbarligen oriktiga, eller sådana, som avse personer, som börjat sin verksamhet under 1936 eller arbeta tillsammans med seende.

I. Borstbindare. Hela antalet borstbindare inom de specialundersökta länen, utom Stockholms stad, ävensom antalet inkomna resp. bearbetade uppgifter framgår av följande sammanställning.

Län	Hela antalet borstbindare	Specialundersökningen	
		Inkomna uppgifter	Bearbetade uppgifter
Östergötlands	25	20	17
Kronobergs	21	17	15
Malmöhus	32	18	9
Skaraborgs	30	17	13
Värmlands	17	16	13
Västmanlands	17	11	8
Kopparbergs	24	19	11
Västernorrlands	22	10	5
Norrbottnens	10	5	4
Summa	198	133	95

Arbetsförhållandena för de borstbindare, vilkas uppgifter kunnat bearbetas, framgå av efterföljande tabeller, i vilka angivits antalet hela arbetsdagar per år, medelförtjänsten per hel arbetsdag, den ungefärliga summa, för vilken vederbörande försäljer arbeten per år (*Bruttoförsäljningssumma*), samt den försäljningssumma vederbörande skulle uppnå med full sysselsättning under året (*Erforderlig försäljningssumma*).

Tab. 4. Borstbindare.

Personens under-söknings-nummer o. födelseår	Antal hela arbets-dagar per år	Medel-förtjänst per hel arbetsdag kr.	Brutto-försäljnings-summa per år kr.	Erforderlig försäljnings-summa per år kr.	Personens under-söknings-nummer o. födelseår	Antal hela arbets-dagar per år	Medel-förtjänst per hel arbetsdag kr.	Brutto-försäljnings-summa per år kr.	Erforderlig försäljnings-summa per år kr.
<i>Östergötlands län.</i>					13/1899	60	3 00	450	2 250
2/1881	300	1 50	880	880	14/1890	150	1 25	750	1 500
3/1881	300	2 00	1 000	1 000	16/1884	200	0 50	300	450
4/1876	300	2 00	1 000	1 000	17/1889	265	0 95	550	625
5/1896	100	2 00	500	1 500	<i>Värmlands län.</i>				
6/1883	210	3 33	3 000	4 300	1/1913	40	5 00	500	3 750
7/1884	150	3 00	1 800	3 600	2/1885	150	2 50	1 000	2 000
8/1905	200	2 00	800	1 200	4/1906	225	6 00	2 900	3 870
10/1880	150	1 50	500	1 000	5/1884	250	3 00	1 500	1 800
11/1895	300	1 75	1 750	1 750	6/1916	200	2 50	1 700	2 550
12/1900	150	2 50	1 400	2 800	7/1891	100	3 00	1 500	4 500
13/1911	150	4 00	1 150	2 380	8/1912	75	3 30	580	2 320
14/1902	200	1 75	680	1 020	11/1904	150	2 50	1 200	2 400
15/1890	300	0 50	350	350	12/1885	75	6 00	1 600	6 400
16/1894	100	3 00	650	1 950	13/1888	25	2 00	100	1 200
19/1895	230	1 25	655	855	14/1896	200	4 00	2 000	3 000
20/1894	300	2 00	700	700	15/1879	200	0 85	750	1 125
21/1895	125	2 00	490	1 175	16/1886	100	5 00	1 800	5 400
<i>Kronobergs län.</i>					<i>Västmanlands län.</i>				
1/1892	150	2 00	1 800	3 600	1/1897	300	3 25	3 200	3 200
2/1893	150	1 00	375	750	2/1894	250	1 75	1 750	2 100
3/1900	100	1 00	400	1 200	4/1894	150	2 00	1 000	2 000
4/1914	120	2 00	450	1 125	6/1894	150	2 00	500	1 000
5/1905	300	2 00	2 000	2 000	7/1899	40	2 50	250	1 875
6/1909	100	1 20	300	900	8/1888	55	4 40	500	2 730
8/1900	100	1 50	400	1 200	10/1893	300	1 50	1 050	1 050
10/1900	200	2 00	1 500	2 250	11/1913	150	1 50	400	800
12/1916	60	1 50	150	750	<i>Kopparbergs län.</i>				
13/1887	50	2 00	150	900	1/1880	250	2 00	1 200	1 440
15/1901	200	1 25	1 000	1 500	2/1882	300	0 50	250	250
16/1907	300	0 75	900	900	3/1889	300	0 80	750	750
17/1876	300	1 33	1 000	1 000	4/1878	200	3 00	1 200	1 800
18/1913	100	1 50	550	1 650	5/1889	200	1 00	700	1 050
24/1893	80	1 00	200	750	6/1890	300	3 00	1 800	1 800
<i>Malmöhus län.</i>					7/1886	150	2 66	1 000	2 000
3/1913	150	1 66	800	1 600	8/1899	250	3 50	2 200	2 640
5/1912	160	4 20	1 800	3 375	12/1889	50	1 80	300	1 800
6/1895	200	3 00	2 000	3 000	13/1886	90	2 20	550	1 835
7/1909	75	2 00	500	2 000	15/1911	200	4 00	2 400	3 600
12/1877	100	1 00	200	600	<i>Västernorrlands län.</i>				
14/1917	200	3 00	1 500	2 250	3/1883	90	1 50	200	670
16/1883	200	1 25	650	975	4/1910	175	4 00	2 100	3 600
17/1903	150	2 00	900	1 800	7/1878	150	2 50	650	1 300
18/1908	300	1 00	500	500	8/1893	60	2 00	350	1 750
<i>Skaraborgs län.</i>					9/1882	75	1 50	500	2 000
1/1876	100	2 00	500	1 500	<i>Norrbottnens län.</i>				
2/1905	300	1 50	1 500	1 500	1/1903	35	2 00	300	2 570
3/1879	150	2 66	1 000	2 000	2/1892	65	3 00	700	3 230
5/1886	160	1 25	700	1 315	3/1916	30	1 00	60	600
6/1882	130	2 30	600	1 380	4/1916	90	4 00	800	2 670
7/1887	300	4 00	2 700	2 700					
8/1893	300	6 00	4 350	4 350					
10/1876	200	1 25	1 000	1 500					
11/1890	210	1 50	800	1 140					

II. Korgmakare. Hela antalet korgmakare inom de specialundersökta länen, utom Stockholms stad, ävensom antalet inkomna resp. bearbetade uppgifter framgår av följande sammanställning.

Län	Hela antalet korgmakare	Specialundersökningen	
		Inkomna uppgifter	Bearbetade uppgifter
Östergötlands	2	2	2
Kronobergs	1	—	—
Malmöhus	7	2	1
Skaraborgs	3	—	—
Värmlands	1	—	—
Västmanlands	—	—	—
Kopparbergs	5	5	4
Västernorrlands	3	1	1
Norrbottnens	—	—	—
Summa	22	10	8

Arbetsförhållandena för de korgmakare, vilkas uppgifter kunnat bearbetas, belysas av tab. 5.

Tab. 5. Korgmakare.

Personens undersökningsnummer och födelseår	Antal hela arbetsdagar per år	Medelförtjänst per hel arbetsdag kr.	Bruttoförsäljningssumma per år kr.	Erforderlig försäljningssumma per år kr.
<i>Östergötlands län.</i>				
23/1907	175	2·00	600	1 030
24/1908	300	2·00	800	800
<i>Malmöhus län.</i>				
19/1897	100	2·50	400	1 200
<i>Kopparbergs län.</i>				
21/1893	40	2·50	180	1 350
22/1901	200	3·00	1 000	1 500
23/1902	150	2·50	1 400	2 800
24/1914	225	2·00	600	800
<i>Västernorrlands län.</i>				
11/1898	200	3·25	1 200	1 800

III. Borstbindare tillika korgmakare. Hela antalet personer inom de specialundersökta länen, utom Stockholms stad, som äro sysselsatta med både borstbinderi och korgmakeri, ävensom antalet inkomna resp. bearbetade uppgifter framgår av följande sammanställning.

Län	Hela antalet borstbindare tillika korg- makare	Specialundersökningen	
		Inkomna uppgifter	Bearbetade uppgifter
Östergötlands	1	1	—
Kronobergs	5	4	3
Malmöhus	—	—	—
Skaraborgs	—	—	—
Värmlands	6	3	2
Västmanlands	—	—	—
Kopparbergs	6	3	1
Västernorrlands	2	2	2
Norrbottnens	—	—	—
Summa	20	13	8

Arbetsförhållandena för de borstbindare tillika korgmakare, vilkas uppgifter kunnat bearbetas, belysas av tab. 6.

I V. Ö v r i g a. Antalet personer inom de specialundersökta länen, utom Stockholms stad, som icke tillhöra de yrkeskategorier, för vilka redogjorts i det föregående, ävensom antalet inkomna uppgifter rörande dessa personer framgå av följande sammanställning.

Län	Hela antalet »övriga» personer	I special- undersök- ningen ingående
Östergötlands	10	8
Kronobergs	4	2
Malmöhus	5	3
Skaraborgs	2	—
Värmlands	30	14
Västmanlands	3	2
Kopparbergs	3	2
Västernorrlands	9	5
Norrbottnens	17	8
Summa	83	44

För ifrågavarande personer lämnas följande uppgifter.

Östergötlands län.

- 25/1879. Kopist åt blindföreningen i Stockholm. Har sysselsättning ungefär halva dagen året runt. Förtjänsten uppgår till c:a 250 kr. per år.
- 26/1898. Försäljer skrifter. Förtjänsten uppgår till c:a 225 kr. per år.
- 27/1897. Väver handdukar. Bruttoförsäljningssumman uppgår till 380 kr., varav 230 kr. åtgå till arbetsmaterial. Större delen försäljes genom »De blindas lager» i Linköping.
- 28/1911. Sysslar med lättare jordbruksarbete. Närmare uppgifter saknas.
- 29/1900. Väver handdukar. Bruttoförsäljningssumman uppgår till 465 kr., varav 230 kr. åtgå till arbetsmaterial. Större delen försäljes genom »De blindas lager» i Linköping.
- 30/1889. Innehar hönsgård. Närmare uppgifter saknas.
- 31/1898. Musiker. Förtjänsten uppgår till c:a 140 kr. per år.
- 32/1886. Agent. Förtjänsten uppgår till c:a 200 kr. per år.

Tab. 6. Borstbindare tillika korgmakare.

Personens undersökningsnummer och födelseår	Antal hela arbetsdagar per år	Medelförtjänst per hel arbetsdag kr.	Bruttoförsäljningssumma per år kr.	Erforderlig försäljningssumma per år kr.
<i>Kronobergs län.</i>				
19/1883	300	2.75	1 640	1 640
20/1907	150	3.00	800	1 600
21/1908	60	3.00	300	1 500
<i>Värmlands län.</i>				
18/1890	200	4.00	2 000	3 000
19/1879	200	4.00	2 000	3 000
<i>Kopparbergs län.</i>				
25/1916	100	1.00	300	900
<i>Västernorrlands län.</i>				
12/1907	100	2.50	600	1 800
13/1891	100	3.00	650	1 950

Kronobergs län.

- 25/1898. Ej yrkesutövare. Har ej genomgått blindskola.
 26/1890. Innehar en verkstad för tillverkning av cementtakplattor, som skötes av anställd arbetare. Verksamheten har legat nere större delen av året.

Malmöhus län.

- 21/1880. Toffelspikare. Uppgives ha full sysselsättning endast 15 dagar per år. Medelförtjänsten per dag 1 krona 50 öre.
 22/1909. Sjukgymnast. Har ej haft full sysselsättning någon dag under året.
 23/1877. Tillverkar c:a 50 kg bonvax och cellulosalack per år. Bruttoförsäljningssumman uppgår till 400 à 500 kr., varav c:a hälften åtgår till arbetsmaterial. Tillverkningen ger full sysselsättning endast under 20 à 30 dagar per år.

Värmlands län.

- 20/1879. Trädgårdsmästare. Verksamheten bedrivs med hjälp av hustru och 2 barn. Torgförsäljning. Närmare uppgifter saknas.
 21/1890. Bor hos broder och är sysselsatt med vedhugning samt arbete i ladugården.
 22/1911. Väver handdukar. Bruttoförsäljningssumman uppgår till 100 à 110 kr. per år, varav ungefär hälften åtgår till arbetsmaterial. Tillverkar 3 handdukar per dag.
 23/1885. Jordbruksarbetare. Kan endast utföra obetydligt arbete.
 24/1877. Äger mindre lägenhet och är sysselsatt med vedhugning och lättare jordbruksarbete. Har hjälp i arbetet av hustru och barn.
 25/1887. Hjälper styvmodern vid hennes jordbruk.
 26/1892. Hjälper styvfadern vid hans jordbruk med lättare sysslor.
 27/1894. Hemmason. Närmare uppgifter saknas.
 28/1895. Jordbruksarbetare. Har ledsyn. Närmare uppgifter saknas.
 29/1880. Sadelmakare. Har ej haft något nämnvärt arbete på de sista tre åren.
 30/1877. Jordbruksarbetare. Närmare uppgifter saknas.
 31/1915. Hemmason. Närmare uppgifter saknas.

32/1909. Jordbruksarbetare. Har ledsyn. Erhåller ungefär hälften så stor lön som seende. Har tidigare sysslat med borstbinderi men kunde ej finna avsättning för sina arbeten.

33/1903. Säljer tallris och handgjorda blommor. Förtjänsten uppgår till c:a 200 kr. per år.

Västmanlands län.

12/1878. Jordbruksarbetare. Närmare uppgifter saknas.

13/1906. Skomakare. Bruttoförtjänsten uppgår till 500 kr. per år, varav 200 kr. åtgå till arbetsmaterial. Har full sysselsättning c:a 140 dagar per år.

Kopparbergs län.

28/1909. Tillverkar klädstreck. Bruttoförsäljningssumman uppgår till 225 kr. per år, varav 150 kr. åtgå till arbetsmaterial. Uppgives ha full sysselsättning 100 dagar per år.

29/1876. Tillverkar snickeriarbeten, såsom skåp, brickor och strykbord. Närmare uppgifter saknas.

Västernorrlands län.

14/1876. Sjukgymnast. Hustrun är medhjälpare. Inkomsten uppgick 1935 till 10 kr. per arbetsdag. Synes ha arbete större delen av året.

15/1886. Torpare. Närmare uppgifter saknas.

16/1910. Innehar kioskrörelse. Omsättning c:a 4 500 kr. per år.

17/1918. Pianostämmare. Närmare uppgifter saknas.

18/1905. Pianostämmare och violinist. Uppgives ha full sysselsättning 60 dagar per år, då medelförtjänsten uppgår till 11 kr. per dag.

Norrbottens län.

6/1895. Tillverkar årligen några dussin björkriskvastar. Förtjänsten uppgår till c:a 35 kr. per år.

7/1902. Hemmason. Närmare uppgifter saknas.

8/1888. Skogsarbetare. Närmare uppgifter saknas.

9/1885. Innehar mindre jordbruk, som skötes med hjälp av hustru och son.

10/1912. Har intet arbete men är utbildad korgmakare.

11/1878. Lägenhetsägare. Åtnjuter mindre pension från gruvbolaget i Gällivare, där han under arbete ådrog sig blindheten.

12/1879. Skogsarbetare. Närmare uppgifter saknas.

13/1888. Hemmansägare. Sköter gården med hjälp av hustru och barn.

Sammanfattning rörande de blinda arbetsföra männen. Av den föregående redogörelsen framgår, att antalet arbetsdagar, arbetsförtjänst per dag och bruttoförsäljningssumman äro mycket växlande i de olika fallen. Att ett relativt ringa antal arbetsdagar per år i vissa fall motsvaras av en tämligen hög bruttoförsäljningssumma beror därpå att vissa blinda hantverkare arbeta med ett dyrare råmaterial än andra. I tab. 7 ha de med borstbinderi och korgmakeri sysselsatta fördelats efter antalet hela arbetsdagar. Medelantalet arbetsdagar uppgick för borstbindare till 170, för korgmakare till 174 och för borstbindare tillika korgmakare till 151.

I tab. 8 ha samma personer fördelats efter medelförtjänsten per hel arbetsdag. Medeldagsförtjänsten uppgick för borstbindare till 2 kr. 27 öre, för korgmakare till 2 kr. 47 öre och för borstbindare tillika korgmakare till 2 kr. 91 öre.

Tab. 7. Antalet hela arbetsdagar per år.

Antal arbetsdagar	A n t a l			Summa
	Borst- bindare	Korg- makare	Borst- bindare tillika korgmakare	
<75	12	1	1	14
75—124	19	1	3	23
125—174	21	1	1	23
175—224	18	3	2	23
225—274	7	1	—	8
275—300	18	1	1	20
Summa	95	8	8	111

Tab. 8. Medelförtjänsten per hel arbetsdag.

Medelförtjänst kr.	A n t a l			Summa
	Borst- bindare	Korg- makare	Borst- bindare tillika korgmakare	
<0.75	3	—	—	3
0.75—1.24	12	—	1	13
1.25—1.74	18	—	—	18
1.75—2.24	26	3	—	29
2.25—2.74	9	3	1	13
2.75—3.24	10	1	4	15
3.25—3.74	4	1	—	5
3.75—4.24	7	—	2	9
4.25—4.74	1	—	—	1
4.75—5.24	2	—	—	2
5.25—5.74	—	—	—	—
5.75— ω	3	—	—	3
Summa	95	8	8	111

Tab. 9. Årsförtjänster.

Årsförtjänst kr.	A n t a l			Summa
	Borst- bindare	Korg- makare	Borst- bindare tillika korgmakare	
<100	7	—	—	7
100—199	19	1	2	22
200—299	20	1	1	22
300—399	17	2	1	20
400—499	8	1	1	10
500—599	4	—	—	4
600—699	10	3	—	13
700—799	2	—	—	2
800—899	3	—	3	6
900—999	2	—	—	2
1 000— ω	3	—	—	3
Summa	95	8	8	111

Slutligen ha i tab. 9 samma personer fördelats efter årsförtjänster, vilka framräknats med ledning av uppgifterna om arbetsdagar och förtjänst per arbetsdag. Medelförtjänsten per år uppgick för borstbindare till 375 kr., för korgmakare till 422 kr. och för borstbindare tillika korgmakare till 463 kr.

Sättet för avyttring av de manliga hantverkarnas arbeten. I frågeformuläret ingår även den frågan, huru den blinde försäljer sina arbeten. I svaret skulle anges, om försäljningen skett direkt till privatpersoner, anstalter, skolor, fabriker o. d., till återförsäljare, till blindfilantropiska organisationer eller föreningar för blinda eller till statliga företag. Vid bearbetningen av ifrågavarande uppgifter ha grupperna »återförsäljare» och »blindfilantropiska organisationer eller föreningar för blinda» sammanslagits, enär i vissa fall i förstnämnda grupp tydligen även redovisats försäljning till organisationer eller föreningar. Till denna huvudgrupp har lämpligen även ansetts bära hänföras 2 personer, som uppgivit, att de försålt sina arbeten till statliga företag. De olika sätten för avyttringen framgå av efterföljande sammanställning.

L ä n	Endast till privatpersoner, anstalter, skolor, fabriker o. d.	Endast till återförsäljare, blindfilantropiska organisationer och föreningar för blinda	Både till privatpersoner o. d. samt återförsäljare, organisationer och föreningar	Uppgift saknas	Summa
<i>I. Borstbindare.</i>					
Östergötlands	2	8	9	1	20
Kronobergs.....	1	4	10	2	17
Malmöhus	—	11	7	—	18
Skaraborgs	3	11	3	—	17
Värmlands	2	6	8	—	16
Västmanlands.....	5	1	4	1	11
Kopparbergs	5	—	12	2	19
Västernorrlands.....	1	2	6	1	10
Norrbottnens	4	—	—	1	5
Summa	23	43	59	8	133
<i>II. Korgmakare.</i>					
Östergötlands	1	—	1	—	2
Malmöhus	—	1	1	—	2
Kopparbergs	1	3	—	1	5
Västernorrlands.....	—	—	1	—	1
Summa	2	4	3	1	10
<i>III. Borstbindare tillika korgmakare.</i>					
Östergötlands.....	1	—	—	—	1
Kronobergs.....	—	4	—	—	4
Värmlands	—	1	2	—	3
Kopparbergs	—	—	3	—	3
Västernorrlands.....	—	—	2	—	2
Summa	1	5	7	—	13

II. Kvinnor.

Antalet i specialundersökningen ingående arbetsföra blinda kvinnor, fördelade länsvis efter yrken, kan utläsas av följande tabell.

Län	Stickerskor	Väver-skor	Syssel-satta med stickning och vävning eller annat handarbete	Borst-binder-skor	Korg-maker-skor	Syssel-satta med hus-ligt arbete	Övriga yrkes-utövare	Ej yrkes-utövare eller f. d. yrkes-utövare	Summa
Stockholms stad	8	2	3	1	11	8	11	—	44
Östergötlands	8	3	4	1	1	5	1	—	23
Kronobergs	5	4	4	1	—	—	—	—	14
Malmöhus	6	6	3	1	1	1	—	1	19
Skaraborgs	3	—	—	1	1	—	—	—	5
Värmlands	2	1	3	1	—	9	—	—	16
Västmanlands	—	—	—	—	—	—	1	—	1
Kopparbergs	2	3	1	2	—	—	—	—	8
Västernorrlands	5	1	—	3	—	3	—	—	12
Norrbottnens	2	3	—	—	—	4	—	—	9
Summa	41	23	18	11	14	30	13	1	151
I % av hela antalet kvin-nor inom de specialunder-sökta länen	66·1	69·7	72·0	47·8	58·3	55·6	44·8	14·3	55·9

I fråga om blinda kvinnor är materialet dessvärre icke i allmänhet av den beskaffenheten, att det kunnat läggas till grund för undersökning om arbetstid, arbetsförtjänst och försäljningsförhållanden i samma utsträckning som beträffande de blinda männen. De brister, som härutinnan vidlåda materialet, äro i synnerhet påfallande i fråga om uppgifterna om bruttoförsäljningssumman. Åtskilliga kvinnor, sysselsatta med stickning, vävning eller annat handarbete, synas icke själva inköpa sitt arbetsmaterial, utan detta ställes av kunden till deras förfogande. Följaktligen är i dessa fall den upp-givna bruttoförsäljningssumman att anse såsom nettoförtjänst. Av samma anledning har heller icke medelförtjänsten per hel arbetsdag kunnat fastslås. För övrigt ha i mycket ringa utsträckning frågorna å formuläret uttömmande besvarats. Med hänsyn härtill har den följande framställningen måst in-skränkas till vissa sammanfattande omdömen. Emellertid torde materialet ändock kunna tjäna till vägledning vid bedömandet av de blinda kvinnornas arbetsförhållanden. Den följande redogörelsen sker yrkesvis.

Stickerskor. Av de 41 stickerskor, som ingå i specialundersökningen, ha endast 13 lämnat fullständiga uppgifter om antalet hela arbetsdagar per år, medelförtjänsten per hel arbetsdag och bruttoförsäljningssumman per år.

Fördelningen efter antalet hela arbetsdagar per år framgår av följande sammanställning.

Antal arbetsdagar	Antal kvinnor
<75	1
75—124	7
125—174	1
175—224	1
225—274	—
275—300	3
Summa	13

De uppgivna förtjänsterna per hel arbetsdag kunna utläsas av följande sammanställning.

Medelförtjänst kr.	Antal kvinnor
<0.75	5
0.75—1.24	5
1.25—1.74	3
Summa	13

För samtliga 13 stickerskor uppgick medelförtjänsten per dag till 87 öre och per år till 119 kr.

Väverskor. För 13 väverskor av de 23, som ingå i specialundersökningen, föreligga mera fullständiga uppgifter om arbetsförhållandena. Fördelningen efter antalet hela arbetsdagar framgår av följande sammanställning.

Antal arbetsdagar	Antal kvinnor
<75	2
75—124	2
125—174	3
175—224	1
225—274	—
275—300	5
Summa	13

De uppgivna förtjänsterna per hel arbetsdag ha infogats i följande sammanställning.

Medelförtjänst kr.	Antal kvinnor
<0.75	2
0.75—1.24	6
1.25—1.74	4
1.75—2.24	1
Summa	13

För samtliga 13 väverskor uppgick medelförtjänsten per dag till 83 öre och per år till 175 kr.

För de 18 personer i specialundersökningen, som uppgåvos vara sysselsatta både med stickning och vävning eller med annat handarbete, föreligga mera fullständiga uppgifter om arbetsförhållandena i så få fall, att någon sammanställning icke kunnat göras.

För 6 av de 11 *borstbinderskor* samt för 5 av de 14 *korgmakerskor*, som inkommit med uppgifter till specialundersökningen, äro uppgifterna om arbetsförhållande mera fullständiga. Bearbetningen av detta material har lämnat följande resultat.

Personens födelseår	Antal arbetsdagar med full syssel- sättning per år	Medelförtjänst per arbetsdag med full sysselsättning kr.	Bruttoförsäljnings- summa per år kr.
<i>Borstbinderskor.</i>			
1889	100	3.00	750
1913	125	1.00	150
1903	200	0.75	700
1896	200	3.50	1 500
1900	60	1.00	100
1879	75	0.55	75
<i>Korgmakerskor.</i>			
1903	300	1.25	500
1884	75	2.00	200
1899	300	1.00	375
1881	300	0.80	290
1878	150	1.25	300

Av de 44 *övriga* blinda kvinnor, som ingå i specialundersökningen, uppgivas 30 vara sysselsatta med husligt arbete, medan 1 helt saknar sysselsättning. Bland de 13 återstående märkas 4 tobaksarbeterskor, anställda vid A. B. Svenska Tobaksmonopolet i Stockholm. Dessa uppgivas förtjäna c:a 7 kr. per dag. 7 av de övriga äro sysselsatta inom blindorganisationerna i Stockholm. Dessutom ha en sångerska och en sjukgymnast inkommit med uppgifter till specialundersökningen. Den sistnämndas arbetsinkomst uppgick år 1935 till 1 700 kr.

Utredningsmännen.

Även om, såsom inledningsvis antydtes, möjligheterna för de blinda att erhålla drägligare försörjningsförhållanden genom olika åtgärder från det allmännas sida i förening med ett gagnande arbete från blindfilantropiskt håll under de senaste årtiondena alltmera förbättrats, framstår redan utan alltför ingående undersökningar såsom ett välgrundat socialt önskemål, att de blindas arbetsförhållanden givas den stadga, som utan det allmännas bistånd ej torde vara möjlig att åvägabringa.

Än mera uppenbart blir behovet av sådana åtgärder vid tanke på det material, som vid utredningsmännens fortsatta arbete kommit under bedömande. Till redan tidigare dragna slutsatser vilja utredningsmännen föga följande synpunkter.

En jämförelse mellan antalet i folkräkningen 1930 redovisade blinda manliga yrkesutövare och motsvarande tal enligt de till utredningen inkomna länsuppgifterna visar en i stort sett oförändrad ställning eller 976 personer år 1930 mot 928 år 1936. Vid första påseende skulle visserligen de angivna talen tyda på en minskning med bortåt 50 arbetsföra, men härvid är att märka, att utredningsmännen, såsom tidigare framhållits, vid granskningen av länsuppgifterna framgått med större försiktighet vid bedömandet av vederbörandes arbetsförmåga än vad som varit möjligt vid folkräkningsresultatets bearbetande. Däremot synas inom denna grupp vissa förskjutningar i avseende å yrke ha ägt rum, vilket framförallt gäller sysselsättningen inom de s. k. blindyrkena. Sålunda uppgavs år 1930 antalet manliga borstbindare till 329, medan länsuppgifterna visa, att 527 män år 1936 bedrevo detta yrke. Å andra sidan har antalet korgmakare under samma tid undergått en motsatt förändring eller från 103 till 85, varvid emellertid av de 47 män, som enligt länsuppgifterna voro utövare av såväl borstbinderi som korgmakeri, ett mindre antal synes böra närmast räknas såsom korgmakare. Även om alltför vittgående slutsatser av skilda anledningar ej kunna dragas av dessa jämförelser, torde de i allt fall få anses utgöra ett belägg för den ovan antydda iakttagelsen, att borstbinderiet kommit att spela en alltmer betydelsefull roll för de blinda männens försörjning, medan korgmakeriet visat en motsatt, om än svagare betonad tendens.

Vad vidare angår den förhållandevis talrika grupp blinda, 344 män och 63 kvinnor, som enligt folkräkningsresultatet uppgavs vara sysselsatt med jordbruk eller annat liknande arbete, torde ett avsevärt antal ej vara helt blinda utan äga synrester, ett förhållande, som i viss mån finner sin bekräftelse i det genom utredningens försorg insamlade primärmaterialet från vissa län.

Påfallande är — även med beaktande av den i regel ytterst låga medelförtjänsten per arbetsdag och den ojämna sysselsättningen — huru inbördes växlande möjligheterna till försörjning för närvarande synas vara inom de av primärundersökningen berörda länen. Delvis torde detta vara att söka i de skilda länsorganisationernas olika resurser med därav följande olikartade metoder för att bistå de blinda, men måste därjämte finna sin förklaring bl. a. i den på vissa orter rådande konkurrensen från en sedan gammalt allmänt bedriven hemindustri eller i avsättningssvårigheter på grund av en glest boende konsumtionskrets.

I detta samband kan förtjäna återgivas resultatet av en av 1920 års blindvårdssakkunniga verkställd undersökning angående de blindas försörjningsmöjligheter, även om det är att antaga, att förhållandena — icke minst efter blindhetsersättningens genomförande — ej oväsentligt förbättrats.

Av 3 130 blinda över 20 år, rörande vilka de sakkunniga från fattigvårdsstyrelsernas ordförande erhöilo uppgifter, försörjde sig 322 personer (10·3 procent) helt av sitt arbete och 175 (5·6 procent) »på annat sätt», varjämte 1 010 (32·3 procent) genom arbete bidrogo till sin försörjning. Om de återstående 1 623 (51·8 procent) måste enligt de sakkunnigas mening gälla, att de, såvitt primäruppgifterna vore riktiga, helt och hållet stode i beroende av allmän eller enskild hjälp för sitt uppehälle.

Kap. 4. Olika utvägar till förbättrandet av de blindas förvärvsmöjligheter.

De blindas yrkesutbildning. För att i görligaste mån tillförsäkra den uppväxande ungdomen möjligheter att skapa sig en tryggad ekonomisk ställning i förvärvslivet har det allmänna med ständigt stigande intresse medverkat till uppbyggandet i olika former av en yrkesundervisning i nära anknytning till den allmänna skolutbildningen.

Den uppfattning, som därigenom kommit till uttryck, kan med måhända ännu större berättigande göras gällande, då fråga blir om tillvaratagandet av en lytesgrupps utvecklingsmöjligheter. Den begränsning av arbetsområdet, som lytet nödvändiggör, är självfallet en nackdel i det kommande förvärvsarbetet men medger å andra sidan möjligheten till en ändamålsenligt ordnad undervisning inom det fåtal yrken, där den partiella arbetskraften med större framgång kan givas sysselsättning.

I anslutning till den utredning angående de dövstummas arbetsförhållanden och förvärvsmöjligheter, för vars resultat utredningsmännen i en senare del av detta betänkande komma att lämna en redogörelse, har frågan om en i lämpliga former bedriven yrkesutbildning för denna lytesgrupp varit föremål för en ingående prövning, varvid ett av undervisningsrådet N. J. F. Almqvist år 1936 till Kungl. Maj:t ingivet betänkande med förslag rörande bl. a. inrättandet av en obligatorisk yrkesundervisning för de dövstamma i stort sett kunnat av utredningsmännen biträdas.

Mot den yrkesundervisning, som alltsedan tillkomsten av lagen om blindundervisningen stått de blinda till buds och för vars nuvarande organisation och omfattning tidigare i denna utredning redogjorts, finna utredningsmännen ej anledning göra erinran. De blindas ytterst begränsade arbetsområden synas ha vunnit tillbörligt beaktande i den för blindinstitutet och hantverksskolorna gällande undervisningsplanen och de resultat, som uppnåtts i fråga om yrkeskicklighet, torde få anses tillfredsställande. I detta sammanhang finna utredningsmännen angeläget betona den betydelse, som måste tillmätas möjligheten för de blinda att vid hantverksskolorna genomgå repetitionskurser för inhämtande av kannedom om gjorda framsteg och förbättringar inom respektive yrkesområden. I medvetandet om nödvändigheten av ett mera

fortlöpande samarbete för detta ändamål, än vad dessa kurser kunna giva de blinda kvinnorna, har vid sidan av sådana kurser genom blindinstitutets och arbetsnämndens försorg dessutom anordnats en särskild konsulentverksamhet för kvinnorna, vilken visat sig vara av stort praktiskt värde.

För åstadkommandet av ändamålsenliga åtgärder från det allmännas sida för förbättrandet av de blindas förvärvsmöjligheter synas väsentligen två huvudlinjer böra följas, den ena syftande till att åt den blinda arbetskraften utvälja nya arbetsområden, den andra att främja avsättningen av de blindas alster.

Utfinnandet av nya arbetsområden. Frågan om möjligheten att åt den blinda arbetskraften bereda nya arbetsuppgifter har alltid varit ett trängande spörsmål inom all blindvårdande verksamhet. Att man hittills icke kan peka på några resultat av dessa strävanden av större praktisk betydelse utgör på sitt sätt ett belägg för de nästan oanade svårigheter, som förlusten av synförmågan medför för den av detta lyte drabbade.

Vid åtskilliga utländska blindskolor intager musikutbildningen en mera framträdande ställning än vad fallet är inom den svenska blindundervisningen och utredningsmännen hade vid sitt i studiesyfte företagna besök i Köpenhamn tillfälle konstatera de överraskande goda resultat, som undervisningen i musik vid det danska blindinstitutet medfört. Otvivelaktigt har till en sådan utveckling den omständigheten i hög grad bidragit, att myndigheterna genom olika åtgärder i administrativ väg vetat att bereda väl kvalificerade blinda musiker anställning såsom organister eller på annat sätt förhjälp dem till skäligt avlönade befattningar. Utan att vilja för vårt lands vidkommande förorda genomförande av särskilda bestämmelser i antydd riktning ha utredningsmännen ändock velat framhäva önskvärdheten av att statsmakterna på allt sätt beakta de möjligheter till ökad användning av den blinda arbetskraften, som inom nu berörda område av omständigheterna medgivas. Enligt vad utredningsmännen erfarit, har vid institutet å Tomtebodas helt nyligen vidtagits anstalter för att på ett grundligare sätt än hittills kunna meddela undervisning i musik.

I detta samband finna utredningsmännen angeläget framhålla, att ledningen för blindskolorna med sin kännedom om blindklienteletts förutsättningar i olika avseenden ägnar ett oavlätligt intresse åt frågan om utformandet av nya verksamhetsområden åt de blinda. Med hänsyn till det betydelsefulla i en sådan verksamhet synas erforderliga medel för anställandet av försök i skilda riktningar böra ställas till skolornas disposition. Enligt stadgan för statens läroanstalter för blinda äga skolornas ledning rätt att anordna arbetsutbildning även utom skolans ram. Ett beaktande av utredningsmännens synpunkter synes därför ej kräva särskilda föreskrifter från Kungl. Maj:ts sida.

I framför allt ett avseende torde denna försöksvis anordnade verksamhet kunna anbefallas. Av de i blindskolorna intagna eleverna utgöra de, som

äga vissa synrester i behåll, en avsevärd del. Dessa synsvaga elever tillgodoses — såsom inledningsvis nämndes — med samma undervisning som de fullständigt blinda barnen och meddelas yrkesutbildning i samma yrken som dessa. Emellertid kan starkt sättas ifråga, huruvida möjligheter ej borde förefinnas för de synsvagas inordnande inom andra arbetsområden än de s. k. blindyrkena. Tidigare har antytts en med tämligen tillfredsställande resultat anordnad försöksutbildning i lantbruksarbete av vissa härtill lämpade halvseende elever från landsbygden. En i motsvarande former bedriven utbildning av vissa synsvaga elever i jämväl andra yrken, där normal synförmåga ej är ett oeftergivligt villkor, borde utan tvivel leda till en ej alltför obetydlig lättnad inom de blindas speciella arbetsområde.

Slutligen må nämnas, att försök i mindre skala sedan några år bedrivs vid vissa av de blindas verkstäder med tillverkning av skur- och diskdukar. Även om av framförallt tekniska skäl det ej är att förvänta, att ett större antal blinda arbetare skulle för framtiden kunna beredas sysselsättning inom detta yrkesområde, förtjänar ändock att övervägas åtgärder för utvidgandet av denna verksamhet. Samma uppfattning synes kunna göras gällande i fråga om förfärdigandet av gummi- och lädermattor.

Åtgärder för främjandet av avsättningen av de blindas alster. Om sålunda enligt utredningsmännens uppfattning nya utvägar böra genom blindanstalternas försorg övervägas för att åt den blinda och halvseende arbetskraften söka skapa andra verksamhetsområden, synes emellertid det övervägande antalet av landets arbetsföra blinda allt framgent för sitt uppehälle bliva hänvisat till en sysselsättning inom redan utövade yrken. Såsom av innehållet av följande sammandrag framgår, ha statsmakterna redan tidigt haft uppmärksamheten fäst på det bekymmersamma i detta förhållande och den positiva inställning, som riksdagen vid olika tillfällen intagit vid behandlingen av detta spörsmål, har otvivelaktigt fått sin prägel av en bestämd uppfattning om det allvarliga i de blindas belägenhet och det behjärtansvärda i gagnande åtgärder på detta område.

1904 års riksdag. Redan 1904 års riksdag hemställde sålunda om sådan ändring i föreskrifterna rörande *fångarnas* sysselsättning, att det för de blinda oumbärliga korgmakeriet ej vidare finge förekomma i fångelserna till försäljning i den allmänna marknaden ävensom att i övrigt vanföras och lyttas arbete måtte i största möjliga mån skyddas mot konkurrens med fångarbetet. Riksdagen åberopade till stöd för sin uppfattning bl. a. den omständigheten, att Kungl. Maj:t på grund av ständernas framställning år 1846 bestämt att — när den frie arbetarens skäliga anspråk icke borde förnärmast — inom fångelserna skulle företrädesvis förfärdigas de arbeten, som vore för fångvårdens och statens egna behov användbara, samt fångarna i övrigt sysselsättas med tillverkning av varor, mindre vanliga i orten. Denna bestämmelse kunde emellertid icke — erinrade riksdagen — på grund av rådande förhållanden genomföras och sattes redan 1858 ur kraft.

Riksdagen ansåg för sin del uppenbart, att om fångarbetets konkurrens med det fria arbetet i allmänhet vore olämplig, den måste anses särskilt förkastlig, då den drabbade de blinda. Riksdagen uppgav i detta sammanhang bl. a., att under femårsperioden 1898—1902 i medeltal 425 fångar dagligen torde hava varit sysselsatta med korgmakeri (stol- och mattflätning däri inbegripet) samt borstbinderiarbeten. Riksdagen framhöll, att även om de blinda på grund av sina små anspråk och den förnöjsamhet, som vore för dem betecknande, kunde bestå i konkurrensen med andra fria arbetare, så förmådde de dock icke att med framgång upptaga striden mot fångelsernas arbetskraft. Riksdagen konstaterade dessutom det egendomliga i att staten, i stället för att stödja och genom arbetstillfällen hjälpa den med avsevärda statsbidrag till självförsörjning uppfostrade blinde, snarare genom egna åtgöranden försvårade för att icke säga omöjliggjorde hans existens. Ehuru den till grund för riksdagens skrivelse liggande motionen endast åsyftade korgmakeriyrket, förelåg enligt riksdagen anledning att taga hänsyn jämväl till det lika betydelsefulla borstbinderiyrket.

Den 4 november 1904 anbefalldes Kungl. Maj:t, med anledning av riksdagens framställning, fångvårdsstyrelsen att tillse, att fångarbetet, i den mån omständigheterna det medgäve, bleve så ordnat, att i fångelserna icke idkades tillverkning för försäljning i allmänna marknaden av sådana borstbinderi-, korgmakeri- och andra arbeten, vilka vore av beskaffenhet att särskilt lämpa sig att utföras av blinda, vanföra eller lytta.

1926 års riksdag. I anledning av en inom andra kammaren av herr Strindlund väckt motion angående gynnande av avsättning för de blindas tillverkning vid upphandling för det allmännas behov framhöll 1926 års riksdag i skrivelse till Kungl. Maj:t angelägenheten av att Kungl. Maj:t toge under övervägande, i vad mån och på vad sätt vid upphandling för det allmännas behov avsättning för de blindas tillverkning kunde gynnas samt anförde som motiv för framställningen bl. a. följande: De från det allmännas sida träffade anordningarna ävensom den enskilda hjälpverksamheten byggde på principen, att den blinde borde lämnas hjälp till självhjälp, vilket ur såväl samhällets som den enskilde blindes synpunkt måste anses såsom det lämpligaste och mest ändamålsenliga. Ett oeftergivligt villkor vore emellertid, att de blinda erhöles avsättning för produkterna. Men härutinnan kunde förhållandena icke sägas vara tillfredsställande och så länge så ej vore fallet, bleve ändamålet med de betydande kostnader och det arbete, som nedlades på de blindas utbildning, i viss mån förfelat. Riksdagen framhöll, att de blinda, som på grund av sitt lyte arbetade långsammare än andra, ej kunde med framgång konkurrera med den fabriksmässiga tillverkningen. Detta ledde ofta till att den blinde förlorade tron på sig själv och lusten till självförsörjning, varigenom han fölle anhöriga eller samhället till last eller hemfölle åt bettleri. Riksdagen ansåg det vara synnerligen önskvärt, att avsättningsmöjligheterna för de blindas arbeten ökades samt erinrade i samband härmed om den beaktansvärda åtgärd, som för detta ändamål vidtagits i de

båda nordligaste länen, där länsstyrelserna vid beviljande av tillstånd att anordna tombalotterier samtidigt uppställt som villkor, att en viss del av vinstvärdet skulle utgöras av blindarbeten. Mycket skulle säkerligen stå att vinna, om samma förfaringssätt tillämpades såväl vid varulotterier, till vilkas anordnande Kungl. Maj:t lämnade tillstånd, som vid lotterier, vilka beviljades av länsstyrelserna. Beträffande det i motionen framförda förslaget att vissa statliga verk och inrättningar, regementen, hospital, asylor m. fl., skulle av Kungl. Maj:t anmodas att vid förekommande behov i första hand upphandla de blindas arbeten ansåge riksdagen det emellertid vara nödvändigt att taga hänsyn till den omständigheten, att särskilda föreskrifter gällde rörande upphandling för det allmännas räkning i syfte att rent affärsmässiga principer vid sådan upphandling i regel skulle tillämpas. De blindas möjligheter att erhålla leverans till staten vore därför onekligen mycket små. En förändring härutinnan skulle enligt riksdagens mening vara ägnad att medföra väsentliga fördelar såväl för de blinda som för det allmänna. Någon principiell omläggning av hittills tillämpade grunder i fråga om upphandling för det allmännas räkning ville riksdagen dock ej förorda. Vederbörande upphandlare syntes alltjämt böra på eget ansvar träffa beslut om inköp. Riksdagen höll dock samtidigt för troligt, att större utrymme än hittills skulle kunna beredas de blindas arbeten även inom ramen av upphandlingsförordningens bestämmelser, enär arbeten, tillverkade av blinda, oftast vore de fabriksmässigt tillverkade alstren avsevärt överlägsna. Då så vore fallet borde enligt riksdagens mening blindarbeten i första hand komma ifråga. Det vore önskvärt att genom provundersökningar få konstaterat, i vad mån det högre priset på blindarbeten motsvarades av en högre kvalitet. Resultaten av sådana undersökningar skulle därefter meddelas vederbörande verk och inrättningar för att tagas i beaktande vid upphandlingen. Skulle nämnda undersökningar giva vid handen, att blindarbetena trots högre kvalitet ställde sig dyrare än annan tillverkning, funnes utvägen att statsmakterna lämnade särskilt anslag för nedbringande av priserna vid försäljning till det allmänna. Riksdagen framhöll slutligen att även andra åtgärder för tillgodoseende av ifrågavarande syfte möjligen kunde utfinnas vid en uttömmande utredning av frågan.

Riksdagens skrivelse ingavs till finansdepartementet, som infortrade utlåtande av statskontoret. Statskontoret ansåg — i likhet med riksdagen — att rubbning icke borde äga rum i de affärsmässiga principerna för statens upphandling. Skulle den av riksdagen ifrågasatta provundersökningen utfalla till förmån för de blindas arbeten och resultatet av undersökningen genom cirkulär delgivas de upphandlande myndigheterna, borde enligt statskontoret till detta cirkulär fogas en uppmaning att verkställa upphandling bland de blindas tillverkning i den mån detta vore möjligt utan att frångå föreskrifterna i upphandlingsförordningen. Skulle provundersökningen med hänsyn till priset däremot utfalla mindre fördelaktigt för blindarbetena hade — erinrade ämbetsverket — ifrågasatts att lämna särskilt anslag av statsmedel för ned-

bringande av priserna vid försäljning till det allmänna av dylika arbeten. För sin del funne statskontoret lämpligare att det ifrågasatta anslaget användes till ytterligare förbilligande av de blindas arbetsmaterialier. Anslaget kunde i så fall utgå till någon centralorganisation, exempelvis De blindas förening, som hade att ombesörja inköp och distribution av materialierna.

Sedan ärendet i detta skick överlämnats till ecklesiastikdepartementet, inhämtades yttrande av skolöverstyrelsen. Styrelsen lät höra direktionen över institutet och förskolan för blindas å Tomtebodas ävensom styrelsen för hantverksskolan i Kristinehamn för blindas. Efter en redogörelse för nämnda direktionens och styrelsens ställningstagande till riksdagsskrivelsens innehåll anförde skolöverstyrelsen inledningsvis, att skrivelsen berörde en mycket behjärtansvärd fråga, när de blindas läge vore synnerligen svårt trots den hjälp, som såväl från det allmännas sida som genom enskild hjälpverksamhet lämnades dem. Styrelsen instämde med de av styrelsen hörda myndigheterna i fråga om önskvärdheten av att sådana villkor, som omnämndes i riksdagens skrivelse, allmänt uppställdes vid beviljandet av varulotterier och tombolor. Skolöverstyrelsen var likaledes ense med nämnda myndigheter om lämpligheten av att uttalanden infordrades från mångåriga förbrukare av de blindas tillverkningar angående kvaliteten av sådana arbeten och att, om dessa uttalanden utfölle fördelaktigt, desamma genom cirkulär borde tillställas de upphandlande myndigheterna jämte en uppmaning att verkställa upphandling av blindarbeten under iakttagande dock av gällande upphandlingsbestämmelser. Beträffande det alternativt ifrågasatta anslaget av statsmedel för höjandet av blindarbetenas konkurrenskraft ansåg skolöverstyrelsen visserligen att anslag till förbilligande av arbetsmaterialierna vore lämpligare än anslag i den form, som antytts i riksdagens skrivelse, och styrelsen vore förvissad om att ett sådant anslag skulle medföra en högst påtaglig förbättring i de blindas läge. Emellertid hyste styrelsen en viss tveksamhet rörande lämpligheten att nu beträda en dylik väg, när sedan lång tid tillbaka redan föreläge förslag rörande planmässig omvårdnad om landets blindas. Härtill komme bl. a. den omständigheten, att det av statskontoret framförda förslaget om bidrag till förbilligande av de blindas arbetsmaterialier enligt blindinstitutets kostnadsberäkning skulle kräva ett betydande belopp från statens sida men endast medföra partiell hjälp åt de blindas. Den lämpligaste formen för understödsverksamheten borde därför bestämmas i samband med prövningen av nämnda förslag till den planmässiga omvårdnaden av landets blindas.

Sedan ärendet överlämnats till socialdepartementet samt nämnda departement därefter till finansdepartementet hänskjutit ärendets prövning, inhämtades utlåtande av 1933 års upphandlingssakkunniga. Dessa hänvisade till att frågan om blindhetsersättning lösts genom 1934 års förordning samt förmenade att minst lika stor anledning under sådana förhållanden föreläge att söka förhjälpas andra med lyte behäftade personer till företrädesrätt vid den statliga upphandlingen. En framställning om sådan hjälp hade emellertid

Kungl. Maj:t den 30 november 1934 lämnat utan åtgärd. De sakkunniga framhöllo därjämte, att fångvårdsmyndigheterna hade att kämpa med stora svårigheter, då det gällde att vinna avsättning för fångarnas tillverkning, vilket skulle ytterligare accentueras, därest upphandlingsmyndigheterna ålades att i första hand inköpa de blindas alster, eftersom tillverkningsområdena till stor del sammanföll. Slutligen framhöllo de sakkunniga, att ett dylikt åläggande för myndigheterna komme att i ej obetydlig grad öka myndigheternas arbete vid upphandling av varor av ifrågavarande slag.

Kungl. Maj:t fann den 15 november 1935 ärendet icke föranleda vidare åtgärd.

1935 års statsrevisorer. 1935 års statsrevisorer upptogo i anslutning till ett besök vid hantverksskolan i Kristinehamn för blinda män till behandling spörsmålet om ett förbättrande av avsättningsmöjligheterna för de blindas arbeten. Efter att hava framhållit, att blindhetsersättningen vore för de blinda värdefull, bl. a. därför att den beredde dem ökade möjligheter att skaffa sig den arbetsmateriel, som erfordrades för tillverkningen av deras för försäljning avsedda alster, anförde statsrevisorerna följande: »Fråga är emellertid, huru de blinda skola kunna erhålla avsättning för sina produkter. I 1926 års riksdagsskrivelse framhålles såsom ett beaktansvärt uppslag i syfte att öka avsättningsmöjligheterna för de blindas arbeten, att Kungl. Maj:t, respektive vederbörande länsstyrelser — på sätt redan då skedde i Västerbottens och Norrbottens län — vid beviljandet av tillstånd att anordna lotterier samtidigt uppställde som villkor, att en del av vinstvärdet skulle utgöras av blindarbeten. Enligt vad revisorerna inhämtat, pläga dylika villkor tämligen allmänt föreskrivas av länsstyrelserna, varemot Kungl. Maj:t ännu icke i något fall meddelat föreskrift därom. De av Kungl. Maj:t för åren 1932, 1933 och 1934 medgivna lotterierna till förmån för blindverksamheten hava haft en omslutning av sammanlagt 892 000 kr., varav enbart på de av centralkommittén för de blindas dag under nämnda år anordnade lotterierna komma tillhopa 780 000 kr. och en behållning av c:a 230 000 kr. Det må framhållas, att i samtliga ovannämnda lotterier vinsterna i stor utsträckning utgjorts av blindarbeten. I 1926 års riksdagsskrivelse beröres vidare frågan om huru de blinda, som icke kunna i prishänseende konkurrera med den fabriksmässiga tillverkningen, skulle kunna beredas ökade möjligheter att leverera sina varor till statliga verk och inrättningar. De blinda hava emellertid icke blott att konkurrera med den fabriksmässiga tillverkningen utan också, om än i vida mindre grad, med den tillverkning av för de blinda lämpliga arbeten, som äger rum vid fångvårds- och sinnessjukanstalter.» I samband härmed erinrade revisorerna om 1904 års ovan återgivna riksdagsskrivelse och Kungl. Maj:ts brev till fångvårdsstyrelsen samma år samt uppgåvo i anslutning härtill, att korgmakeri numera ej bedreves inom fångvården. »Den borsttillverkning, som äger rum vid fångvården, sker endast för statsförvaltningens räkning och äger rum vid straffängelset i Falun.

Budgetåret 1933/1934, det sista år, för vilket berättelse avgivits, uppgick hela antalet mandagsverken inom fångvården till 542 194. Därav användes 2 800 dagsverken för borstbinderiarbeten. Fångvårdens inkomst av borstbinderiarbetet utgjorde samma budgetår 1 179 kr. 51 öre. Vid sex sjuksjukhus bedrivs tillverkning av borstar, korgar och dörmattor utöver eget behov. Inneliggande lager utgjorde vid 1935 års början omkring 6 850 borstar, 160 korgar och 190 dörmattor. För samma år beräknades tillverkningen bliva c:a 10 200 borstar och 600 korgar. Revisorerna ifrågasätta, om ej ovannämnda tillverkningar kunde i första hand reserveras för de blinda, som därigenom skulle beredas bättre möjlighet till avsättning av sina produkter. För avsättningen av de blindas arbeten är det enligt vad erfarenheten visat av synnerligen stor betydelse, att försäljningen, som endast i ringa mån kan omhänderhavas av de blinda själva, organiseras på ett ändamålsenligt sätt. Denna sida av saken synes i allra högsta grad böra uppmärksammas. Enligt revisorernas mening är det önskvärt, att frågan om avsättningen av blindarbeten såväl av enskilda som av blindundervisningsanstalter blir slutligt prövad. Därvid bör komma under övervägande ej blott huruvida och i vad mån hittills tillämpade grunder i fråga om upphandling för det allmännas räkning böra omläggas för tillgodoseende av ifrågavarande syfte, utan ock i vad mån detta kan tillgodoses genom inskränkning av tillverkningen av för de blinda lämpliga arbeten vid andra statliga anstalter, genom förbättrad försäljningsorganisation eller på andra sätt, som kunna befinnas lämpliga och för saken gagneliga.»

Kap. 5. Utredningsmännens förslag.

De synpunkter och förslag, som enligt den lämnade redogörelsen kommit till uttryck vid statsmakternas prövning av förevarande spörsmål, ha för utredningsmännen varit vägledande vid den fortsatta utredningen och utan att vilja föregripa resultatet av denna må allenast konstateras, att efterföljande förslag till sina olika delar i allt väsentligt utbyggt efter vissa av de riktlinjer, som statsmakterna själva anvisat.

En av förutsättningarna för åstadkommandet inom varje gren av produktionen av en konkurrenskraftig tillverkning består naturligt nog i nedbringandet i möjligaste mån av kostnaderna för framställningen av varan. Att den blinde hantverkaren har att möta särskilda svårigheter, då det gäller att beakta detta, ligger i sakens natur. Härvid bör till en början framhållas, att anskaffandet av förstklassigt arbetsmaterial till rimliga priser är en ofta svårlöst fråga, men vid sidan härav har den blinde — såsom tidigare i annat samband framhållits — dessutom att räkna med vissa av lytet föranledda merkostnader, vilka i sin mån äventyra ett affärsmässigt sett gynnsamt arbetsresultat. Därtill kommer slutligen, att den blindes arbetsförmåga på grund av lytet är avsevärt underlägsen den seende hantverkarens.

Materialanskaffningens rationella ordnande.

Frågan om ett ändamålsenligt ordnande av *materialanskaffningen* har emellertid sedan några år tillbaka på olika vägar förts en god väg framåt mot en tillfredsställande lösning. Tidigare har omnämnts, att av det årliga anslaget å 100 000 kr., som av statsmedel ställes till De blindas förenings förfogande, en viss del användes till uppehållande av verksamheten vid en av föreningen anordnad materialdepå, varifrån de blinda hantverkarna äga att under åtnjutande av fria frakter rekvirera arbetsmaterial. För år 1936 uppgick värdet av på detta sätt levererade råvaror till över 385 000 kr., i vilken beräkning hänsyn dock tagits till leveranser i ej obetydlig omfattning till vissa verkstäder för blinda. Det för depåns verksamhet erforderliga förlagskapitalet utgöres av en del av föreningens egna tillgångar.

Vidare är sedan lång tid tillbaka med hantverksskolan i Kristinehamn för blinda män förenad en liknande depå, där blinda hantverkare likaledes utan särskilda fraktkostnader och till ungefärliga självkostnadspriser kunna erhålla arbetsmaterial samt därjämte erforderliga arbetsverktyg. Under verksamhetsåret 1935/1936 försåldes från denna depå material för över 85 500 kr. Ett särskilt förlagskapital står jämväl till denna depås förfogande och för driftkostnadernas bestridande lämnas av statsmedel ett årligt anslag. Depån är inrymd i hantverksskolans lokaler och står under skolstyrelsens ledning. För möjliggörande av de fria frakterna tilldelas hantverksskolan årligen ett särskilt anslag, vilket för budgetåret 1936/1937 utgick med 4 000 kr.

Från nu nämnda materialdepåer utlämnas i regel endast material för tillverkning av borst- och korgvaror. För tillgodoseendet av motsvarande behov för de blinda kvinnornas del har därför sedan två år tillbaka genom föranstaltande av blindinstitutets direktion upprättats en särskild materialdepå i Stockholm.

Genom nu berörda åtgärder ha utan tvivel avsevärt förbättrade betingelser skapats för en rationellt ordnad råvaruanskaffning åt de blinda hantverkarna. Emellertid har det visat sig att med en uppdelning av denna verksamhet på olika, vart för sig självständigt arbetande företag varit förenade vissa nackdelar, vilka framför allt yttrat sig i svårigheten att städse hålla lika materialpriser. Detta har ofta nog givit anledning till missförstånd samt en mer eller mindre befogad kritik från i synnerhet de blinda avnämarnas egen sida.

I statskontorets ovan återgivna utlåtande över 1926 års riksdagsskrivelse framhålles också, att ett eventuellt anslag av statsmedel för stärkande av blindarbetenas konkurrenskraft med största fördel borde användas till ytterligare förbilligande av arbetsmaterialet, varvid anslaget lämpligen kunde utgå till någon centralorganisation, som hade att ombesörja inköp och distribution av materialet. Till denna statskontorets mening anslöto sig i yttranden till skolöverstyrelsen såväl styrelsen för hantverksskolan i Kristinehamn som direktionen över institutet och förskolan för blinda å Tomtebodas. Båda myndigheterna ansågo ett förbilligande av arbetsmaterialet med 30 procent samt

fraktfrihet för detta såsom behöfligt. Styrelsen för hantverksskolan erinrade i detta samband bl. a. om att en del länsorganisationer redan börjat verka för denna form av bistånd åt de blindas produktion, vilken form de blinda för övrigt själva funno synnerligen tilltalande. Så vore exempelvis förhållandet i Värmlands län, där den blinde hade att till organisationen insända sin materialorder, vilken åsattes en viss rabatterning. Därefter vidarebefordrades ordern till någon av materialdepåerna för materialets expediering. Vid mottagandet av materialet hade den blinde att erlägga betalningen för detta med fråndrag av den medgivna rabatten, vilken vid påföljande månads-kifte likviderades av länsorganisationen enligt företedd faktura.

Utredningsmännen anse för sin del i likhet med statskontoret, att upp-giften att anskaffa råvarorna åt de blinda hantverkarna lämpligen bör an-förtros en för hela landet gemensam organisation. Att en sådan anordning komme att medföra övervägande fördelar i jämförelse med det nuvarande systemet synes uppenbart ej minst med tanke på möjligheten att genom avsevärda inköp uppnå billigare råvarupriser. För ett nedläggande av verk-samheten vid depån i Kristinehamn talar även det förhållandet, att kostna-derna för varutransporterna med hänsyn till depåns tämligen ofördelaktiga läge i allmänhet visat sig bliva förhållandevis höga.

Förbättrandet av avsättningsmöjligheterna för blindarbetena.

Vid sidan av en rationellt ordnad materialanskaffning åt de blinda hant-verkarna framstår *förbättrandet av avsättningsmöjligheterna* för blindarbetena såsom ett spörsmål av avgörande betydelse för de arbetsföra blindas försörj-ning. Även om den på detta område av framför allt Kronprinsessan Margar-etars arbetsnämnd för de blinda i samråd med de skilda länsorganisationerna utövade verksamheten såsom tidigare framhållits måste betecknas som mycket betydelsefull, torde med hänsyn ej minst till den allt starkare konkurrens, som blindarbetena ha att räkna med från andra håll, en efter mera enhetliga linjer uppbyggd försäljningsorganisation vara ofrånkomlig, därest de blinda yrkesutövarna ej allttjämt skola i fråga om sina försörjningsmöjligheter in-taga en oförskyllt ogynnsam särställning i samhället. Gjorda erfarenheter från län, där organisationsarbetet nått en ej föraktlig effektivitet, giva — såsom i viss mån även framgår av den tidigare i denna utredning lämnade redogörelsen för länsundersökningen — belägg för att mycket står att vinna på förevarande område genom praktiskt betonade åtgärder. Utredningsmännen ha också funnit angeläget vara att i sitt efterföljande förslag till försäljnings-frågans ordnande söka giva den genom det allmännas försorg bedrivna verk-samheten en så affärsmässig prägel, som omständigheterna medgiva.

I detta samband bör emellertid betonas, att utredningsmännen med denna verksamhet avse ett omhänderhavande av försäljningen av de blindas alster endast i den mån dessa ej genom den blindes egen försorg eller organisa-tionernas förmedling finna köpare. I denna angelägenhet såväl som inom

andra områden av blindvården tala nämligen enligt utredningsmännens uppfattning alla skäl för att det allmännas stöd ej får sträckas längre än vad med hänsyn till ett oundgängligt behov finnes påkallat.

Vid uppgörande av sitt förslag till det centrala försäljningsorganet ha utredningsmännen i väsentliga delar låtit sig vägledas av de riktlinjer och arbetsformer, som karaktärisera den i Danmark sedan några år tillbaka verk samma organisationen på detta område. I jämförande syfte förtjänar i korthet redogöras för denna organisations uppbyggnad.

År 1929 bildades under samarbete mellan danska staten, blindundervisningen, landets blindföreningar och föreningar av seende till de blindas förman *Blindes Arbejde A/S*, vars styrelse i sig innesluter representanter för nämnda myndigheter och föreningar. För sin verksamhet åtnjuter bolaget ett årligt anslag av statsmedel, avsett som bidrag till täckande av driftkostnaderna, varemot särskilda medel för underlättande av blindarbetenas avsättning ej utgå. Bolagets huvudsakliga verksamhet är förlagd till Köpenhamn och omfattar anskaffande av arbetsmaterial till blinda hantverkare över hela landet ävensom försäljning av färdiga alster, tillverkade till stor del vid bolagets egna verkstäder. Dessa verkstäder ha under de gångna åren kunnat utvidgas i sådan omfattning, att numera en avsevärd del av de i Köpenhamn bosatta blinda där beredas sysselsättning.

Landet är i försäljningsavseende indelat i olika distrikt, vart och ett berest av en särskilt anställd försäljare, som besöker såväl statliga och kommunala institutioner som återförsäljare. Genom särskilda meddelanden har regeringen uppmanat de underlydande myndigheterna att vid upphandling av vissa förnödenheter i första hand överväga inköp av blindarbeten. Försäljarna ha att noga tillse, att deras verksamhet ej blir till skada för enskilda blinda hantverkare eller lokala försäljningsorganisationer, vilka redan förvärvat en kundkrets.

Vid sitt besök hösten 1936 vid aktiebolaget gävos utredningsmännen tillfälle att skaffa sig ingående kännedom om verksamhetens bedrivande och de uppnådda arbetsresultaten. Ett klart belägg för den framgång, som präglat rörelsens utveckling, utgöra de med varje verksamhetsår ständigt ökade försäljningssiffrorna. Medan omsättningen under arbetsåret 1928—1929, då rörelsen ännu bedrevs av vissa enskilda sammanslutningar, uppgick till något över 297 000 kr., hade omsättningen arbetsåret 1935—1936 stigit till ett belopp av över 580 000 kr., till vilket resultat ej minst torde ha bidragit det successiva förbättrande av blindarbetenas kvalitet, varåt bolaget ägnat mycken omsorg.

Vid sidan av nu nämnda verksamhet bedriver bolaget ständiga undersökningar rörande möjligheterna att utfinna nya verksamhetsområden för den blinda arbetskraften och många värdefulla initiativ ha härigenom tagits. Bl. a. må nämnas en omfattande vävnads- och skurdukstillverkning, varjämte genom samarbete med vanföra kvinnor maskinstickningen kunnat upptagas i långt större utsträckning än vad tidigare varit fallet. Vidare ha på senaste tiden försök påbörjats att under medverkan av blinda tillverka olika slag av tvättmedel ävensom trätofflor, mattor och annat.

Enligt utredningsmännens förmenande tala även för vårt lands vidkommande alla skäl för att de anstalter, som genom statsmakternas initiativ må komma att träffas för upphjälpande av de blindas förvärvsmöjligheter, givas en så enhetlig form som möjligt. Genom sammanförandet under samma ledning av materialanskaffning och försäljning av blindas arbeten ernås bl. a. den fördelen, att inköpen av råvarorna komma att företagas med anlitande av den sakkunskap och erfarenhet, som vinnes vid den jämsides härmed bedrivna försäljningen av färdiga alster. Vidare följa av en sådan anordning avsevärt minskade driftkostnader.

Redan i detta sammanhang vilja utredningsmännen däremot framhålla, att den verkstadsrörelse, som i det danska företagens verksamhet utgör en betydelsefull gren, i Sverige alltjämt synes böra förbehållas enskilda sammanslutningars initiativ. Med vårt lands vidsträckthet och i allmänhet glest bosatta befolkning skulle åtgärder av denna art från statens sida på ett oskäligt sätt komma att gynna allenast de blindas, som äro bosatta i de större städerna eller i andra samhällen, där antalet blindas medgäve startandet av ett verkstadsföretag.

Däremot synes en centraliserad verksamhet av ovan ifrågasatt slag vara i särskilt hög grad ägnad att i likhet med sin danska förebild och under intimt samarbete med blindskolornas ledning söka utfinna nya arbetsuppgifter för den blindas arbetskraften.

Den centrala depån.

Vad till en början angår förläggningen av den av utredningsmännen ifrågasatta, hela landet omspännande material- och försäljningsdepån torde Stockholm med sitt centrala läge och sina gynnsamma kommunikationsmöjligheter vara att bestämt föredraga. Visserligen kunde det synas som om Göteborg med sitt goda utlandsläge skulle ligga väl till i fråga om råvaruanskaffningen. Härvid är emellertid att märka att — såvitt utredningsmännen ha sig bekant — lika fraktsatser utgå vid befaktning från mera avlägset belägna utlandshamnar vare sig destinationsorten är Stockholm eller Göteborg.

Om sålunda under alla förhållanden Stockholm måste anses såsom den lämpligaste orten för den ifrågasatta verksamheten torde, därest mindre materialupplag samt möjligheter till särskild uppsamling av blindarbeten efter verksamhetens igångsättande skulle visa sig behövliga i vissa delar av landet, åtgärder kunna på tillskyndan av ledningen för den centrala depån vidtagas för upprättande i exempelvis Malmö, Göteborg och Sundsvall av sådana upplag och uppsamlingsställen.

I statskontorets utlåtande över 1926 års riksdagsskrivelse ifrågasattes — såsom tidigare nämnts — att anslag under vissa förutsättningar kunde tänkas utgå till förbilligande av de blindas arbetsmaterial samt tilldelas exempelvis De blindas förening, som hade att ombesörja inköp och distribution av materialet.

Utredningsmännen ha även för sin del ifrågasatt möjligheten att åt för-

eningen anförtro de uppgifter i fråga om materialanskaffning och försäljning av blindas arbeten, som ovan antytts. För en sådan anordning talar otvivelaktigt den erfarenhet rörande ifrågavarande spörsmål, som föreningen måste ha förvärvat under bedrivande i flera år av en likartad depåverksamhet. Å andra sidan bör emellertid framhållas, att föreningen, som ju utgör en speciell sammanslutning av landets blinda, icke synes för framtiden böra betungas med uppgifter av så omfattande och i olika avseenden krävande art, som dem utredningsmännen föreslå. I likhet med vad fallet är i Danmark, tala enligt utredningsmännens förmenande alla skäl för att den centrala depån ställes under en fristående ledning, vari representanter för staten, blindundervisningen, De blindas förening och den frivilliga hjälpverksamheten beredas plats.

Lokalfrågan. Den föreslagna verksamheten för materialanskaffning och avyttring av blindas arbeten kräver av lätt insedda skäl avsevärda lagerutrymmen. De lokaler, som för motsvarande ändamål för närvarande disponeras av De blindas förening, äro belägna i vanliga bostadshus å Östermalm i Stockholm och ha redan för föreningens eget behov visat sig otillräckliga. En utvidgning av verksamheten skulle följaktligen kräva, att ytterligare utrymmen måste tagas i anspråk, vilket — därest över huvud taget en sådan anordning visade sig möjlig — komme att medföra alltför höga hyreskostnader samt därtill lämna lokalfrågan för framtiden olöst.

Utredningsmännen ha därför i andra hand undersökt, huruvida någon inom Stockholm eller stadens närmaste omgivning belägen, staten tillhörig fastighet med tillräckliga utrymmen kunde för ändamålet upplåtas. Enligt vad byggnadsstyrelsen på härom gjord förfrågan uppgivit, synes emellertid möjlighet ej föreligga att i denna riktning lösa lokalfrågan.

På grund av det anförda och med hänsyn till det önskvärda i att provisoriska åtgärder undvikas, ha utredningsmännen ansett sig böra föreslå uppförandet av en för den planerade verksamheten särskilt inrättad nybyggnad. I fråga om byggnadens förläggning ha utredningsmännen efter noggrant övervägande av olika alternativ velat förorda, att en del av det markområde, som upplåtits åt institutet och förskolan för blinda å Tomtebodas, kommer till användning. Härigenom skulle gott utrymme vinnas för rörelsens bedrivande, varjämte den omständigheten, att området är beläget helt nära Stockholms norra järnvägsstation, komme att i transportavseende innebära lättförstådda fördelar. Efter anläggandet inom den närmaste framtiden av ny infartsväg till Stockholm norrifrån blir förbindelsen mellan Tomtebodasområdet och norra järnvägsstationen än ytterligare förbättrad.

Jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande har byggnadsstyrelsen i samråd med utredningsmännen utarbetat preliminära ritningar och verkställt kostnadsberäkningar för den planerade nybyggnaden, allt i enlighet med detta betänkande bifogade handlingar.

Av situationsplanen framgår bl. a., att byggnadens placering å området ej skulle komma att medföra intrång på de för skolornas arbete erforderliga utrymmena eller på annat sätt vara till hinder för blindinstitutets verksamhet.

Genom att öppna egen infartsväg till byggnaden komme därjämte trafiken till och från depån att helt försiggå på ett område, som för de blinda elevernas del aldrig kommer till användning.

Byggnadens planläggning. Beträffande byggnadens planläggning må framhållas följande:

I källarvåningen har erforderligt utrymme beretts för värmepannor, bränsleförråd, matvarukällare för de i vindsvåningen belägna bostadslägenheterna samt därjämte för garage för två lastautomobiler. Vidare inrymmas här lokaler för tillverkning av vissa borstträn. Visserligen kunna från fabriker i de trakter av landet, där tillgången på lämpligt virke för denna tillverkning är god, de flesta slagen av borstträn med fördel inköpas, men erfarenheten har dock visat, att till materialdepåerna ofta nog inkomma brådskande beställningar av borstträn av särskild tillverkning.

Bottenvåningen upptages enligt förslaget till största delen av en större lagerlokal (222 kvm; 555 kbm) samt dessutom av utrymmen för mottagning och expediering av arbetsmaterial. Vidare är våningen avsedd att bereda rum för den verksamhet, som omfattar blindarbetenas mottagande och avsändande till allmänna eller enskilda avnämare. Däremot har i förslaget lagerlokalen för sistnämnda arbeten placerats huvudsakligen inom vindsplanet utrymmen. I bottenvåningen anordnas vidare såväl utställning som detaljförsäljning av blindarbeten. Slutligen har till denna våning ifrågasatts att förlägga lagerföreståndarnas expeditioner samt vissa för personalen avsedda rum.

I anslutning till bottenvåningen är enligt förslaget avsikten att anordna en lastbrygga vid byggnadens östra sida för intagning och avsändning av varor. Vidare har med hänsyn till de avsevärda varumängder, som måste transporteras från den ena våningen till den andra, ansetts nödvändigt att installera en elektrisk hissanordning.

Våningen en trappa synes lämpligen böra disponeras för de blinda kvinnornas materialdepå och försäljningen av kvinnornas arbeten. F. n. är en sådan depå — såsom tidigare framhållits — anordnad i Stockholm genom blindinstitutets försorg och har provisoriskt inrymts i ett staden tillhörigt äldre hus vid Hornsgatan. Såsom framgår av bifogade ritningar kunna inom ifrågavarande våning därjämte utrymme beredas för en föreståndarinnas verksamhet samt vidare lokal för förvaring av färdiga arbeten av blinda kvinnor och lagerrum för arbetsmaterial av skilda slag. Enär erfarenheten från den hittills bedrivna verksamheten visat, att ej sällan särskilda beställningar inkomma, vilka äro av den art, att de böra utföras under en föreståndarinnas tillsyn, synes påkallat, att nu berörda avdelning jämväl förses med ett större rum, där sådana beställningar kunna utföras, lämpligen med anlitande av i närheten av Tomtebodas boende blinda kvinnor. För dessas räkning har ett mindre frukostrum ansetts böra upplåtas.

De för företagets ledning samt kontorspersonalen erforderliga lokalerna, upptagande rum för styrelse och föreståndare, för kassa och bokföring, för

kontorsarbetet och arkiv jämte frukostrum, ha samtliga i förslaget jämväl placerats i våningen en trappa.

Den huvudsakliga delen (200 kvm; 510 kbm) av vindsplanet har — såsom ovan antytts — ansetts böra användas för lagerhållningen av de färdiga blindarbetena. Därjämte har ifrågasatts inredandet i denna våning av en lägenhet om två rum och kök för beredande av bostad åt en av lagerarbetarna, vilken vid sidan av sitt vanliga arbete skulle verkställa eldning samt öva tillsyn över lokalerna. Vidare synes i våningen böra inredas en lägenhet om ett rum med kokvrå att bebos av en för lokalernas rengöring anställd städerska.

För nedbringande i möjligaste mån av kostnaderna för depåns uppförande har den anordningen ansetts böra vidtagas, att för lagerhållningen av visst grövre och mindre ömtåligt arbetsmaterial i närheten av byggnaden uppföres en virkeslada av trä för en jämförelsevis obetydlig kostnad.

I enlighet med en av byggnadsstyrelsen i september 1937 beräknad kostnadsplan skulle uppförandet av nu angivna byggnader medföra följande kostnader:

	Kronor
Byggnadsarbeten	195 000
Värme-, vatten- och sanitetstekniska installationer jämte utvändiga ledningar enligt beräkning av ingenjör Paul Pettersson	32 000
Elektriska ledningar och elektrisk hiss enligt beräkning av ingenjör Gust. Magnusson	17 000
Yttre arbeten å tomtområdet	8 000
Virkeslada, 8 × 10 m	6 000
Ritningar, kontroll och oförutsedda utgifter	27 000
	Kronor 285 000

Inventariebehovet. I fråga om behovet av inventarier samt kostnaderna för dessas anskaffande vilja utredningsmännen anföra följande.

Vad till en början angår den till källarvåningen förslagsvis förlagda borstträtillverkningen ha inköp och inmontering av erforderliga maskiner m. m. beräknats draga en kostnad av omkring 16 000 kr., fördelade sig sålunda:

	Kronor
1 specialhyvelmaskin	4 500
1 fyrspindlig bormaskin	2 300
2 enspindliga bormaskiner	1 120
1 planhyvel	1 400
1 rikthyvel	1 050
1 större cirkelsåg	1 200
1 mindre cirkelsåg	900
1 bandsåg	1 290
1 slipmaskin för sågklingor	475
1 slipmaskin för borstträn	775
Diverse motorer och inventarier	500
Inmontering av maskiner m. m.	490
	Kronor 16 000

Såsom framgår av den tidigare lämnade beskrivningen över byggnadens planläggning utgöres större delen av såväl bottenvåningen som vindsplanet

av sammanhängande utrymmen, där träfack och hyllor i täta rader anbringas för lagerhållning av den mångfald varor, som en central depå av ifrågasatt omfattning ständigt måste ha ineliggande. Enligt vad utredningsmännen erfarit skulle kostnaderna för anskaffande av nu nämnd inredning komma att uppgå till ett belopp av c:a 8 000 kr.

Vidare erfordras för transport av råvaror och färdiga arbeten en lastautomobil, vars inköpspris torde kunna beräknas till 6 000 kr.

För inventarieanskaffning och inredning av butikslokalen, de båda rummen för mottagning och expediering av arbetsmaterial och blindarbeten, lagerföreståndarnas expeditiionslokaler samt frukostrummet för personalen i bottenvåningen skulle enligt utredningsmännens uppskattning ett belopp av tillhoppa 3 000 kr. behöva tagas i anspråk.

Vad därefter angår inredningen av de lokaler, som avsetts skola disponeras för verksamheten till förmån för de blinda kvinnorna, synes böra anskaffas ett flertal större skåp och hyllor, försedda med lådor och fack, 6 stycken bord, en skrivmaskin, en symaskin, en handmangel, vågar samt ett flertal mindre inventarier, allt för en sammanlagd kostnad av högst 3 000 kr.

Vidare kunna utgifterna för möblering av föreståndarens rum — tillika styrelsens sammanträdeslokal — övriga kontorslokaler och frukostrum ävensom för inredning av arkivet skäligen uppskattas till 3 500 kr. För arbetet å denna avdelning erfordras därjämte inköp av 5 stycken skrivmaskiner, 2 adderingsmaskiner samt en multipliceringsmaskin, vilket torde draga en kostnad av tillhoppa 4 300 kr.

För golvbeläggning i våningen en trappa, i butikslokalen samt i en del mindre rum torde linoleummattor lämpligen böra komma till användning. Kostnaderna härför kunna beräknas till 4 000 kr. Slutligen torde anskaffandet av elektrisk armatur, gardiner o. a. erforderliga inventarier draga en kostnad av 2 200 kr.

I enlighet med de sålunda gjorda beräkningarna skulle *kostnaderna för inköp av inventarier m. m.* fördela sig på följande poster:

	Kronor
Borststråttillverkningen	16 000
Hyllor och fack i lagerrummen	8 000
Lastautomobil	6 000
Inventarier i butikslokalen och närliggande rum	3 000
Inventarier å avdelningen för verksamheten till förmån för de blinda kvinnorna	3 000
Inventarier å kontorsavdelningen	3 500
Skriv- och räknemaskiner	4 300
Linoleummattor	4 000
Elektrisk armatur m. fl. inventarier	2 200
Summa kronor	50 000

Förlagskapitalet. För ernående av förmånliga materialpriser torde såsom förut framhållits bliva nödvändigt, att depåns ledning tillförsäkras möjlighet att mot kontant likvid införskaffa råvaror i större partier. För sådant ända-

mål och med hänsyn därjämte till det ofrånkomliga i att blinda hantverkare vid leverans till depån erhålla omedelbar betalning, synes ett relativt stort förlagskapital böra ställas till ledningens förfogande.

De blindas förenings materialdepå levererade under år 1936 råvaror till ett försäljningsvärde ej avsevärt understigande 400 000 kr., medan depån i Kristinehamn för verksamhetsåret 1935—1936 uppgav försäljningsresultatet till över 85 000 kr. Med ledning härav och på grund av de lägre materialpriser, som den ifrågasatta centraldepån otvivelaktigt skulle vara i stånd att erbjuda, synes försiktigt räknat depåns försäljningssumma — viss provision däri inräknad — kunna antagas under första verksamhetsåret uppgå till omkring 500 000 kr. för att senare ytterligare öka. Det av De blindas förening för ändamålet disponerade förlagskapitalet utgör 150 000 kr. Motsvarande belopp torde jämväl vara tillfyllest för centraldepåns behov. Därutöver ha utredningsmännen funnit behovet av ett rörelsekapital till den med försäljningen av färdiga arbeten avsedda verksamheten skäligen kunna uppskattas till 100 000 kr. Det sammanlagda förlagskapital, varöver depån enligt utredningsmännens uppskattning under den närmaste framtiden skulle behöva disponera, kan sålunda beräknas till 250 000 kr.

Vid ett nedläggande av depån i Kristinehamn torde det för dess verksamhet hittills nyttjade förlagskapitalet till största delen — förslagsvis 55 000 kr. — kunna ställas till centraldepåns förfogande, medan återstoden alltjämt måste finnas tillgängligt för hantverksskolans eget behov. Vidare komme under samma förutsättning att frigöras det förlagskapital å 10 000 kr., som f. n. kommer till användning vid materialdepån för blinda kvinnor. Efter därom av utredningsmännen gjorda hänvändelser ha vidare direktionen för blindinstitutet, Kronprinsessan Margaretas arbetsnämnd för de blinda och De blindas förening förklarat sig villiga att för ändamålet ställa ett belopp av vardera 20 000 kr. till förfogande. Återstoden av den erforderliga summan eller 125 000 kr., synes enligt utredningsmännens mening lämpligen böra disponeras av statsmedel.

Depåns ledning och personalbehov. I likhet med vad som gäller motsvarande danska företag synes i spetsen för centraldepån böra stå en styrelse, som i sig innesluter representanter för staten, blindundervisningen, de blinda själva och den frivilliga hjälpverksamheten. Styrelsen torde förslagsvis böra bestå av fem ledamöter jämte lika många suppleanter, av vilka Kungl. Maj:t utser två ledamöter — därav en ordförande — med suppleanter samt direktionen för blindinstitutet, Kronprinsessan Margaretas arbetsnämnd och De blindas förening vardera en ledamot jämte suppleant för denne.

Vidare finna utredningsmännen med hänsyn till den ifrågasatta verksamhetens affärsmässiga karaktär övervägande skäl tala för att företaget gives formen av aktiebolag.

I anslutning till vad tidigare anförts nödvändiggör depåns olikartade uppgifter en uppdelning av arbetet på tre avdelningar, en för materialanskaff-

ningen åt de manliga hantverkarna, en för avyttring av dessas arbeten och slutligen en för såväl materialanskaffning som avyttring av arbeten för de blinda kvinnornas räkning.

För att närmast under styrelsen bära ansvaret för företagets skötsel synes böra anställas en föreståndare, väl insatt i den moderna försäljningstekniken samt i övrigt i besittning av de chefsegenskaper, utan vilka företagets framgång otvivelaktigt skulle starkt äventyras.

Med hänsyn vidare till den omfattning i olika avseenden, som med säkerhet kommer att känneteckna depåns verksamhet redan under det första arbetsåret, torde påkallas anställandet av en ej obetydlig personal, allra helst som expedieringen av såväl råvaror som färdiga arbeten i regel kan beräknas ske i smärre kvantiteter. Utredningsmännen, som anse den närmare prövningen av personalbehov och avlöningsförhållanden självfallet böra ankomma på styrelsen, ha likväl på grund av den ifrågasatta nybyggnadens ändamålsenliga planläggning ansett sig kunna förslagsvis räkna med en till följande omfattning begränsad personal.

Vid vardera av ovan angivna tre avdelningar anställas en lagerföreståndare. Vad särskilt beträffar avdelningen för materialanskaffning och försäljning för blinda kvinnors räkning finna utredningsmännen angeläget framhålla, att denna avdelnings föreståndare — som lämpligen bör vara kvinna — äger ingående kännedom i försäljningsfrågor och om de växlande krav i fråga om utförande, färger och mönster, som städse ställas på de kvinnliga arbetena.

Vidare synes för arbetet å de tre avdelningarna erfordras tre lagerarbetare, varjämte ett kvinnligt biträde torde böra anställas för sysselsättning å avdelningen för kvinnliga arbeten.

Vad därefter beträffar kontorsgöromålens skötsel kommer att härför erfordras följande personal, nämligen en bokförare, tillika kassör, tre kontorsbiträden och ett kontorsbud. Härjämte bör i utgiftsstaten räknas med arvoden åt en kassakontrollant, en siffergranskare samt revisorer ävensom avlöning åt en chaufför samt åt tidvis erforderlig extra arbetskraft.

För främjande av avsättningen av de blindas arbeten finna utredningsmännen påkallat, att en resande knytes till företaget med uppgift att i möjligaste mån uppehålla ständig förbindelse med återförsäljare och förbrukare över hela landet. Därest depåns ledning redan från början på allt sätt på egen hand söker anknytning för direkt orderupptagning, torde anställande av ytterligare resande ej behöva övervägas.

Såsom av nedanstående förslag till utgiftsstat framgår, skulle avlöningarna till företagets personal komma att draga en årlig kostnad av tillhoppa 60 600 kr.

Depåns omkostnadsstat. Beträffande företagets omkostnadsstat förtjänar följande särskilt framhållas.

Sedan åtskillig tid tillbaka ha såsom i annat sammanhang berörts de blinda hantverkarna genom bidrag av statsmedel tillförsäkrats fria frakter av sitt

arbetsmaterial för transporten från materialdepåerna. Det för sådant ändamål anvisade anslaget till depån i Kristinehamn å i medeltal 4 000 kr. för år har i regel helt blivit taget i anspråk. Vidare har av det anslag å 100 000 kr. för år, som numera ställes till De blindas förenings disposition, ett belopp av omkring 13 000 kr. årligen utbetalats av föreningen i fraktkostnader för försålt material. Då alla skäl tala för att försäljningssumman efter den centrala depåns övertagande av materialanskaffningen kommer att redan från början väsentligt öka, ha utredningsmännen uppskattat depåns utgifter av detta slag till 20 000 kr. årligen.

Den borsträtillverkning av särskilt slag, som utredningsmännen i det tidigare föreslaget böra bedrivas av den centrala depån, har i omkostnadsstaten beräknats draga en merkostnad av 3 000 kr. årligen. Till grund för denna uppskattning har legat det ekonomiska resultatet av motsvarande tillverkning vid De blindas förenings verkstäder.

Med en enligt nedan uppställda förslag till 34 400 kr. beräknad omkostnadsstat skulle årliga utgifterna för depåns verksamhet sålunda belöpa till 95 000 kr.

Depåns inkomststat. Enligt utredningsmännens tidigare uppskattning skulle den genom depåns förmedling till enskilda hantverkare levererade mängden arbetsmaterial kunna beräknas till ett försäljningsvärde av lägst 500 000 kr. för år, i vilket belopp utredningsmännen inräknat en försäljningsprovision för depåns räkning av 5 procent jämte ett mindre pristillägg för den viktförlost, som kan beräknas uppstå vid utminuteringsen samt genom intorkning, ävensom för emballage. Genom en provision av antydd storlek skulle under givna förutsättningar depåns inkomststat tillföras ett belopp av 25 000 kronor årligen, vilken summa med all sannolikhet år från år komme att öka.

Enligt vad utredningsmännen inhämtat, uppgingo kostnaderna för personalens avlöning m. m. vid hantverksskolan i Kristinehamn under budgetåret 1936—1937 till omkring 6 500 kronor. Då härtill kommer, att rektor vid skolan fr. o. m. 1938 års ingång erhåller ett årligt lönetillägg å 480 kr. i sin egenskap av depåns föreståndare, skulle ett nedläggande av verksamheten vid depån sålunda innebära en utgiftsbesparing för skolan av i det närmaste 7 000 kr. för år, varjämte årsanslaget å 4 000 kr. för möjliggörande av fria materialfrakter kunde indragas. Vid ett överflyttande av depåns verksamhet till den centrala depån synes sammanlagda medelsbeloppet — i det allra närmaste 11 000 kr. för år — böra komma sistnämnda rörelse till godo.

Slutligen bör ett nedläggande av De blindas förenings materialdepå medföra en reducering av det till föreningen utgående årsanslaget å 100 000 kr. med det belopp, som av föreningen årligen pläгат tagas i anspråk till uppehållande av depåverksamheten samt till fria frakter av arbetsmaterial. Detta belopp har av föreningen uppskattats till 35 000 kr. Upprättandet av den ifrågasatta centrala depån synes motivera att jämväl nämnda summa tillgodo-

göres depåns verksamhet. Mot en sådan anordning har föreningen för sin del under hand förklarat sig ej ha något att erinra.

Av vad ovan anförts framgår, att det belopp, som av statsmedel skulle erfordras för täckande av underskottet av depåns rörelse, kan beräknas till 70 000 kr. för år. Nedläggandet av materialdepåerna i Kristinehamn samt vid De blindas förening skulle emellertid samtidigt medföra en besparing av i runt tal 46 000 kr., varför den *faktiska merkostnaden* allenast komme att belöpa till 24 000 kr. årligen.

Depåns stat. I anslutning till ovan verkställda beräkningar ha utredningsmännen uppgjort följande *förslag till stat för en central depå för materialanskaffning och försäljning av blindas arbeten.*

I. Utgiftsstat.

A v l ö n i n g a r.	Kronor
En föreståndare för samtliga avdelningar	8 400
En resande för försäljningsavdelningen	6 000
En lagerföreståndare å materialavdelningen	4 800
En lagerföreståndare å avdelningen för färdiga arbeten	4 800
En föreståndarinna å avdelningen för kvinnliga arbeten	4 800
Två lagerarbetare å materialavdelningen å 3 000	6 000
En lagerarbetare å försäljningsavdelningen för färdiga arbeten	3 000
Ett lagerbiträde å avdelningen för kvinnliga arbeten	2 400
En kassör tillika bokförare	5 400
Tre kontorsbiträden å 2 700	8 100
Kassakontrollant, siffergranskare, revisorer	1 500
En chaufför	3 900
Kontorsbud och erforderlig extra arbetskraft	1 500
	60 600

O m k o s t n a d e r.

Fria frakter till blinda hantverkare	20 000
Borstträtillverkningen	3 000
Bilens konto	2 500
Värme	1 500
Belysning	1 000
Porton	1 200
Telefoner	1 500
Städning och renhållning	1 200
Kontorsmateriel	1 000
Försäkringar	700
Diverse omkostnader	800
	34 400

Summa utgifter **95 000**

II. Inkomststat.

Beräknad 5 %/o provisionsvinst å försålt arbetsmaterial till ett belopp av 500 000 kr.	25 000
Tillskott av statsmedel	70 000

Summa inkomster **95 000**

Kap. 6. Om behovet av ytterligare åtgärder för ernående av bättre avsättningsförhållanden för de blindas alster.

Genom upprättandet av den centrala verksamhet till förmån för de blinda hantverkarna, vars riktlinjer utredningsmännen ovan uppdragit, torde vissa av de förslag till de blindas bistånd, som inom riksdagen väckts, erhålla en tillfredsställande lösning inom en förhållandevis begränsad kostnadsram.

Ett studium av resultatet av länsundersökningen ger emellertid oförtydligt vid handen, att arbetstillgången och förtjänstmöjligheterna för de blinda äro i så hög grad otillfredsställande, att de åtgärder, som utredningsmännen sålunda föreslagit, i och för sig icke torde kunna helt lösa de blindas hantverkarnas försörjningsproblem. Med hänsyn härtill synes det utredningsmännen oundgängligen nödvändigt, att ytterligare anstalter övervägas för bistånd åt de arbetsföra blinda. Härvid böra självfallet i främsta rummet komma ifråga åtgärder, varigenom den blinda arbetskraften beredes vissa lättnader vid leveranser till det allmänna.

Frågan om lämpligheten av en ändring i grunderna för den statliga upphandlingen. I denna riktning ha, såsom framgår av den tidigare lämnade redogörelsen för statsmakternas behandling av hithörande spörsmål, vid skilda tillfällen framförts förslag, syftande till att vid upphandlingen av vissa varuslag för statsmyndigheternas behov taga särskild hänsyn till de blindas produkter. Utredningsmännen vilja i detta samband endast erinra om 1935 års statsrevisorers uttalande, att frågan om avsättningen av blindarbetena borde slutligt prövas, varvid bl. a. syntes böra komma under övervägande, huruvida och i vad mån hittills tillämpade grunder i fråga om upphandling för det allmännas räkning borde omläggas.

I likhet med 1933 års upphandlingssakkunniga finna utredningsmännen — om än på delvis andra grunder — att en på författningsväg lämnad företrädesrätt för en viss grupp producenter vid statliga leveranser med hänsyn till de svåröverskådliga konsekvenserna ej är att anbefalla. Det torde nämligen enligt utredningsmännens uppfattning icke låta sig göra att ens tillnärmelsevis beräkna de merutgifter för statsverket, som skulle följa av en sådan särbestämmelse, vartill kommer att en självskriven rätt till vissa leveranser skulle långt ifrån vara ägnad att hos de blinda själva stimulera intresset för uppehållet av blindarbetenas kvalitet på en hög standard.

Emellertid vilja utredningsmännen i likhet med riksdagen framhålla, att blindarbetena enligt vad erfarenheten visat i *många fall* besitta sådana kvalitativa egenskaper, att de högre priser, som åsättas dem i förhållande till industriprodukterna, kompenseras av ett bättre utförande, varför en upphandling av blindas arbeten ofta nog kan beslutas utan åsidosättande av gällande upphandlingsföreskrifter.

I detta samband förtjänar vidare erinras om att 1926 års riksdag i sin ovan återgivna skrivelse bl. a. ifrågasatte lämpligheten av att man genom provundersökningar finge konstaterat, i vad mån det högre priset på blindarbeten motsvarades av en högre kvalitet. Utredningsmännen ha med beaktande av detta önskemål hos statens provningsanstalt efterhört, huruvida sådana undersökningar genom anstaltens försorg kunde företagas men därvid erhållit beskedet, att detta av tekniska skäl ej läte sig göra.

Även om de blinda hantverkarnas alster under alla förhållanden i stor utsträckning måste anses överlägsna motsvarande industriella tillverkning, torde av vad tidigare anförts framgå, att prissättningen av blindarbetena trots uppbyggandet av en effektiv materialanskaffnings- och försäljningsorganisation alltjämt med säkerhet kommer att bereda betydande svårigheter ur avsättningssynpunkt. Att man dessutom med nödvändighet har att räkna med en ständig kvalitetsförbättring av industriprodukterna gör ställningen för framförallt de *blinda* hantverkarna för framtiden än vanskligare.

Anslag i prisutjämnande syfte. För att i görligaste mån tillförsäkra den blinda arbetskraften leveranser till statliga och kommunala myndigheter av såväl borst- och korgvaror som andra för blindas tillverkning lämpade varuslag ha utredningsmännen med anknytning till innehållet av 1926 års riksdagsskrivelse funnit sig böra föreslå, att anslag av statsmedel årligen anvisas i prisutjämnande syfte. Denna utväg synes med ännu större fördel kunna beträdas som genom tillskapandet av en central försäljningsorganisation ett i allo lämpligt organ för handhavandet av sådana leveranser finnes att anlita.

För ernående av en ungefärlig uppskattning av det sammanlagda värde, som vissa statliga och kommunala myndigheters årliga behov av nu ifrågasvarande varuslag representera, läto utredningsmännen under hösten 1936 infordra uppgifter härutinnan, avseende år 1935, från järnvägs-, post-, telegraf- och tullmyndigheterna, de tre försvarsförvaltningarna samt fångvårdsmyndigheten. Liknande uppgifter avgåvos av landstingen samt av de städer, som ej deltaga i landsting, i fråga om upphandlingen för sjukvårdsinrättningarnas och med dessa närmast jämförliga anstalters behov. I fråga om statens sinnessjukhus, vanförestalterna samt anstalterna för bildbara sinnesslöa och epileptiker gjordes motsvarande förfrågan, varjämte uppgift infordrades om värdet av den vid dessa inrättningar eventuellt bedrivna tillverkningen av borst- och korgvaror ävensom försäljnings- och inköpssummorna för dessa varor.

Även om resultatet av den verkställda inventeringen av skilda anledningar icke medger en exakt uppskattning av de olika myndigheternas och anstaltens behov, torde man — försiktigt räknat — kunna utgå från en sammanlagd årlig förbrukning av ifrågasvarande varuslag till ett inköpsvärde av inemot 250 000 kr., varav å borstvaror torde belöpa omkring 175 000 kr., å korgvaror 25 000 kr., å skur- och diskdukar 45 000 kr. samt å läder- och gummimattor 5 000 kr. Härav torde genomsnittligt allenast obetydliga kvantiteter blindarbeten vara föremål för inköp.

Enligt utredningsmännens beräkning skulle med utgångspunkt från nu gällande olikheter i prissättningen mellan å ena sidan blindarbeten samt å andra sidan seende hantverkares och industriens produkter ett prisutjämnande bidrag till blindarbetenas förmån med omkring 20 procent skapa en tillfredsställande konkurrenskraft åt dessa arbeten å det betydelsefulla avsättningsområde, som nu angivna statliga och kommunala inrättningar utgöra. Med godtagande av ovan verkställda uppskattning skulle för möjliggörande av leverans till nämnda inrättningar av uteslutande blindarbeten av statsmedel sålunda behöva tagas i anspråk ett belopp av $\left(\frac{20 \times 250\,000}{100} =\right)$ 50 000 kr. för år.

Utredningsmännen äro medvetna om att de nu framlagda beräkningarna endast äga approximativt värde. Å ena sidan kan man nämligen räkna med andra liknande avsättningsområden av allmän natur, där anbudsförfarande i vanlig ordning jämväl tillämpas och där blindarbeten med samma framgång borde med tillhjälp av prisutjämnande bidrag kunna vinna avsättning. Å andra sidan torde hänsyn böra tagas till den möjligheten att i en del fall de fabriksmässigt framställda varornas priser visa sig ligga så väsentligt under priserna för motsvarande blindprodukter, att det prisutjämnande anslaget icke synes böra tagas i anspråk.

Under alla förhållanden kan man utgå från att de procentsatser, som skulle uttagas av bidragsmedlen, komme att variera högst avsevärt från fall till fall, beroende naturligt nog på varornas beskaffenhet och den vid upphandlingstillfället rådande konkurrensen. Skulle denna omständighet ha till följd, att det sammanlagda underskott för år, som skulle täckas med statsanslaget, visade sig komma att underskrida anslagsbeloppet, synes återstoden av detta lämpligen böra komma till användning för att underlätta avsättningen av blindarbeten hos såväl återförsäljare som enskilda förbrukare. Härigenom skulle den centrala depåns ledning erhålla ett betydelsefullt stöd i strävandena att vinna avsättning för största möjliga kvantitet blindvaror.

Frågan om lämpligheten av en inskränkning av borst- och korgtillverkningen vid vissa allmänna anstalter. Såsom framgår av 1935 års statsrevisorers ovan nämnda uttalande syntes det revisorerna kunna ifrågasättas, om ej den *tillverkning* av bl. a. borst- och korgvaror, som bedreves vid vissa sinnessjukhus i stället i första hand borde reserveras för de blinda; en liknande åtgärd i fråga om tillverkningen av borstvaror inom fångvården ansågs även böra övervägas.

För egen del vilja utredningsmännen rörande denna angelägenhet framhålla följande:

Vad till en början angår den inom fångvården bedrivna borstillverkningen, har fångvårdsstyrelsen på förfrågan uppgivit, att denna tillverkning, som numera vore helt förlagd till straffängelset i Falun, år 1935 uppgått till ett beräknat försäljningsvärde av 21 000 kr., varav 19 800 kr. belöpte å

partier, som under året levererades till andra statsförvaltningar. Återstoden av tillverkningen hade använts för fängelsernas eget behov.

Enligt utredningsmännens förmenande tala starka skäl för ett beaktande av statsrevisorernas uppfattning, ej minst med hänsyn till de avsevärda möjligheterna att inom andra arbetsområden finna sysselsättning åt de i fängelserna intagna. Med hänsyn härtill ha utredningsmännen hemställt om ett uttalande från fångvårdsstyrelsens sida, huruvida särskild olägenhet kunde tänkas uppstå ur fångvårdssynpunkt, därest den vid fångvården bedrivna borstillverkningen upphörde.

Fångvårdsstyrelsen. I anledning härav har styrelsen meddelat, att från styrelsens sida något avsevärt hinder icke syntes möta mot att nedlägga den endast vid straffängelset i Falun bedrivna tillverkningen av nu ifrågavarande slag. I så fall vore det ur fångvårdens synpunkt synnerligen önskvärt, att det material samt de maskiner och verktyg, som vid upphörande av borstillverkningen vid fångvården kunde finnas, mot ersättning övertoges av den eller de organisationer, som komme att handhava arbets- och materialanskaffning för blinda.

Vad härefter beträffar den tillverkning av borst- och korgvaror, som f. n. försiggår vid vissa av statens sinnessjukhus, vanförestalter och anstalter för bildbara sinnesslöa och epileptiker, utvisar den verkställda undersökningen, att tillverkningen vid förstnämnda båda anstaltsgrupper år 1935 kunde uppskattas till ett ungefärligt försäljningsvärde av över 38 000 kr., medan motsvarande belopp för ansalterna för bildbara sinnesslöa och epileptiker stannade vid något över 13 000 kr.

Medicinalstyrelsen. På utredningsmännens förfrågan om möjligheten av ett nedläggande av denna verksamhet har medicinalstyrelsen efter infordrande av yttranden från sjukhuscheferna vid statens sinnessjukhus, överläkarna vid vanförestalterna samt föreståndarna för anstalterna för bildbara sinnesslöa och epileptiker i skrivelse till utredningen anfört följande:

Av ovan nämnda sjukvårdsanstalter är det endast statens sinnessjukhus, som lyda under medicinalstyrelsens förvaltning och vid vilka styrelsen kan inverka reglerande på tillverkningen av borstar och korgar. Endast i den mån ifrågavarande tillverkning skulle anses vara en för de sjuka olämplig sysselsättning synes medicinalstyrelsen äga befogenhet att ingripa vid de övriga sjukvårdsinrättningarna. Enligt styrelsens förmenande är emellertid såväl borstbinderi som korgmakeri synnerligen lämpliga sysselsättningar för sjuka av de kategorier, som vårdas på ifrågavarande sjukvårdsinrättningar.

Den vid sinnessjukhusen under de senaste åren i kurativt syfte allt mer använda arbets- eller sysselsättningsterapien har medfört att resp. sjukhusledningarna måst söka alla till buds stående utvägar för att finna lämpligt arbete åt ett stadigt växande antal patienter. Största svårigheten har därvid varit att finna sysselsättning för de lägst stående patienterna, vilka icke kunna tänkas eller kunna tillåtas hantera några verktyg. För dem har i många fall borstillverkningen varit en räddningsplanka. Att inskränka eller helt förbjuda borstillverkningen vid sinnessjukhusen vore därför enligt styrelsens mening ur sjukvårdande synpunkt ett steg i orätt riktning, hur behjärtansvärd en dylik åtgärd än månne förefalla ur allmän social synpunkt. Styrelsen förmenar dessutom, att den till-

verkning av borstar som bedrives vid sinnessjukhusen, endast i obetydlig grad inkräktar på de blindas förvärvsarbete, då numera någon försäljning av borstar till andra än sjukhusens egna befattningshavare ej förekommer, och denna försäljning är av ganska obetydlig omfattning. Styrelsen vill även framhålla att de vid sinnessjukhusen tillverkade produkterna äro mycket ojämna och i begärlighet icke kunna mäta sig med fabriks- eller hantverksmässigt framställda produkter av motsvarande slag. Medicinalstyrelsen är emellertid villig att eventuellt förbjuda all försäljning utåt, men anser sig f. n. icke beredd att inskränka borsttillverkningen vid statens sinnessjukhus i större utsträckning än att sjukhusens egna behov alltjämt tillgodoses.

Det torde dessutom vara ovisst, huruvida vid en eventuell upphandling av borstar för sinnessjukhusens räkning en sådan leverans skulle kunna tilldelas de blindas försäljningsorganisation i konkurrens med fabriksindustrien på området.

I motsats till den inställning, som fångvårdsstyrelsen intagit i ifrågasvarande angelägenhet, anser sig medicinalstyrelsen sålunda icke f. n. kunna överväga åtgärder för ett nedläggande annat än i mindre omfattning av den vid sinnessjukhusen bedrivna borsttillverkningen.

Även om, såsom styrelsen framhållit, denna tillverkning måste väl lämpa sig som sysselsättning åt framför allt de lägst stående patienterna, vilja utredningsmännen ändock förmena, att annat slag av arbete — exempelvis band- och mattvävning, olika slag av flättningsarbeten och enklare slöjd — säkerligen stå anstaltsmyndigheterna till buds för lösandet av denna i första hand arbetsterapeutiska fråga.

Ett visst stöd för sin uppfattning ha utredningsmännen funnit i det ytt-
rande, som till styrelsen avgavs av sjukhuschefen vid Umedalens sjukhus vid Umeå. Denne framhåller nämligen, att tillverkningen av borstar och korgar ej kan anses nödvändig samt ifrågasätter att den vid sjukhuset anordnade korgmakeriverkstaden omändras till bokbinderi. Härjämte bör uppmärksammas, att borst- eller korgtillverkning f. n. icke bedrives vid vare sig Psykiatriska sjukhuset i Stockholm eller S:t Jörgens sjukhus vid Göteborg.

I fråga om den ekonomiska sidan gör styrelsen gällande, att sinnessjukhusens borsttillverkning i endast obetydlig grad skulle inkräkta på de blindas förvärvsarbete, enär numera denna tillverkning ej försålles till andra än sjukhusens egna befattningshavare.

Gentemot denna uppfattning förtjänar framhållas, att enligt resultatet av ovan berörda inventering ifrågasvarande år försålles borst- och korgvaror från sinnessjukhus och vanförestalter till ett sammanlagt belopp av över 20 000 kr. Även om denna summa i och för sig ej kan anses särskilt betydande, synes det utredningsmännen ändock uppenbart, att ett upphörande av tillverkningen av borstar och korgar vid de sinnessjukhus och vanförestalter, där sådan bedrives, skulle i sin mån ej oväsentligt bidra till förbättrade avsättningsförhållanden för de blindas alster utan nämnvärt men för sjukhusens behandlingsmetoder.

Vad nu yttrats kan jämväl göras gällande i fråga om motsvarande tillverkning vid anstalterna för bildbara sinnesslöa och för epileptiker, där försäljningsvärdet av dessa varor under samma år uppgick till sammanlagt något

över 4 000 kr. Belysande för den roll, som i synnerhet borstillverkningen alltmera synes kommit att spela för de psykiskt defektas sysselsättning, är den omständigheten att de blivande lärarinnorna för sinnesslöa vid genomgången av Slagsta-seminariet meddelas undervisning i bl. a. förfärdigandet av borstvaror.

Önskvärdheten av ökad användning av blindas arbeten som vinster i vissa lotterier.

I ytterligare ett avseende torde enligt utredningsmännens uppfattning det allmänna äga möjlighet att i gynnsam riktning påverka avsättningen av de blindas arbeten.

Såsom antyddes såväl i riksdagsskrivelsen 1926 som i 1935 års statsrevisorerers berättelse pläga vissa länsstyrelser vid beviljande av tillstånd i allmänhet att anordna lotterier såsom villkor bl. a. föreskriva, att en del av vinstvärdet skall utgöras av blindarbeten. Vidare har Kungl. Maj:t, då fråga varit om tillstånd till anordnande av större varulotterier till förmån för de blinda, under senare tid ansett sig böra lämna föreskrift om att vinsterna i största möjliga utsträckning skola utgöras av blindalster.

Huru betydelsefulla dessa behjärtansvärda initiativ visat sig vara, framgår av resultatet av de med Kungl. Maj:ts tillstånd av centralkommittén för De blindas dag åren 1932—1936 anordnade lotterierna. Omslutningen under dessa år uppgick till sammanlagt 1 270 000 kr. och behållningen till omkring 375 000 kr. Hur stor del av vinsternas värde, som därvid belöpte å blindarbeten, har icke kunnat utrönas, men man har anledning utgå från att vinsterna i relativt stor utsträckning bestodo av sådana arbeten.

I likhet med vad riksdagen anförde, finna utredningsmännen önskvärt att nu angivna förfaringssätt utsträcker till att gälla samtliga tillstånd till lotterier, oavsett dessa lämnas av Kungl. Maj:t eller av länsstyrelserna. För att emellertid erhålla tillförlitliga garantier för att en viss ej alltför obetydlig del av vinsterna upphandlas hos de blinda, synes i de av Kungl. Maj:t meddelade lotteritillstånden lämpligen böra föreskrivas, att denna del skall motsvara en viss lägsta procent av sammanlagda beloppet av vinsternas värde, förslagsvis 25 procent. För länsstyrelsernas vidkommande torde ett inryckande i lotteriförordningen av motsvarande villkor böra ske.

En förutsättning för denna anordning synes emellertid vara, att sorteringen av blindarbetena göres rikligare än vad f. n. är fallet. Vidare böra möjligheterna till snara leveranser förbättras. Enligt utredningsmännens mening torde emellertid dessa anspråk väl kunna fyllas, därest statsmakterna skulle finna lämpligt besluta om en på ovan antytt sätt centraliserad verksamhet för avsättningen av de blindas arbeten.

Frågan om betydelsen av en tullförhöjning å korgvaror. I ett tidigare sammanhang har framhållits, hurusom de blinda korgmakarnas arbetsförhållanden rönte inverkan av bl. a. en viss import av korgvaror. Det är därför förklarligt, att tid efter annan framförts förslag särskilt från de blinda hantverkarnas egen sida om en effektiv tullförhöjning på ifrågavarande varuslag.

Enligt av generaltullstyrelsen lämnade uppgifter fördela sig mängden av införda korgmakararbeten (stat. nr 814) samt värdet av samma arbeten under åren 1931—1936 på följande sätt:

Å r	Vikt kg	Importvärde kr.
1931.....	80 908	296 787
1932.....	44 736	177 061
1933.....	32 707	139 342
1934.....	30 286	144 338
1935.....	35 556	152 049
1936.....	38 162	163 572

Då det icke visat sig möjligt att av det material, som är hos generaltullstyrelsen tillgängligt, bilda sig en uppfattning om de särskilda slag av korgvaror, som pläga vara föremål för import, ha utredningsmännen hänvänt sig till vissa större importörer av dessa varor. Härvid har framkommit, att införseln huvudsakligen omfattar korgmöbler i särskilt konstrukt utförande ävensom sådana mindre korgar — framför allt pappers- och sykorgar — vilkas tillverkning i tekniskt hänseende i regel torde ställa alltför stora krav på den blinde hantverkarens förmåga. För vinnande av bekräftelse av de lämnade uppgifterna ha utredningsmännen förhört sig hos såväl seende som blinda tillverkare av korgvaror — däribland De blindas förening — ävensom hos vederbörande fackförbunds avdelning i Stockholm, vilka samtliga under åberopande av likartade synpunkter ej funnit en tullförhöjning kunna i nämnvärd grad skapa betingelser för en utvidgad korgvarutillverkning i vårt land över huvud taget.

Med hänsyn till det anförda ha utredningsmännen icke funnit sig böra förorda den ifrågasatta åtgärden.

Kap. 7. Sammanfattning.

Genom att i de utsända frågeformulären till de arbetsföra blinda männen efterhöra ej endast antalet hela arbetsdagar per år och den årliga bruttoförsäljningssumman av försålda alster utan även det beräknade försäljningsbeloppet, därest den blinde hade haft full sysselsättning under årets 300 arbetsdagar, ha möjligheter skapats för en uppskattning i grova drag av det sammantagna värdet av de arbeten, som de blinda hantverkarna över hela landet skulle, under förutsättning av oförändrad prissättning å varorna, komma att med arbete året runt ytterligare kunna tillverka.

De 95 borstbindare inom de specialundersökta länen, från vilka uppgifter inkommit, synas enligt detta beräkningssätt fullt sysselsatta kunna förfärdiga borstvaror till ett årligt värde av omkring 80 000 kr. utöver vad nu är fallet. Detta motsvarar en genomsnittligt ökad tillverkning av dessa varor för en

försäljningssumma av c:a 850 kr. per år. Enligt de i länsundersökningen ingående uppgifterna uppgår antalet borstbindare i landet till 479, varför ytterligare avsättningsmöjligheter för borstvaror till ett värde av c:a 407 000 kr. för år skulle erfordras för att giva dem full sysselsättning. En liknande beräkning i fråga om landets 73 blinda korgmakare ävensom beträffande de 38 borstbindare, som därjämte utöva korgmakeri, utvisar en erforderlig ökad tillverkning av dessa varor till ett försäljningsvärde av 46 000 resp. 34 000 kr. för år. Detta skulle innebära, att en ytterligare avsättning av dessa varuslag till ett sammanlagt årligt värde av bortåt 490 000 kr. är erforderlig.

För åstadkommande av denna ökade avsättning av blindalstren ha utredningsmännen ansett sig i främsta rummet böra räkna med den centrala depåns verksamhet bland enskilda och allmänna förbrukare. Genom tilldelandet av ett årligt pristjämningsbidrag i avsikt framför allt att i möjligaste mån skapa betingelser för en statlig och kommunal upphandling av blindarbeten till ett enligt tidigare beräkningsgrunder uppskattat värde av bortåt 250 000 kr. om året synas ytterligare förbättringar såväl i fråga om sysselsättning som lönsamhet vara att förvänta. Till en sådan utveckling torde ett nedläggande av borst- och korgtillverkningen vid fängelser, sinnessjukhus samt andra angivna anstalter i sin mån bidra. Tages slutligen hänsyn till den betydelse, som måste tillmätas ett större användande av blindarbetena såsom vinster i varulotterierna, synes enligt utredningsmännens förmenande alla skäl tala för att landets blinda hantverkare skola kunna beredas jämn sysselsättning och samtidigt erhålla bättre betalning för sina alster.

Vad de blinda kvinnorna beträffar har visserligen de inkomna uppgifternas ofullständighet ej medgivit några slutledningar om den omfattning, i vilken deras sysselsättning bör ökas. Emellertid synes, ej minst att döma av uppgifterna i de fall, där utredningens frågor mera uttömmande besvarats, vara otvivelaktigt att jämväl kvinnornas arbetsförhållanden motivera effektiva åtgärder, innan tillräckliga möjligheter skapats för en jämn sysselsättning inom de speciellt kvinnliga yrkesområdena.

Dessbättre har man anledning förvänta, att de blinda kvinnornas ställning kommer att förbättras i lika hög grad som männens vid ett genomförande av ovan påkallade åtgärder. Redan den omständigheten, att antalet arbetsföra blinda kvinnor enligt länsundersökningen synes uppgå till allenast något över hälften av motsvarande antal män, talar för denna uppfattning. Vidare är uppenbart, att de kvinnliga hantverkarna varken nu eller för framtiden torde ha att kämpa med den industriella konkurrensen i samma grad som borst- och korgmakarna.

Kap. 8. Hemställan.

Under åberopande av vad i denna utredning anförts hemställa utredningsmännen, att Kungl. Maj:t för 1938 års riksdag måtte framlägga förslag om uppförande å Tomtebodaoområdet invid Stockholm av en nybyggnad enligt bifogade, av byggnadsstyrelsen uppgjorda ritningar för inrymmande av en i aktiebolags form bedriven central depåverksamhet för materialanskaffning samt försäljning av blindas arbeten. Då denna verksamhet är avsedd att omfatta hela landet, synes den med statsmedel upprätthållna materialdepån vid hantverksskolan i Kristinehamn kunna nedläggas ävensom det till De blindas förening utgående statsbidraget minskas med det belopp, som föreningen under vart och ett av de senaste åren använt för föreningens egen materialdepå.

För den centrala depåns verksamhet erfordras inköp av inventarier m. m. till ett belopp av 50 000 kr. Vidare förorda utredningsmännen, att av statsmedel en summa av 180 000 kr. — därav 55 000 kr. av de vid Kristinehamnsdepån tillgängliga medlen — ställes till företagets disposition såsom rörelsekapital. Därjämte hemställa utredningsmännen om ett årligt statsbidrag av 70 000 kr. såsom bidrag till täckande av rörelsens omkostnader.

Vid sidan av dessa åtgärder föreslå utredningsmännen, att ett belopp av 50 000 kr. för år tilldelas den ifrågasatta centrala depåns ledning, att användas i främsta hand till stärkande av blindarbetenas konkurrenskraft vid den statliga och kommunala upphandlingen samt i andra hand för ernående av bättre avsättningsmöjligheter för dessa arbeten bland återförsäljare och privata förbrukare.

Vidare förorda utredningsmännen ett nedläggande av all tillverkning av borst- och korgvaror vid ovan i denna utredning angivna fångvårds- och sjukvårdsanstalter.

Slutligen hemställa utredningsmännen om åtgärder från Kungl. Maj:ts sida, avseende att vid meddelande av tillstånd till anordnande av lotterier av olika storleksordning säkerställa, att en viss, ej alltför obetydlig andel av vinstvärdet kommer att belöpa å blindas arbeten.

Utredningen angående de dövstummas arbetsförhållanden och förvärvsmöjligheter ävensom andra i samband därmed stående spörsmål.¹

Inledning.

De genom det allmännas försorg vidtagna åtgärderna till förmån för de dövstumma ha till en början — i likhet med vad som gäller de blinda — självfallet begränsats till en av lytet betingad form av skolundervisning; först under senare tid har — som nedan skall närmare beröras — i samband med en alltmera ökad social omsorg i allmänhet vid sidan av dessa åtgärder uppmärksamheten riktats på behovet av en fortsatt omvårdnad bland de dövstumma, som kommit till vuxen ålder.

Såväl formen för skolundervisningen som den efterföljande omvårdnadens karaktär ha fått sin prägel av de djupgående verkningar, som dövstumheten medför för de av detta lyte drabbade. Frånvaron av hörsel eller förekomsten av allenast hörsel- eller språkrester måste på ett ödesdigert sätt inverka rubbade på en människas förmåga att komma till rätta med sin omgivning. Berövad de impulser och intryck utifrån, som hörseln eljest skulle förmedlat, måste den dövstummes föreställningsvärld bli begränsad samt omdömesförmågan i samma mån bristfällig. Ett mödosamt arbete måste för den skull vara förenat med all verksamhet i avsikt att bemästra de av lytet härledande svårigheterna. Än påtagligare blir vanskligheten i denna verksamhet vid tanke på den omständigheten, att de dövstumma i likhet med övriga lytesgrupper förete stora inbördes olikheter i fråga om såväl begåvning som fysisk utrustning. I annat sammanhang skall i denna utredning redogöras för de resultat, som kunna utläsas av folkräkningen 1930 rörande denna omständighet. Inledningsvis skall till belysande av detta förhållande allenast erinras om att statistiska centralbyrån i sin bearbetning av det genom folkräkningen införskaffade materialet å ena sidan konstaterar, att i jämförelse med andra lytesgrupper »ganska många dövstumma försörja sig själva», medan å andra sidan ej mindre än mellan 8 och 9 procent av samtliga dövstumma befunnits lida *jämväl av ett eller flera andra lyten*.

---

¹ Angående dövstumheten och dess orsaker, se statens offentliga utredningar 1936:49, sid. 10 ff.

Det torde under sådana förhållanden ligga i öppen dag, att olika åtgärder till de dövstummas förkovran inom skilda områden måste taga hänsyn till ej blott själva lytet med dess i och för sig begränsande inverkan utan även det ojämna och till betydande del svagt utrustade folkmaterial, som de dövstamma utgöra. Vad beträffar utbildningen av de dövstamma barnen har frågan om en i möjligaste mån individualiserad undervisning alltmera uppmärksamats och i den utredning med förslag angående omorganisationen av dövstumundervisningsväsendet, som undervisningsrådet N. J. F. Almkvist år 1936 verkställde (i det följande benämnd 1936 års omorganisationsförslag), har denna synpunkt vunnit än ytterligare beaktande.

Kap. 1. Vidtagna åtgärder till förmån för de vuxna dövstamma.

Den tyngande känsla av ensamhet och isolering, som är förbunden med dövstumlytet, motarbetas självfallet i avsevärd grad genom den utbildning och de kunskaper, som den dövstumme förvärvar under genomgången av dövstumskolan. Lytet upphör i viss grad att vara ett hinder för kontakten med omgivningen och kunskapsförvärvet bidrar till en bättre uppfattning om och förståelse av förhållandena inom skilda områden av samhällslivet.

Omtanken om de dövstamma har, som ovan anmärkts, emellertid ansetts böra påkalla jämväl andra åtgärder än den rena skolutbildningen. I den ännu gällande lagen om dövstumundervisningen av år 1889 framhålles sålunda bl. a. angelägenheten av att skoldistrikts styrelse i avsikt »att underhålla den dövstummes håg för kunskaper samt stödja hans religiösa och sedliga liv» erbjuder utgångna lärjungar tillfälle att under någon vecka av året besöka skolan med möjlighet för dem, som så vilja, att därvid erhålla nattvarden. Dessa fortbildningskurser, vilka kunna ha formen av såväl föredrag som vanliga lektioner, anordnas alltjämt och ha stundom vunnit god anslutning.

En annan åtgärd i samma riktning men med ett något vidare syfte vidtogs 1913 genom kungörelsen angående understöd för anordnande av föreläsningar eller vidtagande av andra åtgärder till beredande av fortsatt utbildning för dövstamma. I det till stöd för Kungl. Maj:ts proposition i ämnet liggande departementschefsanförandet heter det, att den framställning, som föranlett ärendet, »tydligt förestavats av medvetandet därom, att de dövstamma efter den obligatoriska skolundervisningens avslutande äro i behov av särskilda åtgärder för tillfredsställande av deras andliga liv och för utvecklande av deras kunskaper och färdigheter. Det är naturligt att så måste vara. De starkt begränsade möjligheterna för meddelelse med den dövstumme åstadkomma med nödvändighet en betydlig inskränkning i vad skolan eljest kunnat giva honom av insikt och andlig utveckling. Till den dövstummes tysta värld

tränger blott en del av den mångfald intryck från samlivet med andra människor, som tjäna den fullsinnade till inre väckelse och utveckling». Den ifrågasatta verksamheten, som jämte föredrag avsågs kunna omfatta fortsättningskurser o. d., har i huvudsak tagit formen av föreläsningar, anordnade under stort intresse från de dövstummas sida av skolstyrelser, dövstumföreningar och föreningar till förmån för dövstumma.

Den utan gensägelse betydelsefullaste av de hittills genomförda åtgärderna för de vuxna dövstummas omvårdnad utgör emellertid anställandet inom olika dövstumskoldistrikt av *dövstumpräster*, till vilkas avlöning Kungl. Maj:t sedan 1906 beviljat statsbidrag. I kungörelsen den 6 oktober 1905 angående anslag av allmänna medel för anordnande av kyrklig själavård för dövstumma har Kungl. Maj:t föreskrivit grunderna för statsbidragets utgående. Dessa äro i huvudsak följande: Dövstumskoldistrikt, som genom hörande prästman, antingen kunnig i de dövstummas meddelelsemedel eller biträdd av sakkunnig tolk, anordnar religionsvård åt sådana inom distriktet boende dövstumma, som lämnat dövstumskolan, skall äga att till bestridande av kostnaderna här för av allmänna medel erhålla bidrag till hälften av distriktets kostnader, dock högst med 2,000 kronor om året. Såsom villkor för detta bidrag skall dessutom gälla, att dövstumprästen, som antages av vederbörande skolstyrelse, uteslutande skall ägna sig åt religionsvård och undervisning av dövstumma samt verka genom predikande och anordnande av nattvardsgångar ävensom genom enskild själavård. För sådant ändamål åligger det prästen att på lämpliga tider och så ofta som möjligt besöka ej blott de särskilda orter inom distriktet, på vilka flera dövstumma kunna samlas, utan även — där så prövas nödigt — enskilda hem, göra sig underrättad om de dövstummas ställning och behov, tillhandagå dem med råd och upplysningar i deras angelägenheter samt söka på allt sätt främja deras utveckling i religiöst och sedligt avseende. Skolstyrelsen åligger att för prästen utfärda instruktion samt fastställa resplan. Slutligen föreskrives skyldighet för prästen att årligen till skolstyrelsen avgiva redogörelse för sin verksamhet. Samtliga skoldistrikt med undantag av det sjätte (Gävledistriktet) ha anordnat verksamhet genom dövstumpräster, vilka jämväl omhänderha konfirmationsundervisning samt utöva annan andlig vård bland skoleleverna. Inom vart och ett av de fem första distrikten (Stockholms, Växjö, Lunds, Vänersborgs och Örebro distrikt) är befattningen anordnad som huvudsyssla, medan i det sjunde (Härnösandsdistriktet) uppgiften fördelats mellan fyra kyrkoherdar, bosatta inom var sitt av de fyra nordligaste länen. Sistnämnda befattningar innehavas såsom bisysslor.

Här torde även böra beröras den mången gång betydelsefulla verksamhet, som utövas av de dövstummas egna sammanslutningar. Dessa synas dock huvudsakligen verka bland de dövstumma, som äro bosatta i städerna eller andra tätare befolkade områden, och det inbördes samarbetet dem emellan torde ej vara särskilt utpräglat. Vidare bör i detta samband nämnas olika föreningar av hörande till förmån för de dövstumma, vilka föreningar bl. a.

verket för upprättandet av ålderdomshem för dövstumma inom olika delar av landet. Slutligen må framhållas det betydelsefulla arbete, som genom frälsningsarmén utförts i synnerhet bland dövstumma i särskilt bekymmersamma förhållanden.

Kap. 2. Påtalade svårigheter i de dövstummas förvärvs- förhållanden.

Det ligger i öppen dag, att svårigheter alltid måste vara tillfinnandes, då det gäller att bereda personer, lidande av ett lyte, sysselsättning. Även om dövstumheten är det av alla lyten, som minst nedsätter arbetsförmågan, torde — såsom i det följande skall närmare beröras — vid sidan av de talrika dövstumma, vilka i ett flertal yrken äro att anse som fullt arbetsföra, en avsevärd del av de av detta lyte drabbade antingen helt sakna förutsättning att försörja sig genom eget arbete eller ock besväras av i så hög grad nedsatt arbetsförmåga, att bistånd utifrån i en eller annan form är nödvändigt för att de skola själva kunna verksamt bidra till sitt uppehälle.

De rådande vanskligheterna ha ej heller på allvar ifrågasatts från något håll. De successiva utredningarna rörande en omorganisation av dövstumundervisningsväsendet ha alla framhåvt det oavvisliga behovet av en förbättrad yrkesutbildning samt därjämte i samband med frågan om dövstumprästernas ställning påyrkat en omläggning av dessas distrikt i avsikt, bl. a., att för Norrlands vidkommande ernå en mera effektiv verksamhet från prästernas sida i framför allt sociala angelägenheter.

I en av svenska dövstumförbundet till socialdepartementet ingiven framställning — återgiven i statsrådsanförandet den 29 maj 1936 angående föreliggande utredning — riktades från de dövstummas egen sida hemställan om en undersökning rörande de dövstummas arbetsförhållanden. Stora svårigheter — framhölls det — av såväl ekonomisk som social natur möta de dövstumma; nöd och arbetslöshet sades råda i många hem. Av denna anledning påkallades åtgärder från det allmännas sida för anordnande bl. a. av arbetsförmedlings- och rådgivningsverksamhet med särskild tanke på de dövstumma. Föredragande departementschefen framhöll i anslutning härtill bl. a., att det ville synas som om de dövstummas svårigheter i försörjningshänseende i jämförelse med de blindas vore av helt annan art. Utsikterna för med dövstumhet behäftade personer att vinna sysselsättning finge anses vara större än för de blindas. Emellertid syntes brister föreligga särskilt därutinnan, att organiserad arbetsförmedling saknades, varjämte erforderlig yrkesutbildning icke stode de dövstumma till buds i tillräcklig omfattning.

Kap. 3. Närmare undersökning rörande de dövstummas försörjningsmöjligheter.

För ernående av en så allsidig belysning som möjligt av alla de spörsmål, som mera direkt sammanhånga med frågan om de dövstummas försörjningsmöjligheter, ha utredningsmännen ansett lämpligt att inhämta upplysningar härom ej blott från föreståndarna för dövstumskolorna och dövstumprästerna utan även från föreningar av dövstamma. För erhållande av ett nödvändigt komplement till detta material ha uppgifter inhämtats från målsmän eller förutvarande målsmän till tidigare elever vid vissa dövstumskolor, varefter en till vissa skolor och årsklasser begränsad sammanställande bearbetning företagits. Det till utredningsmännens förfogande stående materialet insamlades under hösten 1936.

Av de av *dövstumskolornas föreståndare* lämnade uppgifterna framgår i huvudsak följande.

Under sistförflutna femårsperiod ha från skolorna utgått sammanlagt 207 manliga elever, av vilka 64 erhållit utbildning i skrädleri, 66 i snickeri och 68 i skomakeri. Av återstoden ha 5 undervisats i bokbinderi.

Under samma tid ha sammanlagt 192 kvinnliga elever fullbordat sin skolgång efter erhållen undervisning i bl. a. husligt arbete, sömnad och annat handarbete. Av dessa elever ha ett större antal beretts tillfälle till ytterligare utbildning vid Tysta skolan å Lidingö, medan återstoden i stor utsträckning återgått till hemmet eller erhållit arbete som hembiträden.

Vad beträffar de avgångna manliga elevernas nuvarande sysselsättning uppgives ett relativt stort antal av eleverna — själfvallet till övertvägande del från skolorna i Lund och Vänersborg — ha fortsatt sin utbildning vid hantverksskolorna i nämnda städer samt vid lantbruksskolan å Råbylund. Vid vissa skolor ha uppgifter i detta avseende ej kunnat lämnas av föreståndarna. I övriga distrikt säges möjligheten att bereda den utexaminerade eleven arbete i regel ej ha berett några avsevärda svårigheter vad de södra och mellersta delarna av landet angår. Detta gäller naturligen framförallt sådana elever, som jämväl genomgått fortsatt utbildning vid hantverks- eller lantbruksskola. Härvid är emellertid att märka, att långt ifrån alla elever fortsatt i det yrke, vari de i skolan erhållit utbildning; ofta nog synes annan utväg ej stått eleven till buds än en återgång till hemmet. Detta förhållande blir i synnerhet påtagligt i de norra delarna av landet, där bristen på arbete uppges vara mera kännbar. Sålunda torde vad Gävledistriktet angår av de 16 gossar, som avgingo senaste femårsperiod, ej mindre än 9 vistas hos föräldrarna.

Såsom för dövstamma passande yrken framhållas i främsta rummet skrädleri, skomakeri, snickeri och lantbruksarbete, därvid emellertid frågan om

dessa yrkens lämplighet och betydelse i förhållande till varandra bedömes högst olika inom de skilda distrikten. De avgivna svaren giva vidare vid handen, att dövstumma kunnat beredas arbete vid bl. a. industriföretag.

Beträffande de avgångna kvinnliga eleverna synes av uppgifterna framgå, att möjligheterna för dem att vinna sysselsättning utom hemmet i regel ej äro större än för männen. Framförallt husligt arbete, men även sömnad och skrädleri ha dock visat sig vara yrken, vari de dövstumma kvinnorna mången gång givits stadigvarande arbete.

För åstadkommande av förbättrade utkomstmöjligheter för de dövstumma anses allmänt en effektiv yrkesutbildning vara av avgörande betydelse. Vidare framhålles bl. a. önskvärldheten av ett intimt samarbete mellan skolan, dövstumprästen och den allmänna arbetsförmedlingen, upplysning bland arbetsgivarna om den dövstummes i regel goda arbetsförmåga ävensom ändring av »fackföreningarnas bestämmelser» för möjliggörandet av anställning av den yngre dövstumma arbetskraften. Vid sidan av dessa föreståndarnas önskemål ifrågasättas därjämte åtgärder för upprättande av sociala byråer, lämpligen under ledning av dövstumprästerna. Under erinran slutligen att omkring 20 procent av de dövstumma på grund av psykisk efterblivenhet eller fysiska defekter icke kunna försörja sig i vanligt förvärvsarbete utan framleva sitt liv antingen i isolerade förhållanden, hänvisade till anhörigas eller det allmännas stöd eller under bettleri i olika former, framhålles från flera håll upprättandet av ett arbetshem för dessa kategorier såsom en behjärtansvärd åtgärd.

Flertalet *dövstumpräster* uppgiva, att ingen eller blott obetydlig arbetslöshet råder bland de arbetsföra dövstumma männen. Däremot framhållas fallen av ovilja för regelbundet arbete vara förhållandevis talrika. De övriga dövstumprästerna finna arbetsbristen mera påtaglig. Detta torde framförallt vara fallet i Västerbottens län, där bland det totala antalet dövstumma, eller i det närmaste 300 personer, finnas omkring 40 män, vilka äro utan stadigvarande sysselsättning. I regel synes arbetslösheten ha varit flerårig.

I detta sammanhang framhålles allmänt svårigheten att avgöra, huruvida den dövstumme i det särskilda fallet är att anse såsom arbetsför eller ej. Ofta äro med lytet förenade fysiska eller psykiska defekter av olika svårhetsgrad, vilka göra den dövstumme mer eller mindre arbetsoförmögen.

För den fullgoda kvinnliga arbetskraften te sig arbetsförhållandena — bortsett från vissa norrlandslän — f. n. i allmänhet gynnsamma.

Även om sålunda arbetslösheten bland de arbetsföra dövstumma enligt dövstumprästernas uppfattning i de flesta delarna av landet i stort sett kan anses hävd, framgår av en del av de inkomna svaren, att detta delvis blivit möjligt genom det förhållandevis stora antal dövstumma, som mot ringa eller ingen lön beretts sysselsättning i hemmet eller hos andra anförvanter. Mången gång och framför allt beträffande de dövstumma, som sakna särskild yrkesutbildning, synas anställningsförhållandena på flertalet håll vara allt annat än tillfredsställande.

Arbetslöshetens omfattning bland de dövstumma männen under de närmast föregående åren är föremål för skiftande uppskattning. Medan i vissa fall göres gällande, att svårigheten för de arbetsdugliga dövstumma att erhålla sysselsättning varit av samma beskaffenhet som beträffande fullsinnade arbetare, framhålles från andra håll, att arbetslösheten i främsta rummet drabbat den dövstumme hantverkaren eller arbetaren. För den icke fullgoda arbetskraften ha förhållandena självfallet varit i hög grad bekymmersamma och på grund av de alltmer stegrade kraven på arbetskraftens kvalitet anses framtiden för denna kategori dövstumma mycket oviss.

Vad särskilt beträffar ungdomsarbetslösheten framhålles från vissa distrikt, att någon större svårighet icke förelegat att — »utöver normal väntetid» — bereda unga dövstumma arbete, framför allt ej sådana, som erhållit yrkesutbildning. Från andra distrikt göres en motsatt åsikt gällande. Mycket önskvärt anse dövstumprästerna i likhet med skolföreståndarna vara, att en förändring av kollektivavtalens ålders- och lönebestämmelser inom flertalet industrier vidtages, i vad avser anställandet av dövstumma ynglingar. Den nuvarande avfattningen av dessa bestämmelser säges nämligen ofta utgöra hinder för anställning av unga dövstumma, vilka efter den förberedande yrkesutbildningen i regel komma att överskrida den gängse övre åldersgränsen för nyanställning. Vidare göres gällande, att svårighet stundom förelegat för dövstumma att erhålla medlemskap i vissa fackföreningar.

I likhet med dövstumskolornas föreståndare finna dövstumpräster, att en förbättrad yrkesundervisning bör sättas i främsta rummet bland befogade åtgärder till förmån för de dövstumma och flertalet dövstumpräster framhålla i samband härmed önskvärdheten av att undervisning i skola eller av mästare anordnas i så stort antal yrken som möjligt. Frågan om de olika yrkenas inbördes lämplighet samt betydelse ur försörjningssynpunkt är föremål för skilda meningar även bland dövstumpräster. De »speciella» dövstumyrkena för män — skrädderi, snickeri och skomakeri — bedrivs i stor utsträckning och med växlande framgång inom olika delar av landet men även andra grenar av hantverket samt i viss mån trädgårdsskötsel ha, om än i mindre omfattning, funnit utövare bland de dövstumma. Därjämte vill det synas, som om flerstädes den bättre dövstumma arbetskraften utan större svårighet och med gott resultat kunnat tagas i anspråk inom ett flertal verkstäder och industriföretag, där lytet icke i och för sig omöjliggjort anställning. Emellertid synes flertalet dövstumpräster anse hantverk i olika former alltjämt böra utgöra huvudformen för de dövstumma männens sysselsättning, medan industriarbetets pågående rationalisering av många anses komma att i allt högre grad medföra ökade svårigheter för dövstumma att inom industrin finna sin utkomst.

I detta sammanhang ifrågasätts olika åtgärder från det allmännas sida — bidrag till inköp av maskiner och verktyg, inrättande av en lånefond för de självständiga yrkesutövarna, underlättande av möjligheterna för skötsamma hantverkare och industriarbetare att förvärva egna hem o. d. — för att ställa

den dövstumme bättre rustad i konkurrensen med den fullsinnade. Vidare påpekas önskvärdheten av ökad anställning av dövstumma i det allmännas tjänst.

Jämväl frågan om de dövstummas lämplighet för jordbruksarbetet är föremål för delade meningar bland dövstumpräster. Flertalet av dessa göra gällande att detta yrke, då fråga är om verksamhet i självständig ställning, oftast visat sig erbjuda alltför stora svårigheter i synnerhet av ekonomisk art. De dövstumma anses i regel ej äga förmågan att omsorgsfullt planlägga ett jordbruks drift och sakna den erforderliga uthålligheten. Därtill kommer, att yrket till sin natur ställer utövaren i en mera isolerad belägenhet än de flesta andra yrken, vilken omständighet försvårar den möjlighet till umgänge med ödeskamrater, som för den dövstummes andliga utveckling är av stor betydelse. Andra dövstumpräster — framför allt i Norrland — framhålla däremot jordbruksarbetets lämplighet; liksom vid hantverket ifrågasättes härvidlag det allmännas stöd i olika former, t. ex. bidrag till anskaffande av småbruk, till jordförbättringsarbeten o. d.

I de talrika fall, där dövstumma tagit tjänst som jordbruksarbetare, synas visserligen anställningsvillkoren mångenstädes vara otillfredsställande, men yrket anses av de flesta dövstumpräster i och för sig ej vara olämpligt för dövstumma utövare och efterfrågan på dövstum arbetskraft av detta slag har, särskilt i de södra delarna av landet, de senaste åren varit påfallande.

Grovarbete ävensom yrken av mindre stadigvarande natur anses icke passa den dövstummes psyke, även om dessa yrken i viss utsträckning funnit utövare bland de dövstumma landet runt. På grund av sin läggning är den dövstumme i regel i än högre grad än andra mest gagnad av en regelbunden sysselsättning.

Bland de dövstumma kvinnorna uppgives arbetslösheten — bortsett från vissa delar av Norrland — under de senaste åren ej ha varit påfallande. För kvinnorna lämpade sysslor anses i synnerhet allt slags husligt arbete, företrädesvis på landet, sömnad och fabriksarbete.

Dövstumpräster konstatera vidare, att en framgångsrik verksamhet för förmedling av arbete åt dövstumma i främsta rummet måste baseras på en mera ingående personlig kännedom om den enskilde arbetssökanden och dennes arbetskapacitet än vad som vid vanlig arbetsförmedling är både möjligt och nödvändigt. De dövstumma äro nämligen varandra högst olika i fråga om begåvning och anlag. Härav anses följa, att arbetsanskaffningen för de dövstumma ej lämpligen bör anförtros vare sig åt de allmänna arbetsförmedlingsanstalterna eller åt något speciellt centralt organ utan alltjämt i första hand förbehållas dövstumpräster. Ett särskiljande av denna sociala uppgift från den av dessa utövade religiösa verksamheten vore ur olika synpunkter ett missgrepp. I detta samband påkalla vissa dövstumpräster minskning av distriktens storlek för att möjliggöra, att den av prästerna bedrivna kuratoriska verksamheten kan utövas på ett fullt effektivt sätt.

Vid sidan av spörsmålen om arbete och arbetsanskaffning åt de döv-

stumma är enligt dövstumprästerna frågan om motverkande av den dövstummes själsliga isolering av synnerlig betydelse. »Dövstumheten är främst ett andligt lyte, som kräver speciell andlig-intellektuell omvårdnad, men som i flertalet fall bäres utan lekamlig hjälp», framhåller i detta sammanhang en av dövstumprästerna. Behovet av denna omvårdnad framstår såsom uppenbart med tanke på det förhållandet, att sinnessjukdomen är långt mera vanlig bland de dövstumma än bland de fullsinnade och främst förekommande bland dövstumma, boende i större avskildhet. Inrättandet av samlingslokaler, fria resor till gudstjänster och föreläsningar för obemedlade, avlägset boende dövstumma äro åtgärder från det allmännas sida, som i detta sammanhang föreslås.

I annat samband ha dövstumprästerna såsom ovan anförts framhållit svårigheten att avgöra, huruvida den dövstumme i det särskilda fallet är att anse såsom fullt arbetsför eller ej ävensom gjort gällande, att de dövstumma äro varandra högst olika i fråga om begåvning och anlag. I anslutning härtill uppmärksamma dövstumprästerna de förhållandevis talrika dövstumma, vilka på grund av psykisk eller fysisk svaghet eller efterblivenhet äro att anse som mer eller mindre arbetsoförmögna. Denna vanlottade grupp anses vara i behov av omvårdnad å särskilt inrättade hem, där lämplig sysselsättning skulle beredas vissa av de där intagna. Härjämte har ifrågasatts att å nämnda hem anordna arbete åt tillfälligt arbetslösa, företrädesvis i trädgårdsskötsel eller jordbruk men även i andra inlärda yrken.

De av utredningsmännen gjorda förfrågningarna ha vidare besvarats av nitton *dövstumföreningar*, belägna i Stockholm (de dövstummas kvinnoförening i Stockholm och dövstumföreningen i Stockholm), Uppsala, Nyköping, Linköping, Norrköping, Jönköping, Malmö, Lund, Landskrona, Halmstad, Göteborg, Vänersborg, Borås, Örebro, Borlänge, Gävle, Hudiksvall och Umeå. Därjämte ha Svenska dövstumförbundet, De dövstummas erkända centralsjuk-kassa samt föreståndarinnan vid förskolan för dövstumma i Göteborg Annie Kock efter anmodan yttrat sig angående hithörande spörsmål.

Av de ingångna svaren kan i huvudsak utläsas följande.

Uppgifterna rörande arbetslöshetens omfattning bland de dövstumma variera i hög grad. Ett fåtal föreningar rapportera ingen eller blott obetydlig arbetslöshet, medan andra utan att i regel kunna ange totala antalet arbetsföra inom resp. förenings verksamhetsområde inskränka sig till att uppgiva de kända fallen av arbetslöshet. Av sistnämnda uppgifter framgår, att arbetslöshet är rådande inom växlande yrkesgrupper, de »speciella» dövstumyrkena därvid ej undantagna. Vissa föreningar ange siffror, som icke giva vid handen att någon avsevärdare arbetslöshet skulle föreligga, medan det uppgivna antalet arbetslösa inom återstående föreningars verksamhetsområde synes tyda på mera bekymmersamma arbetsförhållanden. Till sistnämnda grupp torde Stockholm böra hänföras, där över 20 män och kvinnor av olika anledningar — industriell rationalisering, driftsinskränkning m. m. — vid tiden för uppgifternas avgivande sägas ha varit utan sysselsättning. I Malmö

voro vid samma tidpunkt av de 74 dövstumma föreningsmedlemmarna 13 arbetslösa, därav 2 kvinnor. Vänersborgsföreningen anger antalet arbetslösa till omkring 10, medan Hälsinglands dövstumförening rapporterar 20 arbetslösa av »Hälsinglands omkring 100 dövstumma». Slutligen uppger föreningen i Umeå, att bland de dövstumma därstädes råder stor arbetslöshet, omfattande 17 män, varav 11 familjeförsörjare, samt 4 kvinnor. I flertalet uppgivna fall såges arbetslösheten ha fortfarit under längre tid, ofta många år.

Under sistförflutna femårsperiod karakteriseras arbetslösheten i allmänhet såsom svårartad och med tanke på den pågående industriella rationaliseringen samt flertalet arbetsgivares sedan gammalt visade ovilja mot att taga dövstumma i sin tjänst uttalas från många föreningar farhågor för att arbetslösa dövstumma i konkurrens med fullsinnade på grund av sitt lyte icke skola ha nämnvärda utsikter att bliva återanställda i fabriksarbete ävensom att i samma mån möjligheten till nyanställning kommer att framdeles i hög grad försvåras.

Någon enig uppfattning bland föreningarna rörande vissa yrkens företråde framför andra kan ej utläsas av svaren.

Med få undantag framhålla föreningarna de avsevärda svårigheter, som förelegat och alltjämt bestå, då det gäller att skaffa arbete åt dövstumma, som nyss lämnat skolan. Ofta är den enda utvägen för den avgångne eleven att återvända till hemmet. De dövstummas sjukassa framhåller också, att nyrekryteringen till kassan av yngre medlemmar på senare tid blivit allt mindre, utan tvivel beroende på vanskligheterna för den dövstumma ungdomen att vinna skäligt avlönad sysselsättning. För den dövstumma ungdomens del hävdas därför behovet av en förbättrad yrkesutbildning.

Utöver detta krav framlägga föreningarna åtskilliga önskemål och förslag, avseende ett bättre tillgodoseende av de dövstummas arbetsförhållanden. Härvid märkas olika åtgärder för en effektivare arbetsförmedling, införandet i viss omfattning av »dövstumersättning», motsvarande den till blinda utgående blindhetersättningen, stöd i olika former åt hantverkare i ekonomiskt lönande yrken, underlättande av möjligheten att anskaffa småbruk åt därtill lämpade samt inrättandet av arbetshem för mindre arbetsföra eller arbetslösa dövstumma. Härjämte framhålla föreningarna lika med dövstumprästerna önskvärdheten av att stat och kommun i största möjliga utsträckning anställa dövstumma i sin tjänst samt vid upphandling för det allmännas behov giva visst företråde åt dövstumma producenter. Slutligen betona vissa föreningar behovet av sakkunnigt bistånd i ekonomiska och juridiska angelägenheter.

Däremot anser sig flertalet föreningar icke kunna förorda tillkomsten genom det allmännas försorg av en i större skala bedriven verksamhet av kollektivt sammanslutna dövstumma; möjligheten till ständigt umgänge ej blott med andra dövstumma utan även med fullsinnade anses nämligen vara en viktig förutsättning för en gynnsam utveckling av den dövstummes intellekt.

Undersökningen rörande vissa årsklasser förutvarande dövstumskolelever. I det följande skall lämnas en redogörelse för ovannämnda undersökning rörande

vissa årsklasser förutvarande dövstumskolelever. Föremål för undersökningen ha varit *dels* de elever, som avgått från dövstumskolorna i Växjö och Lund åren 1917—1921 samt de elever från Västerbottens län, vilka avslutat sin utbildning vid dövstumskolan i Härnösand åren 1918—1922 (samtliga i fortsättningen benämnda »äldre elever»), *dels ock* de elever, som avgått från skolorna i Växjö och Lund åren 1929—1933 samt från skolan i Härnösand åren 1928—1932 (samtliga i fortsättningen benämnda »yngre elever»). Urvalet av skolor och årsklasser har verkställts med hänsyn till angelägenheten av att ernå tillförlitliga utgångspunkter för mera allmänna slutledningar rörande de dövstummas arbetsförhållanden.

De till utredningen inkomna uppgifterna ha — såsom tidigare antytts — huvudsakligen avgivits av personer, vilka vid tiden för elevernas avgång från skolan innehaft målsmans ställning. I undantagsfall ha kommunalmän, den dövstumme själv eller någon av dennes syskon inkommit med de begärda upplysningarna.

Resp. grupper storlek framgår av följande sammanställning.

Avgångna från dövstumskolan i	Äldre elever ¹		Yngre elever		Summa		
	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Hela antalet
Växjö	27	15	21	22	48	37	85
Lund	25	23	44	31	69	54	123
Härnösand	19	17	50	40	69	57	126
Summa	71	55	115	93	186	148	334

¹ Från Härnösand endast elever från Västerbottens län.

Antalet inkomna uppgifter och dessas representativitet framgår av följande sammanställning.

	Äldre elever ¹		Yngre elever		Summa		
	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Hela antalet
<i>A. Antal inkomna uppgifter.</i>							
Växjö	17	6	18	16	35	22	57
Lund	11	6	27	20	38	26	64
Härnösand	15	5	36	26	51	31	82
Summa	43	17	81	62	124	79	203
<i>B. Inkomna uppgifter i % av avgångna elever.</i>							
Växjö	63·0	40·0	85·7	72·7	72·9	59·5	67·1
Lund	44·0	26·1	61·4	64·5	55·1	48·1	52·0
Härnösand	78·9	29·4	72·0	65·0	73·9	54·4	65·1
Medeltal	60·6	30·9	70·4	66·7	66·7	53·4	60·8

¹ Från Härnösand endast elever från Västerbottens län.

Från de inkomna uppgifterna ha avskilts 4 äldre manliga elever, varav 2 från Växjö och 2 från Härnösand samt 2 äldre kvinnliga elever, varav 1 från Lund och 1 från Härnösand, vilka före undersökningstillfället (oktober—november 1936) avlidit. Övriga 197 uppgifter ha varit föremål för bearbetning och därvid uppdelats i två grupper: 1) *personer, som uppgivits ha god arbetsförmåga*, och 2) *personer, som uppgivits ha mer eller mindre nedsatt arbetsförmåga eller ansetts vara arbetsoförmögna*. Fördelningen på ifrågasvarande grupper framgår av följande sammanställning.

	Personer med god arbetsförmåga			Personer med nedsatt arbetsförmåga samt arbetsoförmögna		
	Män	Kvinnor	Summa	Män	Kvinnor	Summa
<i>A. Äldre elever</i>	32	7	39	7	8	15
Växjö	10	4	14	5	2	7
Lund	10	2	12	1	3	4
Härnösand	12	1	13	1	3	4
<i>B. Yngre elever</i>	61	42	103	20	20	40
Växjö	13	11	24	5	5	10
Lund	19	15	34	8	5	13
Härnösand	29	16	45	7	10	17
<i>C. Samtliga</i>	93	49	142	27	28	55

Av tabellen framgår, att av samtliga i undersökningen ingående personer 27·9 procent uppgivits lida av mer eller mindre nedsatt arbetsförmåga eller vara arbetsoförmögna. För de äldre eleverna visa sig motsvarande procenttal vara 27·8, för de yngre 28·0. Av männen ansågos 22·5 procent äga nedsatt arbetsförmåga eller vara arbetsoförmögna, medan motsvarande procenttal för kvinnorna uppgick till 36·4.

Yrkesfördelning. Vid den fortsatta bearbetningen har det ansetts i första hand vara av intresse att undersöka den nuvarande sysselsättningen för sådana personer, som betecknats ha *god arbetsförmåga* och för vilka alltså — bortsett från lytet — intet hinder i och för sig föreligger för att utföra fullgott arbete.

I tabell 1 ha män med god arbetsförmåga fördelats efter sysselsättningen vid undersökningstillfället. Av resultatet framgår, att 19 personer voro sysselsatta i faderns eller annan anhörigs tjänst, 44 voro anställda hos andra personer, 9 bedrevo egen verksamhet, 3 besökte fortsättningskolor och 18 voro arbetslösa.

I tabell 2 ha på liknande sätt de i undersökningen ingående kvinnorna, som betecknats ha god arbetsförmåga, fördelats efter sysselsättning vid undersökningstillfället. 32 av de 49 kvinnorna voro sålunda sysselsatta i hemmet med husligt arbete samt 17 anställda hos andra. Att ur gruppen »sysselsatta i hemmet» avskilja sådana, som ej haft full sysselsättning med husligt arbete och sålunda rätteligen bort betraktas som arbetslösa, har på grund av upp-

gifternas knapphändiga innehåll härutinnan icke låtit sig göra. Till denna grupp ha även hänförts 2 kvinnor, som utföra hemstickningsarbete åt andra, detta av den anledningen att arbetet tydligen varit av obetydlig omfattning.

Tab. 1. Män med god arbetsförmåga fördelade efter nuvarande sysselsättning.

Sysselsättning	Äldre elever				Yngre elever				Summa
	Växjö	Lund	Härnösand	Summa	Växjö	Lund	Härnösand	Summa	
<i>I. Sysselsatta i faderns eller annan anhörigs tjänst..</i>	2	2	—	4	7	—	8	15	19
jordbruksarbetare	1	1	—	2	6	—	7	13	15
skomakeriarbetare	1	1	—	2	1	—	1	2	4
<i>II. Anställda hos andra ..</i>	6	5	6	17	3	13	11	27	44
skogs- o. jordbruksarbetare	1	1	1	3	—	5	3	8	11
snickeriarbetare	3	—	—	3	2	1	—	3	6
bokbinderiarbetare	—	—	—	—	—	2	—	2	2
typograf	—	1	—	1	—	—	—	—	1
skrädderiarbetare	1	1	2	4	1	1	4	6	10
gummifabriksarbetare	—	—	—	—	—	1	—	1	1
skomakeriarbetare	—	2	1	3	—	3	1	4	7
diversearbetare	1	—	2	3	—	—	3	3	6
<i>III. Egen verksamhet ....</i>	2	1	4	7	—	2	—	2	9
jordbrukare	1	—	1	2	—	—	—	—	2
skomakare	1	1	2	4	—	1	—	1	5
skräddare	—	—	1	1	—	—	—	—	1
utgivare av dövstumtidning	—	—	—	—	—	1	—	1	1
<i>IV. Elever vid fortsättnings skolor .....</i>	—	—	—	—	1	—	2	3	3
<i>V. Arbetslösa .....</i>	—	2	2	4	2	4	8	14	18
Samtliga	10	10	12	32	13	19	29	61	93

Tab. 2. Kvinnor med god arbetsförmåga fördelade efter nuvarande sysselsättning.

Sysselsättning	Äldre elever				Yngre elever				Summa
	Växjö	Lund	Härnösand	Summa	Växjö	Lund	Härnösand	Summa	
<i>I. Sysselsatta i hemmet med husligt arbete .....</i>	1	2	1	4	9	5	14	28	32
<i>II. Anställda hos andra ..</i>	3	—	—	3	2	10	2	14	17
hembiträde	1	—	—	1	—	1	1	2	3
sömmerska	1	—	—	1	2	2	1	5	6
fabriksarbeterska	—	—	—	—	—	4	—	4	4
köksbiträde i restaurant ..	1	—	—	1	—	1	—	1	2
städerska i restaurant	—	—	—	—	—	2	—	2	2
Samtliga	4	2	1	7	11	15	16	42	49

Sättet för nuvarande anställnings erhållande. Beträffande dem, som voro anställda hos andra än anhöriga, meddelas i följande sammanställning sättet, på vilket anställningen erhållits.

Sättet för nuvarande anställnings erhållande	Äldre elever		Yngre elever		Summa		
	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Hela antalet
Platsförmedling	1	—	—	2	1	2	3
Annons	2	—	2	1	4	1	5
Anhörigs försorg	7	3	16	6	23	9	32
Förmedling genom bekanta	2	—	2	2	4	2	6
Lärare eller dövstumpräst	1	—	4	—	5	—	5
Eget initiativ	4	—	3	3	7	3	10
Summa	17	3	27	14	44	17	61

Av männen ha av de äldre eleverna 4 uppgivit, att det varit lätt (1 snickeriarbetare, 1 jordbruksarbetare, 1 skrädderiarbetare och 1 typograf) och 13 att det varit svårt att erhålla arbete. Motsvarande siffror för de yngre äro 6 (2 jordbruksarbetare, 2 skrädderiarbetare, 1 bokbinderiarbetare, 1 snickeriarbetare) och 19. 2 personer ha icke besvarat frågan. 2 av de äldre kvinnorna (1 hembiträde, 1 sömmerska) och 9 av de yngre (3 sömmerskor, 3 fabriksarbeterskor, 2 hembiträden, 1 städerska) uppgivas ha haft lätt att erhålla arbete.

Arbetsförhållanden. Uppgifterna i fråga om rådande arbetsförhållanden ha visat sig till innehåll och omfattning vara alltför olikartade för att kunna läggas till grund för en statistisk bearbetning. I det följande lämnas därför individuella uppgifter om dem, som uppgivits ha *god arbetsförmåga* och som äro anställda hos andra än anhöriga eller driva egen verksamhet eller äro arbetslösa.¹ För dem, som arbeta i faderns eller annan anhörigs tjänst, äro uppgifterna förhållandevis ensartade, varför det ansetts vara av mindre intresse att beträffande dem redogöra för de olika fallen.

A. Personer, som äro anställda hos andra än anhöriga.

M ä n.

- 102/1917. *Möbelsnickare.* Var under åren 1931—1935 arbetslös, därav 1933—1935 sysselsatt i reservarbete. Fick på våren 1936 genom bekantas förmedling plats å snickerifabrik.
- 105/1921. *Snickeriarbetare.* Arbetar vid snickerifabrik. Har under åren 1931—1935 varit arbetslös c:a 2 månader om året. Arbetsinkomsten uppgives ha uppgått till i genomsnitt 750 kr. per år. Synes ej ha erhållit underhållsbidrag från hemmet.
- 106/1919. *Diversearbetare.* Uppgives ha varit arbetslös långa perioder och erhållit hjälp från hemmet.
- 107/1919. *Skrädderiarbetare.* Uppgives ha varit arbetslös 1931—1935 4 à 5 månader per år. Arbetsinkomsten har uppgått till i genomsnitt c:a 1 000 kr. per år. Bor i hemmet.

¹ Årssiffrorna ange tidpunkten för avgången från dövstumskolan.

- 109/1917. *Maskinsnickare* vid snickerifabrik. Uppgives ha varit arbetslös 1931—1935 2 à 3 månader per år.
- 110/1917. *Jordbruksarbetare*. Synes ha haft arbete åren 1931—1935 utan avbrott, har ej erhållit underhållsbidrag från hemmet.
- 117/1917. *Skrädderiarbetare* i Köpenhamn sedan april 1934. Arbetsinkomsten uppgives till c:a 3 000 kr. per år.
- 119/1921. *Typograf*, anställd å boktryckeri. Arbetsinkomsten har under åren 1931—1935 uppgått till c:a 2 700 kr. per år.
- 121/1919. *Jordbruksarbetare*. Uppgives ha varit arbetslös 1931—1934 3 à 4 månader per år. Arbetsinkomsten har uppgått till c:a 750 kr. per år. För 1935 redovisas ingen arbetslöshet. Har detta år uppburit 960 kr. i arbetsinkomst. Bor i hemmet.
- 122/1921. *Skomakeriarbetare*. Under åren 1931—1934 endast tillfälligt skoreparationsarbete i hemmet; därefter anställning hos skomakarmästare. För 1935 uppgives 2 månaders arbetslöshet och arbetsinkomst 900 kr.
- 123/1919. *Skomakeriarbetare* i Köpenhamn. Har under åren 1931—1935 varit arbetslös relativt långa perioder och därunder erhållit understöd från fackförening. Arbetsinkomsten har under åren 1931—1935 uppgått till i genomsnitt 1 500 kr. per år. Gift med dövstum och har två barn (ej dövstamma).
- 126/1920. *Diversearbetare*. Har haft skogsarbete om vintern, jordbruks- och vägarbete om sommaren. Uppgives ha varit arbetslös 1931—1935 från 3 till 7 månader per år. Arbetsinkomsten uppgives ha uppgått till i genomsnitt 350 kr. per år. Bor i hemmet.
- 128/1918. *Jordbruksarbetare*. Uppgives under åren 1931—1935 endast ha varit arbetslös 10 månader 1935.
- 130/1922. *Diversearbetare*. Närmare uppgifter saknas.
- 131/1922. *Skrädderiarbetare*. Uppgives ha varit arbetslös 1931—1935 3 månader per år. Arbetsinkomst 1 100 kr.
- 133/1922. *Skrädderiarbetare*, anställd hos skräddarmästare. Närmare uppgifter saknas.
- 170/1922. *Skomakeriarbetare*. Har haft anställning å skilda platser och även drivit egen verksamhet.
- 1/1929. *Möbelsnickare*. Fick arbete vid snickerifabrik efter skolans slut, vilken plats han fortfarande innehar. Inkomsten uppgick 1935 till 1 660 kr.
- 10/1929. *Möbelsnickare*. Slutade hantverksskolan i Lund den 30 april 1936 och erhöll den 3 juli samma år tillfälligt arbete som möbelpolerare.
- 11/1929. *Skrädderiarbetare*. Hade efter skolans slut arbete hos skräddare i 4 månader utan lön. Erhöll sedan arbete hos annan arbetsgivare utan bestämd lön; »en slant då och då samt ett par kostymer». Arbetar sedan augusti månad 1934 hos skräddare. Inkomst 1935: 1 139 kr. Bor billigt hos släktingar.
- 13/1929. *Möbelsnickare*. Anställd på snickerifabrik 3 månader 1935. Har sedan varit i hemmet tills han i oktober 1936 åter fick arbete på snickerifabriken. Inkomst 1935: 480 kr.
- 15/1929. *Skomakeriarbetare*. Har haft tillfälligt arbete hos skomakarmästare 5 à 6 månader per år under tiden 1931—1935 och dess emellan vistats i hemmet. Synes f. n. ha erhållit mera fast arbete.
- 17/1933. *Jordbruksarbetare*. Närmare uppgifter saknas.
- 18/1929. *Bokbinderiarbetare*. Anställd i större bokbinderifirma. Lön f. n. 48 kr. per vecka. Bor i hemmet. Har ej varit arbetslös under åren 1931—1935.
- 19/1929. *Jordbruksarbetare*. Slutade Råbylunds lantbruksskola 1933 och har sedan haft anställning hos lantbrukare. Arbetsinkomst 1933—1935: 300 à 400 kr. per år samt fritt vivre.

- 20/1933. *Jordbruksarbetare*. Vistats 3 år vid Råbylunds lantbruksskola och har sedan haft plats hos lantbrukare. Lön 25 kr. per månad och fritt vivre.
- 21/1931. *Bokbinderiarbetare*. Vistades i hemmet tills slutet av 1934, då han erhöll plats som bokbinderilärling.
- 24/1933. *Skomakeriarbetare*. Vistades i hemmet tills i januari 1936, då han erhöll arbete hos skomakare.
- 25/1929. *Skrädderiarbetare*. Har haft arbete under åren 1931—1935 sammanlagt c:a 2 år.
- 26/1931. *Jordbruksarbetare*. Vistades vid Råbylunds lantbruksskola till slutet av mars 1935 och har sedan haft plats hos lantbrukare.
- 27/1931. *Skomakeriarbetare*. Vistades vid Råbylunds lantbruksskola till maj 1935. Var sedan arbetslös till maj 1936, då han erhöll arbete hos skomakarmästare i hemstaden. Lön c:a 30 kr. per vecka.
- 30/1931. *Jordbruksarbetare*. Bokbinderiarbetare 1931—1932. Elev vid Råbylunds lantbruksskola 1932—1935. Erhöll sedan plats genom skolans förmedling.
- 31/1933. *Gummifabriksarbetare*. Anställd å gummifabrik som slipare. Arbetsinkomst 1935: 1 323 kr.
- 37/1928. *Skogsarbetare* (jordbruksarbetare). Närmare uppgifter saknas.
- 38/1928. *Skomakeriarbetare*. Närmare uppgifter saknas.
- 39/1932. *Skogsarbetare* (jordbruksarbetare). Har haft tillfälligt arbete med timmerhuggning, vedhuggning och jordbruksarbete; under mellantiderna vistats i hemmet. Arbetsinkomsten har under åren 1933—1935 uppgått till ungefär 200 kr. per år.
- 41/1928. *Skrädderiarbetare*. Åren 1931—1932 anställd som skräddarlärling, därefter som skräddargesäll. Genomgick 1934 tillskärarkurs i Stockholm. Arbetsinkomsten uppgick 1935 till c:a 1 200 kr.
- 45/1928. *Skrädderiarbetare*. Har haft anställning hos flera arbetsgivare. Under åren 1931—1935 arbetslös c:a 6 månader per år. Arbetsinkomsten uppgives under denna tid till c:a 200 kr. per år. Har under arbetslöshetsperioderna vistats i hemmet.
- 50/1932. *Diversearbetare*. Under åren 1933—1934 vistats i hemmet och biträtt med jordbrukets skötsel. Därefter vägarbete och andra tillfälliga arbeten. Bor i hemmet.
- 51/1930. *Skrädderiarbetare*. Har haft tillfälliga arbeten med obetydlig arbetsinkomst. Bor i hemmet.
- 53/1930. *Skrädderiarbetare*. Närmare uppgifter saknas.
- 54/1932. *Skogsarbetare*. Vistas i hemmet och har jämte fadern skogsarbete under vintrarna. Hjälper under somrarna fadern med färjan. Arbetsinkomsten har uppgått till 200 à 300 kr. per år.
- 56/1928. *Diversearbetare*. Har haft tillfälliga skogs- och jordbruksarbeten m. m. Arbetsinkomsten har uppgått till 200 à 250 kr. per år. Vistas i hemmet de tider arbete ej kan erhållas.
- 58/1932. *Diversearbetare*. Har haft tillfälliga skogs- och flottningsarbeten samt jordbruksarbete hos grannar.

K v i n n o r.

- 136/1921. *Köksbiträde* i restaurant i mindre stad. Arbetsinkomst 1935: fritt vivre jämte 25 kr. per månad.
- 137/1921. *Sömmerska*. Anställd hos skräddarmästare. Arbetsinkomst 1935: fritt vivre jämte 50 kr. per månad.
- 138/1921. *Hushållerska* hos en lantbrukare. Fritt vivre och kläder. Ingen kontantlön.
- 60/1933. *Sömmerska*. Anställd i gossklädesfabrik sedan 1934. Arbetsinkomst 1935 c:a 1 000 kr.

- 61/1929. *Sömmerska*. Arbetsinkomst 1935: fritt vivre jämte 500 kr.
- 71/1931. *Metallduksväverska*. Anställd i metallduksfabrik sedan 1933. Arbetsinkomst c:a 1 000 kr. per år.
- 74/1933. *Pressare*. Anställd å syfabrik i Stockholm. Gift med dövtum.
- 75/1931. *Hembiträde*. Vistades i hemmet efter skolans slut 2 år, var därefter vid Tysta skolan 1 år. Fick på hösten 1935 plats som hembiträde. Lön f. n. fritt vivre jämte 35 kr. per månad.
- 77/1929. *Hembiträde*. Sedan år 1932 anställd som hembiträde. Lön f. n. fritt vivre jämte 35 kr. per månad.
- 78/1929. *Porslinsfabriksarbeterska*. Anställd vid porslinsfabrik. Arbetsinkomst 1935: 1 200 kr.
- 79/1929. *Sömmerska*. Vistades vid Tysta skolan 1930—1931. Haft sömnadsarbete 1933—1935 c:a 3 månader per år.
- 81/1931. *Skjortsömmerska*. Vistades i hemmet till januari 1936, då hon erhöll plats som skjortsömmerska.
- 82/1931. *Städerska*. Vistades vid Tysta skolan 1931—1932. Har sedan slutet av 1934 plats som städerska.
- 83/1933. *Lindare* vid elektromekanisk fabrik sedan 1934. Arbetsinkomst 1935: 1 390 kr.
- 85/1929. *Städerska*. Anställd å restaurant. Arbetsinkomst: fritt vivre jämte 35 kr. per månad.
- 89/1928. *Sömmerska*. Vistades vid Tysta skolan 1929—1930. Genomgått tillskärarkurs 1932. Har i stort sett kunnat försörja sig på sömnadsarbete de senaste åren och endast haft mindre understöd av modern.
- 100/1928. *Hembiträde* i mindre samhälle i Norrland. Arbetsinkomst: fritt vivre jämte 50 kr. per år.

B. Personer som driva egen verksamhet.

- 108/1919. *Skomakare*. Sedan 1928 innehaft egen verkstad. Arbetsinkomst i genomsnitt 1 700 kr. per år.
- 111/1917. *Hemmansägare*. Arbetade i faderns jordbruk till 1933. Sedan 1933 tillsammans med två halvsyskon ägare till mindre hemman.
- 125/1922. *Skomakare*. Har sedan våren 1936 innehaft mindre skomakeriverkstad.
- 127/1922. *Skomakare*. Innehar mindre verkstad.
- 135/1918. *Skräddare*. Har hustru och 3 barn. Har arbete tidvis. Kan ej helt försörja sig och sin familj.
- 116/1919. *Skomakare*. Innehar egen verkstad. Har fri kost hos släktingar.
- 171/1922. *Jordbrukare*. Innehar ett mindre jordbruk samt utför även jordbruks- och skogsarbete åt andra. Gift, även hustrun dövtum.
- 14/1929. *Skomakare*. Skomakaregesäll 1933. Därefter egen verkstad.
- 29/1929. *Utgivare av dövtumstidning*. Har tidvis varit skomakeriarbetare. Vissa tider åtnjutit arbetslöshetshjälp i form av reservarbete och understöd.

C. Arbetslösa vid undersökningstillfället.

- 124/1919. *Diversearbetare*. Har haft skogs-, diknings- och byggnadsarbeten m. m. Under åren 1931—1933 helt utan arbete. 1933—1935 arbetslös kortare perioder. Vistas f. n. i hemmet.
- 132/1922. *Diversearbetare*. Har under åren 1931—1935 varit arbetslös c:a 3 månader per år. Har under sommarmånaderna haft trädgårdsarbete i Göteborg. Arbetsinkomsten har i genomsnitt uppgått till c:a 1 500 kr. Vistas under arbetslöshetsperioderna i hemmet.
- 134/1922. *Diversearbetare*. Uppger sig ha varit arbetslös 1931—1935 $\frac{2}{3}$ av året. Vistas f. n. hos en broder.

- 114/1921. Binder borstar och tillverkar dörrmattor. Har under åren 1931—1935 åtnjutit understöd med 157 kr. per år samt underhålles i övrigt av modern.
- 21/1929. Helt arbetslös åren 1931—1935. Fadern fabriksarbetare, underhåller honom helt. Omöjligt att erhålla arbete.
- 8/1929. Helt arbetslös åren 1931—1935. Vistas i hemmet.
- 16/1933. Hade 1934 plats hos en bokbindare 6 månader mot fritt vivre samt 3 kr. per vecka. Har sedan hjälpt till i hemmet. Omöjligt att erhålla annat arbete.
- 22/1931. Hjälper fadern med fiske. Omöjligt att erhålla annat arbete.
- 23/1933. Har vistats vid yrkesskolan å Råbylund c:a 2 år. Sedan arbetslös. Besöker regelbundet arbetsförmedlingen.
- 28/1929. Helt arbetslös åren 1931—1935. Erhöll understöd 1934 och 1935 med resp. 30 och 360 kr. Föräldralös, bor hos släkting.
- 34/1928. Elev hos skräddare 6 månader. Helt arbetslös under åren 1931—1935. Uppbar arbetslöshetsunderstöd 1933 och 1934 med resp. 314 och 345 kr. Reservarbete 1935. Bor hos modern.
- 35/1930. Har sedan skolans slut vistats i hemmet. Omöjligt att erhålla arbete.
- 42/1930. Har haft tillfälliga arbeten med timmerhuggning och jordbruksarbete. Arbetslös under åren 1931—1935 c:a 3 månader per år. Bor i hemmet.
- 43/1932. Närmare uppgifter saknas.
- 44/1930. Skomakeriarbete 1931—1932. Genomgick kurser i snickeri vid Byske yrkesskolor 1933—1934. Byggnadsarbete 1935. Vistas f. n. i hemmet och lider av akut sjukdom.
- 46/1932. Har sedan skolans slut vistats i hemmet. Fadern, som är hemmansägare, kan ej hemma bereda honom full sysselsättning.
- 47/1932. Vistas i hemmet sedan skolans slut. Har tagit en skomaskin på avbetalning och utför skoreparationer i obetydlig skala.
- 57/1932. Har under åren 1933—1935 endast haft arbete c:a 1 månad varje år med vedhuggning. Vistas i hemmet.

Den dövstumma lytesgruppen enligt folkräkningen den 31 december 1930. Såsom inledningsvis antydtes, har statistiska centralbyrån i sin redogörelse för folkräkningen den 31 december 1930 ur olika synpunkter sammanställt uppgifterna rörande bl. a. den dövstumma lytesgruppen. Då redogörelsen i denna del, publicerad i november 1936, i förevarande sammanhang måste tillmätas stor betydelse, skall i det följande lämnas ett sammandrag av de slutsatser, vartill folkräkningsmaterialet givit upphov.

En översikt över antalet dövstumma i landet ger vid handen, att antalet personer med detta lyte år 1930 utgjorde 5 337, varav 3 863 redovisades såsom bosatta på landsbygden. Beträffande förekomsten av dövstumma inom olika delar av landet visar en länsvis verkställd fördelning, att lytet har sin största utbredning dels i nordligaste delen av riket, (Västerbottens och Norrbottens län), dels i sydost, (Kronobergs, Gotlands och Blekinge län), dels slutligen i Kopparbergs län. Gynnsammast ställda äro utom Stockholms stad, varifrån uppgifterna dock befunnits ofullständiga, de län, som inom sina gränser äga en betydande stadsbefolkning, i främsta rummet Malmöhus samt Göteborgs och Bohus län. Vad härefter angår proportionen mellan antalet dövstumma män och kvinnor visar redogörelsen, att detta lyte förekommer avgjort talrikare bland männen. Förhållandet kan vara att tillskriva en rela-

tivt större dödlighet bland dövstumma kvinnor än män eller möjligen en mindre förekomst av förvärvad dövstumhet hos kvinnorna. Beträffande fördelningen efter civilstånd framhålles, att 27·4 procent av de dövstumma äro eller varit gifta, medan motsvarande tal för befolkningen i dess helhet uppgår till 42·5 procent.

De dövstummas förvärvsförhållanden ha gjorts till föremål för en särskild undersökning. 3 011 personer med detta lyte, därav 919 kvinnor, uppgivas utöva yrke, varvid emellertid är att märka att i dessa tal inräknats jämväl 802 personer, därav 414 kvinnor, vilka redovisats såsom f. d. yrkesutövere eller änkor eller vilkas sysselsättning ej kunnat hänföras under någon av de gängse huvudyrkesgrupperna. Jordbruk med binärningar uppgives sysselsätta 586 män och 135 kvinnor, av vilka 169 män och 99 kvinnor betecknats såsom medhjälpande familjemedlemmar samt 278 män och 17 kvinnor såsom arbetare. Den största huvudyrkesgruppen, industri och hantverk, räknar 1 264 personer, av vilka 270 äro självständiga hantverkare. I synnerhet skrädderi- och skomakeribranscherna sysselsätta många dövstumma (313 resp. 296 yrkesutövere). Däremot är självfallet förekomsten av dövstumma obetydlig inom grupperna »handel och samfärdsel» samt »allmän tjänst och fria yrken». Slutligen må nämnas, att 80 dövstumma, därav 74 kvinnor, uppgivas sysselsatta med husligt arbete.

Såsom tidigare i denna utredning framhållits, synes med dövstumlytet ofta vara förenade andra defekter av såväl psykisk som fysisk art. De av statistiska centralbyrån publicerade siffrorna härutinnan utgöra klart stöd för denna iakttagelse: Av det totala antalet dövstumma ha 463 personer eller mellan 8 och 9 procent jämväl drabbats av ett eller flera andra lyten. Av dessa redovisas 315 personer, därav 142 kvinnor, såsom sinnesslöa eller sinnessjuka, varav torde följa att dessa lyten sammantagna drabba i det närmaste åtta gånger flera dövstumma än vad fallet är bland befolkningen i dess helhet. Att fallen av arbetsoförmåga äro tämligen vanliga bland de dövstumma är under sådana förhållanden ej ägnat att förvåna. Av folkräkningsmaterialet framgår också, att av denna lytesgrupp 16 procent av männen och 19 procent av kvinnorna äro att anse såsom oförmögna till arbete.

I detta sammanhang synes det vara av intresse att erinra om en av dövstumprästen inom tredje dövstumskoldistriktet (Lundadistriktet) utförd undersökning rörande förvärvsförmågan bland de elever, som avgått från

Grupp	Grad av förvärvsförmåga	Antal elever
A	Fullt jämförliga med de bättre fullsinnade	185
B	Jämngoda med goda fullsinnade arbetare.....	
C	I behov av stöd och hjälp vid upprepade tillfällen för att kunna försörja sig	91
D	Endast i stånd att till ungefär hälften eller mindre bidra till sin försörjning	59
E	Kunna föga eller intet bidra till sin försörjning	

distriktsskolan under åren 1905—1935. Undersökningen, som omfattade sammanlagt 335 elever, gav till resultat förestående fördelning alltefter graden av den förvärvsförmåga, som eleverna efter avgången från skolan visat sig besitta.

Härav framgår, att av samtliga elever allenast något över 55 procent (grupperna A och B) ej ansetts behöva bistånd i sitt förvärvsarbete. Mellangruppen C omfattar över 27 procent av eleverna, med de klenast utrustade (grupperna D och E) motsvara bortåt 18 procent av sammanlagda antalet avgångna elever.

Kap. 4. Utredningens omfattning.

Vid fullgörandet av de uppdrag, som utredningsmännen fått sig anfördrodda, har till en början ansetts böra uppmärksammas de spörsmål, som äga samband med frågan om behovet av ytterligare åtgärder för de unga dövstummas praktiska utbildning. I och med avgivandet till ecklesiastikdepartementet av sitt underdåniga utlåtande den 2 januari 1937 över 1936 års omorganisationsförslag ha utredningsmännen i huvudsak slutfört sitt uppdrag i detta avseende. I det följande skall allenast upptagas till bedömande vissa av de erinringar, som från några håll framförts mot särskilda avsnitt av utlåtandet i denna del.

Vid sidan av denna betydelsefulla angelägenhet ha utredningsmännen därjämte till prövning upptagit frågan om behovet av ytterligare åtgärder för de vuxna dövstummas materiella och andliga omvårdnad jämte vissa andra i samband därmed stående spörsmål.

Under det bedrivna utredningsarbetet ha utredningsmännen fått ett starkt intryck av de ytterst svårartade förhållanden i olika avseenden, vari de arbetsoförmögna bland de dövstamma i regel befinna sig. Även om denna angelägenhet ej direkt sammanhänger med en utredning i fråga om de mera arbetsdugligas försörjningsproblem, ha — såsom ovan framgått — från olika håll med sådan skärpa gjorts gällande nödvändigheten av att åtgärder av olika slag vidtagas till förmån för denna eftersatta grupp dövstamma, att utredningsmännen ej funnit sig kunna underlåta att till prövning upptaga jämväl denna angelägenhet.

Den dövstumma ungdomens fortsatta utbildning. I sitt utlåtande den 2 januari 1937 över 1936 års omorganisationsförslag framhöllo utredningsmännen, att av de spörsmål, som hörde samman med en omorganisation av dövstumundervisningen, frågan om anordnande av fortsatt utbildning måste anses vara ett av de viktigaste. Ur de synpunkter, som utredningsmännen vid fullgörandet av sitt uppdrag hade att anlägga, framstode denna frågas lösning såsom ytterst betydelsefull. Den hittills meddelade yrkesundervisningen — där sådan över huvud taget förekommit — hade från alla håll med skäl betecknats såsom otillräcklig för att de dövstamma med framgång skulle inom skilda områden på arbetsmarknaden kunna upptaga tävlan med de fullsinnade. Utredningsmännen förklarade sig också kunna tillstyrka förslaget, i vad

det avsåge undervisningen i hantverk, husligt arbete, vävnad och sömnad, men föreslogo för undervisningen i lantbruk och trädgårdsskötsel upprättandet av en skola å Broby gård i Uppland i stället för en i förslaget ifrågasatt provisorisk anordnad lantbruksskola å Råbylund i Skåne samt en till den planerade yrkesskolan i Vänersborg förlagd undervisning i trädgårdsskötsel. Rörande motiveringen till detta avvikande förslag få utredningsmännen hänvisa till sitt utlåtande, i denna utredning intaget såsom bil. A.

Vissa erinringar gentemot Broby-förslaget. Utredningsmännens förslag om ett övertagande från statens sida av Brobyegendomen möttes såsom tidigare antytt från vissa centrala myndigheters sida av erinringar i skilda avseenden, även om lämpligheten i och för sig av ett sådant inköp allmänt vitsordades.

Sälunda framhöllo såväl skolöverstyrelsen som lantbruksstyrelsen, att den med »Förbundet för kristet samhällsliv» avtalade köpesumman för gården — 54 000 kr. — syntes för hög med hänsyn till den omständigheten, att statsverket redan för ny- och ombyggnadsarbeten av vid gården befintliga byggnader åren 1934 och 1936 anslagit tillhoppa 77 182 kr., vartill komme, att livräntan åt den föregående ägaren — 2 000 kr. om året — representerade ett icke obetydligt kapitalbelopp. Särskilda underhandlingar med säljaren för nedsättning av köpeskillingen förordades.

Vidare anförde skolöverstyrelsen i fråga om utredningsmännens förslag till stat för fortsättningsskolan i Broby, att utgiftssidan syntes upptaga alltför låga belopp. Därest den i 1936 års omorganisationsförslag förordade löneregleringen för befattningshavare vid dövstumundervisningsväsendet komme till genomförande, syntes de under rubriken »Avlöningar» upptagna beloppen genomgående böra höjas. Därtill komme — framhöll styrelsen vidare — att vid varje fortsättningsskola skulle förekomma teoretisk undervisning med omkring 10 timmar per vecka och undervisningsgrupp. En ämneslärare behövde därför anställas vid anstalten. Slutligen syntes de under rubriken »Omkostnader» uppförda beloppen tilltagna i underkant. Till dessa synpunkter anslöt sig statskontoret.

Utredningsmännen. Vad till en början angår den ifrågasatta köpeskillingen för Brobygården, vilja utredningsmännen framhålla, att de statsmedel, som anvisats för gårdens istandsättning, i allt väsentligt kommit till användning delvis för upprustning av ekonomibyggnaderna men framförallt för omändring av huvudbyggnaden i avsikt att i möjligaste mån göra den användbar för yrkesskolans olika ändamål och behov. Däremot ha — såsom påpekats — särskilda jordförbättringar icke vidtagits med anlåtande av statsanslag.

Med beaktande av lantbruksstyrelsens önskemål ha utredningsmännen inlett förhandlingar med »Förbundet för kristet samhällsliv» för att om möjligt uppnå en nedsättning av den avtalade köpesumman. Någon sådan reducering har förbundet emellertid ej ansett förhållandena medgiva.

Slutligen vilja utredningsmännen i detta samband betona, att den övergång av egendomen i annan privat ägo, som torde bliva ofrånkomlig därest stats-

makterna ej besluta om egendomens inköp, skulle innebära att de av statsmedel bekostade förbättringarna ej längre komme det allmännas intressen till godo.

Vad härefter beträffar de i utredningsmännens statförslag upptagna avlöningsposterna, har hänsyn tagits till den omständigheten att fortsättningskolans omfattning ej låter sig på förhand närmare beräkna. Försiktigheten bjuder därför att befattningarna till en början ej uppföras på ordinarie stat utan att personalen i stället avlönas med årsarvoden i avvaktan på att verksamheten skall uppnå erforderlig stadga.

Däremot tala onekligen vissa skäl för att avlöningarna i några fall höjas utöver de belopp, som utredningsmännen i utlåtandet över 1936 års omorganisationsförslag preliminärt ville ifrågasätta. Härvid har sålunda bl. a. hänsyn tagits till det förändrade löneläget inom jordbruksnäringen. Därjämte ha utredningsmännen förhört sig angående storleken av nu utgående löner till personalen vid Broby yrkesskola.

Vid sidan härav ha utredningsmännen funnit sig böra vidtaga vissa jämkningar i den föreslagna omkostnadsstaten, vilka till största del föranletts av de inträdda prisförhöjningarna på vissa förnödenheter.

För överskådlighetens skull återgives här nedan det tidigare statförslaget för Brobyskolan för budgetåret 1938/1939 med däri enligt ovan vidtagna jämkningar.

	Kontant lön Kronor	
<i>I. Avlöningar.</i>		
Föreståndare ¹	5 000	
Husmoder ²	1 200	
Rättare tillika slöjdare ¹	2 400	
Ladugårdsförman ³	2 280	
Trädgårdsmästare ¹	2 200	
Tre tjänarinnor ²	1 800	14 880
<i>II. Omkostnader.</i>		
Sjukvård och tandvård	400	
Undervisningsmateriel ävensom inventarier för annat än lantbruksändamål	700	
Kost för 12 elever $12 \times 90 \times 330$	3 564	
Kost för personal $4 \times 100 \times 365$	1 460	
Beklädnad 12×125	1 500	
Tvätt och renhållning	300	
Värme och lyse	3 000	
Elevresor	250	
Underhåll av byggnader ⁴	1 500	
Oförutsedda utgifter	700	
Livränta åt förra ägarinnan	2 000	15 374
	Summa utgifter	30 254
Beräknad nettoinkomst från lantbruket och trädgården		6 500
	Att täcka med statsbidrag	23 754

¹ Fri bostad med värme. — ² Allt fritt. — ³ Familjebostad med värme. — ⁴ Kostnaderna för underhållet av till jordbruksdriften hörande byggnader hava avsetts böra bestridas av lantbrukets avkastning.

Såsom engångskostnad upptogs i utredningsmännens utlåtande vissa kompletteringar av inventarierna i bostadsrummen. Härför ansågs böra erfordras högst 2 000 kronor. Med hänsyn emellertid till behovet av reparation av i synnerhet vissa elevrum ha utredningsmännen därutöver ansett sig böra ifrågasätta ett särskilt engångsanslag å 3 000 kronor.

Slutligen vilja utredningsmännen i detta samband beröra skolöverstyrelsens krav på anställandet vid skolan av en ämneslärare för teoretisk undervisning.

I sitt utlåtande över 1936 års omorganisationsförslag framhöllo utredningsmännen, att i föreståndarens åligganden borde ingå den teoretiska undervisning, som kunde komma ifråga. För att rätt kunna handhava sin befattning syntes föreståndaren bl. a. böra äga agronomutbildning samt därjämte vid dövstumskola hava inhämtat erforderlig kannedom om de dövstamma i allmänhet och sättet att meddela sig med dem. Den teoretiska undervisningen föreslogs förlagd till tiden 1 november—31 mars samt omfatta högst 10 timmar i veckan.

Utan att vilja förringa värdet av den undervisning i teoretiska ämnen, varom nu är fråga, föreställa sig utredningsmännen likväl, att behovet av teoretiskt kunnande väl låter sig fyllas i de former och den omfattning, som utredningsmännen sålunda föreslagit. Man bör vid dessa överväganden ej heller bortse från att undervisningen i lantbruk och trädgårdsskötsel i måhända ännu högre grad än vad fallet är med annan yrkesutbildning främst måste inrikta sig på ett meddelande av rent praktiska färdigheter.

Frågan om behovet av ytterligare åtgärder till förmån för de vuxna dövstamma.

Det övertagande från statens sida av dövstumundervisningsväsendet, som 1937 års riksdag i anledning av Kungl. Maj:ts proposition i ämnet i princip förklarat sig samtycka till, torde — därest förslaget vinner ett definitivt bifall vid 1938 års riksdag — komma att medföra att frågan om åstadkommandet av en förbättrad yrkesutbildning för de unga dövstamma finner en tillfredsställande lösning. Härigenom skulle utan tvivel, som tidigare vid flera tillfällen framhållits, den dövstamma ungdomens möjligheter att nå en tryggare ställning i avsevärd grad underlättas.

Om sålunda på detta sätt mycket kommer att vinnas i arbetet för ett förbättrande av de dövstummas förvärvsmöjligheter, återstår frågan i vad mån ytterligare åtgärder i olika avseenden bland de dövstamma må befinnas påkallade. I ovannämnda utlåtande över 1936 års omorganisationsförslag framhöllo utredningsmännen rörande detta spörsmål bl. a., att svårigheterna för de dövstamma att erhålla en rimlig bärning måste trots en förbättrad yrkesutbildning alltjämt befinnas långt större, än vad man i allmänhet föreställer sig. De dövstamma hade svårt både att förstå och att göra sig förstådda av sin omgivning. De stode måhända mera isolerade än någon annan lytesgrupp. Detta inverkade i hög grad på såväl deras psykiska befinnande som på deras möjligheter att vinna lämpligt arbete och därmed en nödortfölg utkomst.

I allmänhet ryggade arbetsgivaren tillbaka för de besvär, som följde med att taga en dövstum i sin tjänst. Utredningsmännen funne det därför vara en bjudande plikt att de dövstumma lämnades det stöd, de oundgängligen behövde i sina påfrestande förhållanden. Med ett sådant bistånd syntes de dövstumma med sin arbetsförmåga i regel kunna reda sig själva på samma gång som deras livsföring i allmänhet bleve mera lik de fullsinnades. Denna hjälp borde — sådana tidsförhållandena utvecklat sig — i första hand syfta till anskaffande av arbete men även sträcka sig till alla de områden, där de dövstumma på grund av sin isolering och hämmade utveckling vore i behov av den hörandes bistånd.

Slutledningar av det till utredningens förfogande stående materialet. Det material, på vilket utredningsmännen grundade denna sin uppfattning, har tidigare i denna utredning gjorts till föremål för en redogörelse i sammandrag.

Av en jämförelse mellan materialets olika delar framgår, att starkt skiftande omdömen uttalats om de dövstummas ställning i olika avseenden. Varken bland *skolföreståndarna* eller bland *dövstumprästerna* föreligger full överensstämmelse i uppfattningen om svårhetsgraden av de dövstummas belägenhet samt de åtgärder, som äro möjliga och lämpliga att vidtaga. Detta sammanhänger självfallet till stor del med de växlande försörjningsmöjligheterna inom olika delar av landet, men torde därjämte finna sin förklaring i skiftande åsikter om den standard, som den dövstumme i allmänhet oaktat sitt hämmande lyte är i stånd att uppnå. En samlad uppfattning om föreståndarnas erfarenheter är ej heller möjlig att erhålla redan på grund av det förhållandet, att föreståndarna ej synas äga närmare kännedom om huru de förutvarande elevernas levnadsförhållanden i allmänhet gestaltat sig.

Även om sålunda någon enig uppfattning om de dövstummas ställning och behov icke kan utläsas av föreståndarnas och dövstumprästernas uttalanden, synas i allt fall önskemålen beträffande ytterligare åtgärder av mera djupgående natur allmänt i stort sett inskränka sig till förslag om förbättrade yrkesutbildningsmöjligheter samt upprättandet av arbetshem för de dövstumma, vilka på grund av arbetsoförmåga icke äro i stånd att försörja sig. Erinras må även i detta samband om de yrkanden om mindre dövstumprästdistrikt, som vissa präster funnit anledning framställa.

Såsom av ovannämnda sammandrag framgår, ha jämväl *dövstumföreningarna* avgivit inbördes skiftande omdömen om de dövstummas ställning. Som helhet betraktat måste emellertid föreningarnas uppgifter anses avspegla en bild av de dövstummas förhållanden, som är märkbart allvarligare än den, som föreståndarnas och dövstumprästernas uppgifter framhäva. Härvid må dock beaktas, att föreningarnas uppgifter ej kunna läggas till grund för alltför vittgående slutsatser med hänsyn till att föreningarna, som tidigare påpekats, i regel äro verksamma bland dövstumma, bosatta i städerna eller städernas omgivningar och därför sakna större erfarenhet om den avsevärda del av denna lytesgrupp, som vistas på landsbygden och för vilken förhållan-

dena i en ofta isolerad belägenhet utan tvivel te sig avsevärt mycket vanskligare. Vidare kan man med säkerhet utgå från, att den övervägande delen av medlemmarna utgöres av sådana dövstumma, vilka på grund av god utrustning i psykiskt avseende i allmänhet utan större svårigheter torde finna sig till rätta i förvärvslivet. Vidare ger — en omständighet, som i vissa fall även gäller föreståndarnas och dövstumprästernas upplysningar — de ofullständiga sifferuppgifterna allenast en ungefärlig uppfattning om bl. a. arbetslöshetens omfattning på de skilda orterna.

Vad slutligen angår resultatet av undersökningen rörande arbetsförhållandena bland vissa förutvarande dövstumskolelever, ha utredningsmännen funnit representativiteten hos det inkomna materialet vara för ändamålet tillfredsställande. Visserligen torde materialets omfattning i avseende å uppgifterna beträffande de äldre kvinnliga eleverna ej i och för sig berättiga till alltför vittgående slutsatser, men härvid är att märka att sysselsättning i hemmet med husligt arbete i allmänhet synes i så hög grad giva uppehälle åt de dövstumma kvinnorna, att det tillgängliga materialet jämväl i denna del måste anses tillräckligt belysande.

Utöver de slutsatser vartill den ovan i delvis tabellform lämnade redogörelsen ger direkt upphov, kan av undersökningen utläsas bl. a. följande:

Av samtliga i undersökningen ingående personer ha över 72 procent (över $\frac{3}{4}$ av männen och inemot $\frac{2}{3}$ av kvinnorna) uppgivits äga god arbetsförmåga, medan återstoden anses lida av mer eller mindre nedsatt arbetsförmåga eller vara arbetsoförmögen. I betraktande av att i nämnda procenttal ingå endast sådana personer, vilka uppgivits utgöra *fullgod* arbetskraft, måste vid en jämförelse med folkräkningens siffror beträffande procenttalet *arbetsoförmögna* dövstumma (16 procent av männen och 19 procent av kvinnorna) den slutsatsen dragas, att det material, som vid undersökningen behandlats, representerar en genomsnittligt väl utrustad grupp av dövstumma. Med hänsyn härtill ha utredningsmännen funnit stort värde böra tillmätas de resultat, vartill undersökningen givit upphov.

Antalet arbetslösa män vid undersökningstillfället är — bortsett från Växjödistriktet — avsevärt; som väntat visar Härnösandsdistriktet de förhållandevis flesta arbetslöshetsfallen, bland de yngre årsklasserna uppgående till mer än en fjärdedel. Bland kvinnorna uppgives vid undersökningstillfället någon arbetslöshet ej råda; dock torde — såsom tidigare antytts — av den stora grupp kvinnor, som har sitt arbete i hemmet, ett större antal sakna full sysselsättning.

Beträffande de personer med god arbetsförmåga, som vid undersökningstillfället uppgivits driva egen verksamhet eller innehava anställning hos andra än anhöriga, synes av den individuella beskrivningen uppenbart, att de ekonomiska villkor, varunder dessa ofta nog fullgott arbetande dövstumma leva, i regel måste betecknas såsom långt ifrån tillfredsställande. Samma omdöme gäller även de dövstumma, som arbeta i hemmet eller hos andra anhöriga.

Den inställning till frågan om behovet av ytterligare åtgärder för förbätt-

randet av de vuxna dövstummas ställning i skilda avseenden, som utredningsmännen i sitt utlåtande över 1936 års omorganisationsförslag intogo, har under det fortsatta utredningsarbetet än mera befästs. Att flertalet av de bäst utrustade dövstumma för sin utkomst ej är i behov av ekonomiskt bistånd utifrån är dessbättre ett förhållande, som redan bestyrkes av erfarenheten. Denna omständighet får emellertid ej bortskymma de svårigheter på grund av lytet, som enligt vad som kan anses utränt i stor utsträckning om än i växlande grad göra sig gällande bland flertalet dövstumma. Såsom inledningsvis framhölls, medför lytet en hämmad intellektuell utveckling på grund av de bristande möjligheterna till andligt umgänge med såväl andra dövstumma som hörande. Beträffande en avsevärd del av de dövstumma, synas svårigheterna därjämte och i första hand vara att söka i de rent praktiska angelägenheterna. Att härvid söka närmare angiva storleken av denna kategori låter sig lätt insedda skäl icke göra. Emellertid framstår för utredningsmännen såsom uppenbart, att tyngdpunkten i den samhällsvårdande verksamheten bland de dövstumma måste läggas på de *praktiska uppgifterna*.

Kap. 5. Utredningsmännens förslag i fråga om de vuxna dövstummas omvårdnad.

Dövstumprästinstitutionen. I 1936 års omorganisationsförslag upptogs frågan om dövstumprästinstitutionen till prövning, varvid utredningsmannen konstaterade, att dövstumprästerna i första hand hade till uppgift att ombesörja religionsvården bland de dövstumma samt därjämte att meddela konfirmationsundervisning och utöva annan andlig vård vid vederbörande distriktsskolor. Men dövstumprästernas verksamhet omfattade — framhöll utredningsmannen vidare — icke endast arbete för karaktärsfostran och religiös uppbyggelse utan även sociala omvårdnadsuppgifter av den mest skiftande beskaffenhet. Dövstumprästens verksamhet vore följaktligen av en väsentligt annan karaktär än den, som en församlingspräst utövade, och den syntes »icke kunna på ett tillfredsställande sätt utföras av något annat nu befintligt samhällsorgan». Därest staten övertog dövstumundervisningen syntes konsekvensen även fordra, att staten övertog ansvaret för dövstumprästernas verksamhet, liksom skett i fråga om den prästerliga verksamheten inom fångvården, samt i sammanhang därmed meddelade erforderliga föreskrifter rörande dövstumprästernas tjänsteåligganden, rättsliga ställning, avlönings- och pensionsförmåner m. m. Dövstumprästernas nuvarande verksamhet, vilken beräknades draga en årlig kostnad av omkring 70 000 kr., föreslogs av utredningsmannen i stort sett oförändrad, dock att de såsom bisysslor innehavda befattningarna som dövstumpräster i de fyra övre Norrlandslänen skulle borttagas och de fem nordligaste länen i stället indelas i två ordinarie dövstumprästdistrikt. Enligt

förslaget skulle en så anordnad dövstumprästinstitution kräva en kostnad av c:a 85 000 kr. för år.

Såsom inledningsvis berördes utgör inrättandet av dövstumprästinstitutionen den utan gensägelse mest betydelsefulla av de hittills genomförda åtgärderna för de vuxna dövstummas omvårdnad. Av de av Kungl. Maj:t år 1905 utfärdade föreskrifterna för statsbidrag för den kyrkliga själavården för dövstumma framgår emellertid, att den dövstumprästerliga verksamheten avsåg så gott som uteslutande ett tillgodoseende av de vuxna dövstummas religiösa behov. Det är även förstaeligt, att dövstumprästerna själva anse sin uppgift vara i främsta rummet av religiös natur; en motsatt uppfattning har utredningsmännen veterligt ej heller gjorts gällande från dövstumprästerligt håll. Att detta till trots deras verksamhet fått ett jämväl socialt betonat innehåll utgör på sitt sätt ett belägg för den styrka, varmed behovet av praktiskt inriktade åtgärder gjort sig gällande på detta område.

Utän att vilja förneka det gagnande arbete på det sociala området, som utförts av dövstumprästerna, ha utredningsmännen under sitt arbete kommit till den uppfattningen, att dövstumprästinstitutionen ej är ägnad att vid sidan av den religiösa omvårdnaden handhåva de mångskiftande uppgifter av rent praktisk art, som äro förbundna med den sociala dövstumvården utan finna sig nödsakade att med bestämdhet hävda nödvändigheten av att dessa angelägenheter omhändervhas av för ändamålet särskilt utsedda konsulenter.

I detta samband synes vara av intresse att erinra om att jämväl statskontoret i sitt utlåtande den 15 januari 1937 över omorganisationsförslaget ifrågasatte, »om icke de sociala uppgifterna borde övertagas av inom socialvården särskilt utbildade arbetskrafter, varvid prästmännens uppgifter väsentligen skulle begränsas till den religionsvårdande verksamheten».

Av vad tidigare i denna utredning anförts torde framgå, att tyngdpunkten av det allmännas omvårdnad om de dövstumma vid ett införande av den föreslagna konsulentverksamheten kommer att överflyttas på denna verksamhet. Den begränsning till en i och för sig betydelsefull religiös omvårdnad, som dövstumprästernas uppgifter under sådana förhållanden underkastas, synes böra medföra, att samtliga dövstumprästerliga tjänster framdeles innehavas allenast såsom bisysslor. I 1936 års omorganisationsförslag framhålles, att dövstumprästerna vid sidan av sin verksamhet bland de vuxna dövstumma även meddela konfirmationsundervisning och utöva annan religiös vård vid resp. dövstumskolor, vilkas styrelser dessutom fungera såsom prästernas huvudmän. Någon ändring i dessa förhållanden har i omorganisationsförslaget ej påkallats och utredningsmännen finna ej heller för sin del anledning föreligga att skilja den på ifrågasatt sätt begränsade dövstumprästerliga verksamheten från förbindelsen med dövstumskolorna.

Det förslag till landets indelning i dövstumprästdistrikt, som återfinnes i tablåform å sid. 139 i omorganisationsförslaget, synes kunna med fördel läggas till grund jämväl för verksamheten inom den begränsade ram, som av utredningsmännen ifrågasatts. I enlighet härmed skulle landet indelas i sju distrikt med benämning och omfattning som följer:

Distrikt	Sammanlagt ytinnehåll i kvkm	Antal dövstumma den ³¹ / ₁₂ 1930
1. <i>Stockholms distrikt</i>	29 935·90	900
Stockholms stad och län.		
Uppsala län.		
Södermanlands län.		
Gotlands län.		
Västmanlands län.		
2. <i>Växjö distrikt</i>	44 021·54	925
Östergötlands län.		
Jönköpings län.		
Kronobergs län.		
Kalmar län.		
3. <i>Lunds distrikt</i>	19 251·94	871
Blekinge län.		
Kristianstads län.		
Malmöhus län.		
Hallands län.		
4. <i>Vänersborgs distrikt</i>	26 251·74	817
Göteborgs och Bohus län.		
Älvsborgs län.		
Skaraborgs län.		
5. <i>Örebro distrikt</i>	58 628·41	730
Värmlands län.		
Örebro län.		
Kopparbergs län.		
6. <i>Härnösands södra distrikt</i>	97 124·71	569
Gävleborgs län.		
Västernorrlands län.		
Jämtlands län.		
7. <i>Härnösands norra distrikt</i>	164 668·74	525
Västerbottens län.		
Norrbottens län.		

Såsom i omorganisationsförslaget framhållits torde det förhållandet, att inom Härnösands norra distrikt ej skulle komma att finnas någon dövstumskola, böra föranleda föreskrift om, att dövstumprästen i norra distriktet skall intaga samma ställning till skolan i Härnösand som övriga dövstumpräster till skolorna inom sina resp. distrikt. Vidare torde — såsom i förslaget påpekats — distriktsindelningen böra fastställas av Kungl. Maj:t, som jämväl bör kunna medgiva erforderliga jämkningar framdeles i indelningen.

Gällande kompetensfordringar för dövstumpräst inskränka sig till villkoret att den, som önskar ifrågakomma till sådan tjänst, skall vara prästman inom svenska kyrkan. Till denna bestämmelse synes böra knytas föreskrift om viss speciell utbildning, avsedd att göra den blivande dövstumprästen förtrogen med såväl den dövstummes mentalitet, föreställningsvärld och utvecklings-

möjligheter som det meddelelsemedel, som bäst främjar prästmännens kommande verksamhet. Sådan utbildning synes lämpligen bära inhämtas antingen genom en ej alltför kortvarig vistelse vid dövstumskola eller ock på det sättet, att den blivande dövstumprästen under någon tid deltagar i äldre dövstumprästs arbete.

Såsom i omorganisationsförslaget framhållits synes Kungl. Maj:t bära utfärda instruktion för dövstumpräster efter förslag av skolöverstyrelsen. Omfånget av dövstumprästers verksamhet samt tjänsteåligganden ha av utredningsmännen förslagsvis sammanfattats i följande *grunder för dövstumprästers verksamhet*:

1. Vid varje dövstumskola skall tjänstgöra en dövstumpräst med uppgift att i förekommande fall meddela skolans elever konfirmationsundervisning, att minst två gånger under varje lästermin hålla gudstjänst vid skolan samt att därstädes fullgöra i övrigt erforderliga kyrkliga förrättningar.

Dövstumprästen vid dövstumskolan i Gävle skall vara dövstumprästen i Härnösands södra distrikt och dövstumprästen vid skolan i Härnösand dövstumprästen i Härnösands norra distrikt.

2. Vid sidan av den enligt punkt 1 till dövstumskolan knutna verksamheten skall dövstumprästen verka för den religiösa omvårdnaden av de dövstamma, vilka vistas inom dövstumprästdistriktet.

3. Vid sitt arbete bland de dövstamma skall dövstumprästen använda det meddelelsemedel, som bäst främjar hans verksamhet.

4. Dövstumprästen skall, därest Kungl. Maj:t ej för särskilt fall annorlunda medgiver, vara bosatt å eller i närheten av den ort, varest vederbörande skola är belägen.

5. För den i punkt 2 angivna verksamheten skall gälla följande:

a) Dövstumprästen åligger att årligen i enlighet med för ändamålet fastställd resplan företaga resor till vissa bestämda platser inom distriktet för att därstädes hålla gudstjänster för dövstamma samt vid behov fullgöra andra kyrkliga förrättningar ävensom ägna annan religiös omvårdnad åt de dövstamma. Före ingången av juni månad varje år skall dövstumprästen till skolöverstyrelsen inkomma med förslag för nästföljande arbetsår till resplan, som nu sagts. Den av överstyrelsen därefter fastställda resplanen skall av dövstumprästen i god tid och på lämpligt sätt kungöras för de dövstamma inom distriktet.

b) På anmodan av prästen i den församling inom distriktet, där en sjuk dövstum vistas, är dövstumprästen skyldig att avlägga besök hos den sjuke.

c) Å de tider dövstumprästen bestämmer äga de dövstamma inom distriktet besöka honom för att erhålla bistånd i sådana angelägenheter, som äro föremål för hans verksamhet.

6. Dövstumprästens tjänsteresor bära så ordnas, att därigenom vinnes största möjliga besparing i rese- och traktamentskostnad.

7. Dövstumprästen skall årligen före ingången av september månad till skolöverstyrelsen samt styrelsen för den skola, där han är anställd, avgiva

berättelse över sin verksamhet under det arbetsår, som avslutades den 30 juni samma år.

Vad härefter angår de avlöningsförmåner, som enligt utredningsmännens förmenande böra vara förenade med de såsom bisysslor uppehållna dövtumprästerliga befattningarna, synes jämförelse lämpligen kunna anställas med de arvodesbelopp, som f. n. utgå till dövtumpräster i de fyra nordligaste länen. I 1936 års omorganisationsförslag uppgives dövtumprästen i Väster-norrlands län åtnjuta lön å 900 kr. för år jämte dyrtidstillägg efter 28 procent, dövtumprästen i Jämtlands län 800 kr. jämte 28½ procent i dyrtidstillägg, dövtumprästen i Västerbottens län 900 kr. med dyrtidstillägg, vilket för år 1935 uppgick till 246 kr., samt slutligen dövtumprästen i Norrbottens län 900 kr. jämte dyrtidstillägg efter 28 procent. Tages därjämte hänsyn till å ena sidan den begränsning till rent religiösa angelägenheter som dövtumprästens uppgifter föreslagits skola undergå, och å andra sidan de ifrågasatta dövtumprästdistriktens storlek, torde ett arvode för år å 1 500 kr. vara skäligen.

För konfirmationsundervisningen synes böra fastställas särskilt arvode, enär det är att förvänta att behov av sådan undervisning endast kommer att föreligga vid upptagningskolorna. I nedanstående kostnadsberäkning har emellertid ändock räknats med konfirmationsundervisning vid samtliga sju föreslagna dövtumskolor. Arvodesbeloppet ha utredningsmännen funnit sig böra föreslå till 500 kr. för år.

Vad vidare beträffar resekostnadernas storlek må till jämförelse nämnas, att i 1936 års omorganisationsförslag räknats med ett sammanlagt belopp av 18 000 kr. för år, avsett för sju i befattningarna fullt sysselsatta präster, varvid resekostnadsersättningen ansetts böra utgå enligt rese- och trakta-mentsklassen II C i gällande resereglemente. Motsvarande kostnader för verksamhetsåret 1935/1936 uppgingo till sammanlagt omkring 13 500 kr., var-vid hänsyn bör tagas till att av de nio dövtumprästerbefattningarna fyra innehades såsom bisysslor. Med ledning av dessa uppgifter och då utredningsmännen ej vilja ifrågasätta annan rese- och trakta-mentsklass än den i om-organisationsförslaget angivna har den årliga resekostnaden för varje dövtumpräster ansetts böra beräknas till i medeltal 1 100 kr. eller för samtliga befattningshavare till sammanlagt 7 700 kr., vilket belopp torde böra fördelas av skolöverstyrelsen i samband med fastställandet av reseplanerna.

Slutligen har expensanslaget för varje befattning ansetts böra bestämmas till 150 kr. för år. I omorganisationsförslaget har motsvarande post upptagits till 300 kr.

Årliga kostnaderna för dövtumprästerinstitutionen enligt utredningsmän-nens förslag kunna sålunda beräknas till följande belopp:

1. Arvoden för den allmänna verksamheten ($7 \times 1\,500$)	10 500
2. Arvoden för konfirmationsundervisningen (7×500)	3 500
3. Reseersättningar ($7 \times 1\,100$)	7 700
4. Expenser (7×150)	1 050

Summa kronor **22 750**

Skulle — såsom tidigare framhållits — konfirmationsundervisning allenast förekomma vid de i omorganisationsförslaget ifrågasatta fyra upptagnings-skolorna, minskas kostnaderna med 1 500 kr.

Den pensionsålder utredningsmännen i det följande ämna föreslå för dövtstumkonsulenternas del, synes lämpligen böra vara normerande jämväl i fråga om tidpunkten för dövtstumprästernas avgång från dessa sina arvodesbefattningar.

I ett av skolöverstyrelsen den 23 juni 1933 avgivet utlåtande över landshövdingen A. G. M. Munck af Rosenschölds den 17 december 1932 till ecklesiastikdepartementet överlämnade utredning med förslag till dövtstumundervisningens omorganisation framfördes reservationsvis den uppfattningen, att kostnaden för avlöning av erforderliga prästerliga arbetskrafter borde bestridas icke på riksstaten utan med anlitande av kyrkofondens tillgångar, detta med hänsyn till den omständigheten, att dövtstumprästerna vid sidan av en åtminstone i vissa fall betydelsefull social verksamhet fullgjorde samma uppgifter i fråga om de dövtstamma som eljest åläge statskyrkans prästerskap i fråga om församlingsmedlemmarna. I sitt ovannämnda utlåtande över 1936 års omorganisationsförslag ifrågasatte jämväl statskontoret, huruvida icke dessa kostnader rätteligen borde bestridas ur kyrkofonden.

De skäl, som åberopats för denna uppfattning, synas kunna med än större styrka göras gällande, därest utredningsmännens ovan framlagda förslag om inskränkning av dövtstumprästernas verksamhet till rent religionsvårdande uppgifter kommer till genomförande. Det är emellertid att märka, att predikanterna vid fångvårdsanstalterna avlönas av medel från riksstaten. Med hänsyn härtill ha utredningsmännen icke velat ifrågasätta, att kyrkofondens tillgångar skola tagas i anspråk för uppehållet av en verksamhet, som åtminstone i vissa avseenden torde komma att likna den av nämnda predikanter utövade.

Dövtstumkonsulenterna. Vid överbägandet av de former, varunder den ovan föreslagna konsulentverksamheten lämpligen synes böra bedrivas, har till en början konsulentdistriktens antal och inbördes storlek varit föremål för utredningsmännens bedömande. Det har härvid synts utredningsmännen kunna sättas ifråga, huruvida icke konsulentdistrikten borde göras identiska med dövtstumprästdistrikten och sålunda erhålla den geografiska utsträckning, som ovan föreslagits för sistnämnda distrikt. Innan närmare erfarenhet vunnits rörande konsulentverksamhetens faktiska omfattning torde emellertid enligt utredningsmännens förmenande försiktigheten bjuda, att distrikten göras större och att förslagsvis allenast fem konsulentbefattningar inrättas. Distrikten föreslås erhålla följande omfattning.

Distrikt	Sammanlagt ytinnehåll i kvkm	Antal dövstumma den ³¹ / ₁₂ 1930
1. <i>Stockholms distrikt</i>	40 985·84	1 192
Stockholms stad och län.		
Uppsala län.		
Södermanlands län.		
Östergötlands län.		
Gotlands län.		
Västmanlands län.		
2. <i>Lunds distrikt</i>	40 701·52	1 283
Kronobergs län.		
Kalmar län.		
Blekinge län.		
Kristianstads län.		
Malmöhus län.		
Hallands län.		
3. <i>Vänersborgs distrikt</i>	37 773·76	1 038
Jönköpings län.		
Göteborgs och Bohus län.		
Älvsborgs län.		
Skaraborgs län.		
4. <i>Örebro distrikt</i>	78 335·24	932
Värmlands län.		
Örebro län.		
Kopparbergs län.		
Gävleborgs län.		
5. <i>Härnösands distrikt</i>	242 086·62	892
Västernorrlands län.		
Jämtlands län.		
Västerbottens län.		
Norrbottens län.		

Distriktsindelningen för konsulenterna synes — i likhet med indelningen i dövstumprästdistrikt — böra fastställas av Kungl. Maj:t, som därjämte bör äga möjlighet till vidtagande av erforderliga jämkningar i indelningen.

Ovan har beträffande dövstumprästerna framhållits nödvändigheten av att dessa förvärva speciell utbildning för att bliva förtrogna med såväl den dövstummes mentalitet, föreställningsvärld och utvecklingsmöjligheter som det meddelelsemedel, som bäst främjar en prästmans kommande verksamhet bland de dövstumma. Det ligger i öppen dag att vad sålunda anförts i ännu högre grad måste gälla i fråga om dövstumkonsulenterna. För ett rätt handhavande av den mångfald uppgifter av framför allt praktisk natur, som den ifrågasatta konsulentverksamheten kommer att omfatta, synes emellertid därjämte vara ett oavvisligt krav, att den blivande konsulenten visar sig vara väl insatt i de allmänna ekonomiska och sociala spörsmålen samt i synnerhet de förhållanden, som röra arbetsmarknaden. Av vad tidigare i denna utredning anförts synes nämligen klart framgå, att mycket står att vinna för de

arbetsföra dövstummas del genom anordnandet — självfallet under samarbete med de allmänna arbetsförmedlingsorganen — av en effektivare arbetsanskaffning än vad som nu är fallet. Utredningsmännen vilja därför framhålla, att den teoretiska utbildning, sökandena kunna åberopa, ej bör tillmätas avgörande betydelse vid konsulentvalet.

I överensstämmelse med det anförda skulle dövstumslärare äga goda förutsättningar för ifrågavarande konsulentuppgifter, under förutsättning tillika att vederbörande därjämte under någon tid antingen tjänstgjort å t. ex. arbetsförmedlingsanstalt eller i annan likartad social verksamhet eller ock biträtt dövstumkonsulent i dennes arbete. Emellertid böra även andra än dövstumslärare kunna komma ifråga till konsulentbefattningarna. Sålunda torde exempelvis den, som efter avlagd folkskollärarexamen eller genomgången kurs vid socialinstitutet vunnit erfarenhet i socialt arbete av ovan angiven art, få anses väl meriterad under förutsättning tillika, att sökanden förslagsvis genomgått den ettåriga teoretiska kursen för blivande dövstumslärare vid seminariet å Manilla samt möjligen därutöver under någon tid följt undervisningen vid fortsättningsskola.

I likhet med vad som föreslagits i fråga om dövstumpräster synes Kungl. Maj:t böra utfärda instruktion för dövstumkonsulenterna. I följande *grunder för dövstumkonsulenternas verksamhet* ha sammanfattats de olika arbetsuppgifter och tjänsteåligganden, vilka enligt utredningsmännens förmenande böra åvila dessa befattningshavare:

Dövstumkonsulenten har till uppgift att inom sitt distrikt främja de dövstummas arbetsförhållanden och förvärvsmöjligheter samt att i övrigt tillvarata de dövstummas intressen i de avseenden, som nedan sägs. Han skall därjämte, när anledning därtill föreligger, genom lämpliga åtgärder söka motverka följderna av den dövstummes av lytet härledande allmänna isolering; och skola beträffande konsulentens verksamhet nedan angivna grunder äga tillämpning.

1. Vid sitt arbete bland de dövstamma skall dövstumkonsulenten använda det meddelelsemedel, som bäst främjar hans verksamhet.

2. Dövstumkonsulenten skall vara bosatt å den ort inom distriktet, som Kungl. Maj:t bestämmer.

3. Dövstumkonsulenten åligger att bistå rektor och lärare vid dövstumskola inom distriktet ävensom elev och målsman för elev vid sådan skola med råd och upplysningar rörande elevs yrkesval samt därmed sammanhängande spørsmål. Konsulenten skall därjämte närvara vid de skolstyrelsens sammanträden, där frågor rörande elevernas praktiska utbildning förekomma. Han har därvid rätt att deltaga i överläggningarna samt att få sin mening antecknad till protokollet.

4. Det åligger dövstumkonsulenten att vid utgången av varje läsår från rektor vid dövstumskola, där elever från distriktet undervisas, inhämta upplysning, huruvida sådan elev vid läsårets utgång avslutat sin skolgång samt om den utbildning och arbetsskicklighet, som eleven i sådant fall förvärvat.

5. Dövstumkonsulentent skall hava upprättad förteckning över alla inom distriktet bosatta dövstumma, som avslutat sin skolutbildning eller — utan att hava åtnjutit sådan utbildning — befinna sig i vuxen ålder. Avskrifter av denna förteckning skola årligen före den 1 maj i tillämpliga delar tillställas de inom distriktet verksamma dövstumprästerna.

6. Dövstumkonsulentent har att genom resor inom distriktet göra sig underrättad om förhållandena på de områden, som äro föremål för hans verksamhet. För sådant ändamål skall konsulentent årligen före den 1 juni underställa skolöverstyrelsen en av konsulentent förslagsvis uppgjord resplan för verksamheten under det nästpåföljande arbetsår, som tager sin början den 1 juli, varvid skola uppgivas de orter inom distriktet, vilka han under nämnda tid ämnar besöka. I sammanhang härmed skall även uppgivas, när vederbörande ort senast var föremål för inspektionsbesök.

Dövstumkonsulentent skall därjämte, så ofta sådant av hans befattning påkallas, företaga mera tillfälliga besök hos dövstumma inom distriktet.

7. Å de tider, dövstumkonsulentent bestämmer, äga de dövstumma inom distriktet besöka honom för att erhålla bistånd i sådana angelägenheter, som äro föremål för hans verksamhet.

8. Dövstumkonsulentents tjänsteresor böra så anordnas, att därigenom vinnas största möjliga besparing i rese- och traktamentskostnad.

9. För beredande av arbete åt arbetsför dövstum, vilken står i begrepp att lämna dövstumskola eller eljest saknar stadigvarande, lämplig sysselsättning, har dövstumkonsulentent att träda i förbindelse med arbetsgivare, såväl allmänna som enskilda, ävensom att för ändamålet uppehålla nära samarbete med övriga dövstumkonsulentent, den offentliga arbetsförmedlingens organ samt sammanslutningar av dövstumma.

10. Vidare åligger det dövstumkonsulentent att för utvidgande av de dövstummas arbetsområden sprida kännedom om de dövstummas arbetsduglighet inom skilda yrken.

11. Det åligger därjämte dövstumkonsulentent att vid förefallande behov vara de dövstumma behjälplig vid inköp av arbetsmaterial, verktyg och maskiner, förmedla försäljning av färdiga alster, uppsätta ansökningar och handlingar av olika slag, biträda vid anskaffandet av egna hem, bevaka de dövstummas intressen hos arbetsgivare och myndigheter, vara behjälplig vid intagandet av dövstumma på sjukhus och andra vårdanstalter, söka bilägga tvistigheter samt i övrigt i erforderlig utsträckning stå de dövstumma bi i deras angelägenheter.

12. Dövstumkonsulentent skall främja en sund utveckling av de dövstummas föreningsliv samt, där förutsättningar därtill föreligga, verka för upprättandet av studiecirklar och andra liknande sammanslutningar bland de dövstumma. Under sina resor skall konsulentent, så ofta tillfälle därtill gives, samla varandra närboende dövstumma till överläggningar rörande gemensamma angelägenheter, varvid jämväl föredrag och annan underhållning i lämpliga ämnen så långt möjligt må förekomma.

13. Över sina resor samt mera tillfälliga besök hos dövstumma åligger det dövstumkonsulenten att föra anteckningar i en för ändamålet upplagd journal.

14. Varje år före den 1 september skall dövstumkonsulenten till skolöverstyrelsen ävensom till styrelsen för den eller de skolor, som äro belägna inom distriktet, avgiva berättelse över sin verksamhet under det arbetsår, som avslutades den 30 juni samma år. Sådan berättelse skall i huvudsak innehålla

- a) uppgift å antalet dövstumma inom distriktet;
- b) allmän översikt över de dövstummas arbetsförhållanden och förvärvsmöjligheter inom distriktet;
- c) vad som under året av konsulenten åtgjorts för att bereda dövstumma arbete eller för att förbättra deras arbetsförhållanden;
- d) antalet avlagda besök hos såväl enskilda som grupper av dövstumma;
- e) vad som under året uträttats för att bland allmänheten sprida kännedom om de dövstummas arbetsförmåga;
- f) vidtagna åtgärder till hjälp åt mindre arbetsföra eller sjuka dövstumma samt
- g) vad som under året uträttats för att motverka följderna av de dövstummas av lytet härledande allmänna isolering.

I anslutning till detta sammandrag av konsulenternas åligganden och tjänsteställning vilja utredningsmännen framhålla följande synpunkter.

Den rådgivande verksamhet vid dövstumskolorna, som konsulenterna enligt punkten 3 skola utöva, torde få anses såsom en av de betydelsefullaste av konsulenternas uppgifter. På grund härav och med hänsyn till den omständigheten, att annan myndighet ej synes mera lämpad att ha överinseendet över konsulenternas verksamhet *i dess helhet*, ha utredningsmännen — såsom framgår av punkten 6 — velat ifrågasätta att skolöverstyrelsen får denna allmänt övervakande uppgift sig anförtrodd. Under alla förhållanden synes konsulentverksamheten ej erfordra ett särskilt tillsatt inspekterande organ.

I sitt anförande till statsrådsprotokollet rörande denna utredning framhöll föredragande departementschefen — som tidigare erinrats — såsom en av bristerna i de dövstummas försörjningsförhållanden avsaknaden av en organiserad arbetsförmedling.

Att behov föreligger av en effektivare arbetsförmedlande verksamhet har ovan framhållits och frågan härom har även uppmärksamats av skolföreståndare, präster och föreningar i deras ovan relaterade uppgifter. I allmänhet har man härvid ansett att de allmänna arbetsförmedlingsanstalterna icke äro lämpade för uppgiften att anskaffa arbete åt dövstumma arbetsökande. Ej heller anses en speciell, hela landet omfattande förmedlingsverksamhet kunna bliva av särskilt värde. För egen del ha utredningsmännen funnit sig böra dela denna uppfattning. I högre grad än eljest blir den personliga kännedomen om den arbetssökandes arbetsduglighet av betydelse, då det gäller ett så skiftande klientel, som de dövstumma utgöra. Den tidi-

gare i denna utredning verkställda bearbetningen av vissa målsmäns uppgifter visar i fråga om »sättet för nuvarande anställnings erhållande» bland annat den ringa roll, som den offentliga arbetsförmedlingen synes spela för de dövstummas del. Av de 61 förutvarande elever, om vilka uppgifter lämnats, uppgivas allenast 3 ha beretts sysselsättning genom »platsförmedling», medan ej mindre än 42 personer erhållit anställning antingen på grund av eget initiativ eller genom anhörigas försorg.

Den i punkten 9 föreskrivna skyldigheten för konsulent att för beredande av arbete åt dövstumma träda i förbindelse med arbetsgivare samt uppehålla nära samarbete med övriga dövstumkonsulenter, den offentliga arbetsförmedlingens organ samt sammanslutningar av dövstumma torde — rätt efterföljd — utan tvivel böra leda till väsentligt ökade möjligheter till arbetsanställning för de dövstumma i allmänhet. Ytterligare åtgärder i detta avseende finna utredningsmännen därför ej anledning föreslå.

Den mångfald av sinsemellan olikartade uppgifter, som dövstumkonsulenterna under sin tjänstutövning otvivelaktigt komma att ställas inför, nödvändigöra en synnerlig omsorg vid valet av konsulenter. Ovan har redogjorts för de meriter i skilda avseenden, som sökandena till konsulentbefattningarna enligt utredningsmännens uppfattning synas böra kunna åberopa. Beträffande de med befattningarna förenade avlöningsförmånerna torde, i anslutning till vad därvid anförts, övervägande skäl tala för att konsulentbefattningarna — vilka redan från början synas böra uppföras på ordinarie stat — placeras en lönegrad högre än den, till vilken dövstumläraryn efter statens övertagande av dövstumundervisningsväsendet komma att hänföras. Då enligt 1936 års omorganisationsförslag dövstumläraryn i avlöningshänseende skola hänföras till 20:e lönegraden i gällande löneplan, böra i händelse av förslagets genomförande befattningarna såsom dövstumkonsulent sålunda placeras i 21:a lönegraden av samma löneplan.

I anslutning härtill skulle årliga kostnaderna för dövstumkonsulenternas avlöning — under förutsättning att konsulenterna komma att vara bosatta i Stockholm, Lund, Vänersborg, Örebro resp. Härnösand — komma att uppgå till det belopp, som framgår av sammanställningen å nästa sida.

I fråga om konsulenternas rese- och traktamentsersättning må till jämförelse ytterligare erinras om att motsvarande ersättningsbelopp till dövstumprästarerna för verksamhetsåret 1935/1936 belöpte till omkring 13 500 kr. samt att i 1936 års omorganisationsförslag ersättningen till de sju ifrågasatta dövstumprästarerna beräknats till 18 000 kr. för år. I anslutning härtill och i betraktande av omfattningen av den ifrågasatta konsulentverksamheten ha utredningsmännen, som anse konsulenterna böra åtnjuta resekostnads- och traktamentsersättning enligt klassen IID i gällande resereglemente, funnit ifrågavarande ersättningsbelopp till de föreslagna fem konsulenterna kunna uppskattas till högst 20 000 kr. för år. Såsom i omorganisationsförslaget ifrågasatts beträffande dövstumprästarerna torde vid ett genomförande av utredningsmännens förslag om konsulentverksamhet resekostnadsbeloppet böra

Distrikt	Lönegrad och löneklass	Lönebelopp och lönetillägg
<i>Stockholms distrikt:</i>		
lön	21 : 24	7 668
dyrtidstillägg		912
provisoriskt dyrortstillägg....		348
provisorisk avlöningsförstär- ning.....		<u>132</u>
		9 060
<i>Lunds distrikt:</i>		
lön	21 : 24	6 984
dyrtidstillägg		828
provisorisk avlöningsförstär- ning		<u>132</u>
		7 944
<i>Vänersborgs distrikt:</i>		
lön	21 : 24	6 984
dyrtidstillägg		828
provisorisk avlöningsförstär- ning.....		<u>132</u>
		7 944
<i>Örebro distrikt:</i>		
lön	21 : 24	7 440
dyrtidstillägg		888
provisorisk avlöningsförstär- ning		<u>132</u>
		8 460
<i>Härnösands distrikt:</i>		
lön	21 : 24	7 440
dyrtidstillägg		888
provisorisk avlöningförstär- ning.....		<u>132</u>
		8 460
		Summa kronor 41 868

av skolöverstyrelsen fördelas mellan de olika konsulenterna i samband med det årliga fastställandet av resplanerna.

Anslaget till expenser torde kunna beräknas till 300 kr. för konsulent och år eller samma belopp, varmed i omorganisationsförslaget räknats för var och en av de sju dövstumprästrarna.

Årliga kostnaderna för den av utredningsmännen föreslagna konsulentverksamheten kunna således beräknas till följande belopp:

1. Löner	41 868
2. Reseersättningar	20 000
3. Expenser (5 × 300)	1 500

Summa kronor **63 368**

I fråga om tidpunkten för konsulenternas inträde i pensionsåldern vilja utredningsmännen förorda, att denna på grund av verksamhetens karaktär icke sättes högre än vad som härutinnan kommer att gälla beträffande dövstumläraryn. F. n. utgör dessas pensionsålder 60 år och det torde knappast

vara att förvänta, att denna åldersgräns kommer att förskjutas vid dövstumundervisningens förstatligande.

De nuvarande dövstumprästernas ställning. Den förändring till bisysslor som dövstumprästabefattningarna i jämväl de fem första distrikten enligt vad ovan föreslagits skulle undergå, nödvändiggör upptagandet av frågan om beredandet av möjligheter för de nuvarande dövstumprästerna i nämnda distrikt att — i den mån de så önska — alltjämt ägna sina tjänster åt dövstumvården.

Härvid är till en början att märka att dövstumprästen i tredje distriktet enligt beslut år 1936 av dövstumskoldistriktet tillförsäkrats årlig pension från och med den 1 juli 1937. Vidare uppnår nuvarande prästen i andra distriktet år 1938 en ålder av sextio år eller den åldersgräns, vid vilken utredningsmännen, enligt vad ovan anförts, anse konsulenterna böra avgå med pension. Därest förslaget om dövstumkonsulenter kommer till genomförande, synes ifrågasättande dövstumpräst därvid böra överföras å allmänna indragningsstaten samt vid uppnådd pensionsålder tilldelas pension.

Vad därefter angår de nuvarande dövstumprästerna i första, fjärde och femte distriktet, synes med hänsyn till deras fleråriga arbete bland de dövstamma billigheten tala för att de beredas tillfälle att före annan och med bibehållande av nu utgående löneförmåner erhålla anställning såsom konsulenter. Däremot torde redan av den anledningen, att omfattningen av de ifrågasatta konsulentdistrikten ej under några förhållanden medger annan verksamhet vid sidan av den sociala omvårdnaden, särskilda dispositioner för möjliggörande av deras fortsatta verksamhet med *såväl religiös som social omvårdnad* få anses uteslutna.

Vid tillsättandet av konsulentbefattningarna torde de av sistnämnda dövstumpräster, som önska ifrågakomma till dessa befattningar, från början böra tilldelas ordinarie ställning. Beträffande andra innehavare av ifrågasättande tjänster vilja utredningsmännen med hänsyn till befattningarnas egenartade karaktär förorda, att den extra ordinarie anställningsformen under viss tid kommer till tillämpning för möjliggörande av en prövning av vederbörandes fallenhet för konsulentuppgiften.

Årliga kostnaderna för såväl dövstumprästinstitutionen som konsulentverksamheten enligt utredningsmännens förslag framgå av följande sammandrag:

Dövstumprästinstitutionen	22 750
Konsulentverksamheten	63 368

Summa kronor **86 118**

Härvid är att märka, att konsulenternas avlöning enligt gängse principer vid fastställandet av lönestat för nyinrättade ordinarie befattningar beräknats efter högsta löneklassen — den 24:e — inom 21:a lönegraden.

I 1936 års omorganisationsförslag har å sid. 145 intagits förslag till lönestat för dövstumprästerna under *verksamhetsåret 1938/1939*, varvid dövstumprästabefattningarna placerats i 24:e lönegraden. Med hänsyn till längden av

den tidigare tjänstgöringen såsom dövtumpräst har dövtumprästen i tredje distriktet — vilken ansetts böra kvarstå i tjänst till år 1940 — placerats i högsta (27:e) löneklassen, vilket även är fallet med dövtumprästerna i första, andra och fjärde distriktet. Prästen i femte distriktet har av samma anledning ifrågasatts böra erhålla avlöning enligt 26:e löneklassen, medan befattningshavarna i de båda föreslagna norrlandsdistrikten placerats i den lägsta (24:e) löneklassen. De personliga lönetillägg, som på grund av nuvarande avlöningars storlek ansetts böra tillkomma vissa av prästerna, ha i omkostnadsförslaget beräknats till 1 600 kronor. Totalkostnaderna för dövtumprästinstitutionen under verksamhetsåret 1938/1939 ha — såsom tidigare framhållits — i anslutning härtill i omorganisationsförslaget ansetts kunna uppskattas till 85 322 kr.

Vid en beräkning på enahanda sätt av kostnaderna för *konsulentverksamheten under verksamhetsåret 1938/1939* synes hänsyn böra tagas till möjligheten av att nuvarande dövtumprästerna i första, fjärde och femte distriktet övergå till konsulentverksamheten med tjänstgöring inom Stockholms, Vänersborgs respektive Örebro konsulentdistrikt. Med hänsyn till längden av den tidigare tjänstgöringen såsom dövtumpräst, vilken tjänstgöring synes böra få tillgodoräknas för löneklassplaceringen, skulle dessa befattningshavare komma att placeras, de båda förstnämnda i högsta (24:e) löneklassen av 21:a lönegraden samt den sistnämnde i 23:e löneklassen. Konsulenterna i Lunds och Härnösands distrikt komme däremot i enlighet med bestämmelserna i gällande avlöningsreglemente att bliva placerade i 21:a löneklassen. Sammanlagda kostnaderna för konsulenternas avlöning under nämnda verksamhetsår torde med ledning av det anförda kunna beräknas till 38 646 kr., vartill kommer ett personligt lönetillägg för en av dövtumprästerna å 1 530 kr. Totala kostnaderna för såväl dövtumprästinstitutionen som konsulentverksamheten enligt utredningsmännens förslag skulle sålunda för verksamhetsåret *understiga* motsvarande kostnader för dövtumprästinstitutionen enligt omorganisationsförslaget med 896 kr. Tages hänsyn dels till tillkomsten av den provisoriska avlöningsförstärkningen samt den förändring av dyrtids- och dyrtortstilläggens storlek, som ägt rum efter det att den i omorganisationsförslaget upptagna lönestaten beräknades, dels ock till utredningsmännens förslag om anställande till en början av de två nya konsulenterna såsom extra ordinarie befattningshavare, blir skillnaden i kostnader ytterligare ökad.

Kap. 6. Andra åtgärder i syfte att förbättra de dövstummas ställning.

I yttrandena framställda förslag. Såsom framgår av den tidigare lämnade redogörelsen för innehållet av de av dövstumskolföreståndarna, dövstumprästerna och dövstumföreningarna avgivna yttrandena ha vid sidan av vissa önskemål av mera allmän räckvidd framförts förslag, vilkas genomförande ansetts böra bliva till stöd i vissa särskilda avseenden. I det följande skall upptagas till övervägande de förslag, som enligt utredningsmännens uppfattning synas förtjänta av ett närmare beaktande.

Härvid bör framför allt uppmärksammas frågan om underlättande genom speciella åtgärder av möjligheterna för dövstumma hantverkare att förvärva verktyg och arbetsmaskiner, förslagsvis genom inrättandet under statens medverkan av en särskild lånefond för detta ändamål, ävensom det från ett flertal håll framhållna önskemålet, att det allmänna ekonomiskt måtte medverka till vissa dövstummas förvärv av egna hem eller småbruk.

Även om de dövstumma trots sitt lyte vetat att med framgång hävda sig inom ett påfallande stort antal verksamhetsområden — ej minst i industriellt arbete — torde jordbruk samt vissa grenar av hantverket jämväl framdeles komma att spela en huvudsaklig roll i fråga om de dövstumma människors försörjning. Det är därför av vikt att det allmänna på allt sätt främjar de dövstummas möjligheter att genom eget arbete skaffa sig en rimlig bärning inom sistnämnda yrkesgrenar. Emellertid synas enligt utredningsmännens uppfattning åtgärder i ifrågasatt riktning ej böra tagas under närmare övervägande, innan erfarenhet vunnits om de resultat, som genom dövstumkonsulenternas försorg kunnat uppnås med anlitan av de låneformer, som i allmänhet stå sökande av hantverks- eller egna hemslån till buds.

De ovan antydda svårigheterna för yngre dövstumma i vissa fall att med hänsyn till bl. a. kollektivavtalens lärlings- och åldersbestämmelser erhålla arbetsanställning i olika hantverks- eller industriföretag ha utan tvivel i sin mån bidragit till de mindre tillfredsställande försörjningsförhållandena bland den dövstumma ungdomen. Det i 1936 års omorganisationsförslag förordade införandet av obligatorisk yrkesutbildning synes även i nu angivet avseende komma att lända till gagn. Den i förslaget ifrågasatta utbildningen har nämligen givits en sådan omfattning, att eleverna efter avslutad undervisning och avlagda prov synas kunna tilldelas utlärlingsbevis och därefter betraktas såsom utlärdare arbetare.

Slutligen vilja utredningsmännen med några ord beröra de från vissa dövstumpräster framförda förslagen om inrättandet av samlingslokaler för dövstumma samt om anvisande av medel för möjliggörande av fria resor till gudstjänster och föreläsningar för obemedlade, avlägset boende dövstumma.

Såsom i annat samband framhållits finna utredningsmännen angeläget, att den känsla av ensamhet och andlig isolering, som i synnerhet bland avlägset boende dövstumma måste verka synnerligen påfrestande, på allt sätt motarbetas. I ovan föreslagna grunder för dövstumkonsulenternas verksamhet har också betonats nödvändigheten av att den andliga omvårdnaden gives tillbörlig omfattning och det synes vara anledning förvänta, att ett förtroendefullt samarbete mellan dövstumpräst och konsulent skall i dessa angelägenheter lända de dövstumma till bestående gagn. Självfallet är dock, att den av prästerna och konsulenterna utövade verksamheten på detta område skulle kunna utövas med än större framgång, därest förutsättningar funnes för ett genomförande av åtgärder i bl. a. den från dövstumprästerligt håll ifrågasatta riktningen.

I 1936 års omorganisationsförslag har till behandling upptagits frågan om dispositionen av donationerna till förmån för de dövstumma, för den händelse dövstumundervisningen skulle komma att förstättas. I den mån donationerna icke fortfarande syntes böra vara knutna till vissa skolor och avkastningen utgå till vissa bestämda ändamål, ansåg utredningsmannen lämpligt att sammanföra dessa donationsmedel till förvaltning av statskontoret och avkastningen användas enligt av Kungl. Maj:t givna bestämmelser. Härvid ville utredningsmannen ifrågasätta, att någon del av denna avkastning ställdes till dövstumprästernas förfogande för ändamål, som låge inom ramen för deras verksamhet bland de dövstumma.

Skulle på sätt utredningsmannen sålunda föreslagit ett sammanförande till en särskild fond av vissa donationsmedel komma till stånd, synas ekonomiska förutsättningar för lämpligt avvägda åtgärder till förmån för bl. a. de vuxna dövstummas andliga omvårdnad komma att erbjuda sig. Att härvid i måhända främsta rummet böra övervägas ovan angivna åtgärder för tillgodoseende av behovet av samlingslokaler för dövstumma samt tilldelandet av resebidrag till vissa dövstumma i och för besök vid gudstjänster och föreläsningar, finna utredningsmännen angeläget framhålla.

Särskilda hem för vissa dövstumma. Tidigare har redogjorts för de från olika håll framförda kraven på upprättandet av särskilda hem för omhändertagande av sådana dövstumma, vilka av skilda anledningar äro arbetsoförmögna. Sådana hem ha på sina håll genom landstings eller enskildas försorg redan upprättats. Sålunda har, som i annat samband påpekats, tredje dövstumskoldistriktet vid sidan av den å Råbylund bedrivna lantbruksskolan där anordnat ett s. k. skyddshem, avsett för ett 20-tal personer. För Stockholms del har upprättats ett särskilt dövstumhem. Vidare finnes i Hovmantorp i Kronobergs län anordnat ett hem med ett 20-tal platser samt i Öxnered invid Vänersborg ett med omkring 10 platser. Inom sjunde distriktet slutligen har därvarande förening till förmån för de dövstumma anordnat hemmet Granlid invid Härnösand, där ett 10-tal dövstumma äro intagna.

Behovet av det allmännas bistånd för upprättandet av dylika hem har i

tidigare utredningar kraftigt betonats. Sålunda framhålles i den av landshövdingen Munck af Rosenschöld år 1932 överlämnade utredningen bl. a., att de dövstumma genom sitt lyte vore nödsakade att leva mycket ensamma, då de endast med svårighet kunde sätta sig i förbindelse med sin omgivning, även om denna hade intresse för dem. Det låge i sakens natur att den börda, som härigenom lades på de dövstumma, skulle bli ännu tyngre, då de på grund av ålderdom, invaliditet eller andra orsaker icke längre hade förmåga att utfylla tiden med arbete. Ofta bleve sådana dövstumma intagna på kommunernas ålderdomshem för hörande. Men även i dessa hem finge de dövstumma leva andligen isolerade, ty sällan funnes någon, som förstode dem, och därför försjönke de lätt i misstänksamhet, slöhet och likgiltighet. Den tanken låge då nära till hands, att man lämpligen kunde sammanföra ålderstigna och till arbete oförmögna dövstumma till särskilda, endast för dem avsedda mindre anstalter, där de kunde bli omhändertagna av människor, som ägde nödig utbildning för att förstå dem. De redan upprättade anstalterna vore icke tillräckliga, och det kunde icke beräknas, att den enskilda omtanken skulle vara tillräckligt verksam för att utan understöd från det allmännas sida behovet av vårdplatser skulle bli på ett tillfredsställande sätt utfyllt. Under sådana förhållanden borde staten understödja strävandena att åstadkomma och uppehålla sådana skydds- och ålderdomshem, antingen genom att lämna bidrag till engångskostnaderna för hems anskaffande eller genom bidrag till dess driftkostnader i form av ett årligt belopp eller ock genom en kombination av båda dessa slag av understöd. Det sista av dessa alternativ syntes vara det lämpligaste, då det gäve möjlighet att avväga understödet på det mest ändamålsenliga och effektiva sättet. Engångsbidrag borde, i anslutning till vad som är stadgat rörande andra dylika bidrag, icke överstiga halva kostnaden och utgå högst med ett visst angivet belopp för vårdplats, förslagsvis 1 000 kr. Årligt bidragsbelopp syntes skäligen kunna beräknas till 100 kr. för år och skyddsling. Utredningsmannen påpekade i detta samband, att staten bekostade vård och underhåll av vissa sinnessjuka, sinnesslöa och blinda med komplicerat lyte. Även om skäl ej föreläge för att staten åtog sig motsvarande förpliktelse beträffande de dövstumma, syntes förhållandena däremot tala för att staten i samband med förstatligandet av dövstumundervisningen även i någon mån bidroge till omhändertagande av dövstumma åldringar och invalider. Utredningsmannen framhöll därjämte nödvändigheten av att bland de ifrågasatta hennens personal alltid funnes någon, som förstode de dövstumma och själv kunde meddela sig med dem. På grund härav borde såsom kompetensvillkor för befattning såsom föreståndarinna uppställas krav på att sökanden hade tillfyllestgörande utbildning härför. För ändamålet erforderlig utbildning borde lämpligen anordnas vid dövstumskola, varvid kostnaderna möjligen kunde bestridas av donationsmedel. Tillfyllestgörande erfarenhet om de dövstummas meddelelsemedel syntes eventuellt även kunna vinnas genom någon tids tjänstgöring vid dövstumskola, exempelvis såsom tillsynshavande eller vårdarinna.

Vad i 1932 års utredning sålunda framhållits och föreslagits synes till alla delar välbetänkt. Till utredningsmännens inställning i fråga om behovet av det allmännas bistånd i förevarande avseende ha icke minst bidragit de nedslående uppgifter i fråga om antalet arbetsoförmögna dövstumma, som det bearbetade materialet från 1930 års folkräkning innehåller.

I detta samband vilja utredningsmännen något beröra ett spörsmål, som 1932 års utredning jämväl uppmärksammat, nämligen frågan om tilldelandet av lytesersättning åt de dövstumma i likhet med den numera utgående blindhetsersättningen. I nämnda utredning framhölls, att därest blindhetsersättning beviljades, det även borde upptagas till ingående omprövning, huruvida icke även de dövstumma borde i en eller annan form tillgodoses för det lyte, som gjorde det väsentligt svårare för dem än för de fullsinnade att skaffa sig sitt livsuppehälle. Även om utredningsmannen ej ville framställa yrkande om likställighet mellan de dövstumma och de blinda i detta avseende, syntes skillnaden i förvärvsduglighet mellan dessa lytesgrupper ej vara så stor, som man velat göra gällande.

Med stöd av under utredningen gjorda erfarenheter kunna utredningsmännen icke biträda denna uppfattning. Även om såväl de blinda som de dövstumma ha att kämpa med avsevärda svårigheter för sin försörjning, synes utan tvivel den dövstumma lytesgruppen som helhet betraktad få anses äga avgjort större förutsättningar att med eller utan bistånd av andra försörja sig genom eget arbete.

Däremot torde — såsom i 1932 års utredning jämväl påpekats — å andra sidan med fullt fog kunna göras gällande, att starkare skäl tala för att staten ekonomiskt giver sitt stöd åt tillkomsten och uppehållet av särskilda hem för dövstumma än för blinda.

Mot de i sistnämnda utredning verkställda approximativa beräkningarna i fråga om *storleken av det statsbidrag*, som till en början synes kunna bliva erforderligt med hänsyn till de ifrågasatta grunderna för sådant bidrags utgående ha utredningsmännen intet att erinra. I enlighet med de verkställda beräkningarna torde böra räknas med ett årligt bidrag för omkring 80 till 90 dövstumma. Efter ett bidragsbelopp av 100 kr. för varje intagen person erfordras sålunda för ändamålet intill 9 000 kr. för år. Vidare kan engångsbidraget för första året beräknas till c:a 11 000 kr. och medelsbehovet sålunda i sin helhet uppgå till omkring 20 000 kr. Beträffande de särskilda villkor, som böra fästas vid bidraget, torde här som eljest Kungl. Maj:t böra utfärda närmare bestämmelser.

Skulle anslag för ändamålet ej kunna i vanlig ordning utverkas, synes böra tagas under övervägande, huruvida icke donationsmedel lämpligen kunna anlitas. Lika med uppfattningen i 1932 års utredning hålla emellertid utredningsmännen före, att de uppgifter, för vilka inga andra medel än donationsmedel stå till förfogande, äro så många och krävande, att de belopp som kunna ställas till disposition för nu ifrågavarande ändamål torde bliva alltför otillräckliga för att inom överskådlig tid kunna tillgodose det sannolika behovet.

Särskild utbildning av vårdare åt dövstumma patienter å anstalterna för sinnessjuka och sinnesslöa. I förevarande sammanhang förtjänar slutligen beröras frågan om lämpligheten av särskild utbildning av vårdare vid anstalterna för sinnessjuka och sinnesslöa för tillsyn av å dessa anstalter intagna dövstumma. Spörsmålet har även beaktats i 1932 års utredning, där utbildningen ifrågasattes kunna ske genom tid efter annan anordnade kurser vid lämplig dövstumskola. Då ifrågavarande befattningshavare till allra största delen voro statstjänstemän samt utbildningen avsåge att avhjälpa en brist i sjukvården jämväl å statens sjukhus, syntes kostnaderna för kurserna böra bestridas av statsmedel. Enligt förslaget borde, i den utsträckning sådant kunde ske med hänsyn till sjukvården, de dövstumma å ifrågavarande anstalter sammanföras till särskild avdelning vid varje anstalt.

För egen del finna utredningsmännen de ifrågasatta åtgärderna vara synnerligen behjärtansvärda, ej minst med tanke på det förhållandevis stora antal dövstumma, som intagits på statens sinnessjukhus. Enligt till utredningen inkomna uppgifter utgjorde i februari 1937 detta antal 83, därav 46 män, eller i genomsnitt 4 dövstumma å varje sjukhus. Lika med 1932 års utredning anse utredningsmännen, att utbildningskurserna lämpligen kunna förläggas till dövstumskola ävensom att kostnaderna för kursernas avhållande böra bestridas av statsmedel. Däremot torde praktiska skäl tala emot ett sammanförande av de dövstumma å varje anstalt till en avdelning. I stället synes vårdare, som utbildats för ifrågavarande uppgift, lämpligen böra åläggas att regelbundet besöka de å de olika avdelningarna intagna dövstumma för att med bistånd av andra å resp. avdelningar tjänstgörande vårdare öva nödig tillsyn.

Om behovet av ökad sammanhållning bland de dövstumma. Utredningsmännen vilja till sist något beröra ett spörsmål, som torde äga en ej obetydlig vikt i fråga om förbättrandet av de dövstummas ställning i allmänhet.

Inledningsvis framhölls beträffande de lokala dövstumföreningarna, att det inbördes samarbetet dem emellan ej syntes vara alltför utpräglat. Detta förhållande måste anses såsom en stor brist som till väsentlig del synes kunna tillskrivas frånvaron av en för hela landet gemensam auktoritativ ledning, i stånd att samla och stimulera det splittrade föreningslivet samt annan verksamhet till de dövstummas gagn. För att rätt förstå betydelsen av en dylik sammanslutning må endast erinras om det fruktbara arbetet, som De blindas förening sedan lång tid tillbaka utför bland landets blindas. Skulle en fastare organisation bland de dövstumma komma till stånd, synes — såsom framhållits jämväl i tidigare utredningar — kunna tagas under omprövning, huruvida icke tillräckliga skäl tala för statens stöd för en sådan verksamhet.

Det torde vara otvivelaktigt, att de av utredningsmännen föreslagna konsulenterna skulle kunna uträtta mycket av värde för stärkandet av de dövstummas känsla av samhörighet i gemensamma angelägenheter. Här som eljest synes dock böra gälla, att biståndet utifrån ej får inverka hämmande på de dövstummas vilja att i mån av förmåga själva råda i sina angelägenheter.

Kap. 7. Hemställen.

Till en början vilja utredningsmännen i anslutning till sitt tidigare avgivna utlåtande över 1936 års omorganisationsförslag samt till vad ovan i denna utredning ytterligare anförts hemställa, att fortsättningsskolan för undervisning av dövstumskolelever i lantbruk och trädgårdsskötsel förlägges till Broby gård i Funbo socken, Uppsala län.

Vad därefter angår de vuxna dövstummas omvårdnad, ha utredningsmännen funnit sig böra föreslå, att åt särskilt utsedda konsulenter anförtros de uppgifter av framför allt praktisk natur, som äro förbundna med arbetet för förbättrande av den dövstumma lytesgruppens ställning. Vid sidan av en sådan verksamhet synes angeläget vara, att den religiösa omvårdnaden gives tillbörlig omfattning. Sammanlagda kostnaderna för år för konsulentverksamheten och det dövstumprästerliga arbetet enligt utredningsmännens förslag torde ej komma att överstiga motsvarande kostnader för dövstumprästinstitutionen enligt 1936 års omorganisationsförslag.

För att i möjligaste mån bereda vissa arbetsoförmögna dövstumma drägligare vårdförhållanden ha utredningsmännen därjämte velat ifrågasätta lämpligheten av att statsbidrag enligt särskilda grunder beviljas för anordnande av hem för dylik verksamhet samt för de med denna verksamhet förenade driftkostnaderna.

Slutligen hemställa utredningsmännen om åtgärder för utbildning av särskilda vårdare åt dövstumma patienter å anstalterna för sinnessjuka och sinnesslöa.

Till Konungen.

Genom remiss den 8 december 1936 har Eders Kungl. Maj:t anbefallt 1936 års utredning angående blinda och dövstumma att avgiva underdånigt utlåtande över en av undervisningsrådet N. J. F. Almkvist verkställd utredning med förslag angående omorganisation av dövstumundervisningsväsendet i vad förslaget avser ämnen, som äro föremål för de sakkunnigas utredning.

Till åttlydnad härav få de sakkunniga i underdånighet anföra följande.

De sakkunniga hava icke ansett sig böra till bedömande upptaga andra avsnitt av utredningsmannens betänkande än de delar av detta, som beröra spörsmålen om den dövstummes val av yrke, yrkesutbildningen och den vuxne dövstummes religiösa och sociala omvårdnad.

Beträffande frågan om de unga dövstummas *yrkesval* anse sig de sakkunniga kunna i huvudsak lämna utan erinran i betänkandet framförda synpunkter och förslag. Självfallet torde, framför allt ur ekonomiska synpunkter, icke låta sig göra att vid de föreslagna fortsättningsskolorna meddela utbildning i andra yrken än dem, i vilka ett avsevärt antal dövstumma kunna förväntas erhålla sin utkomst. De sakkunniga finna sig emellertid böra kraftigt betona önskvärdheten av att de unga dövstumma i den utsträckning, som befinnes möjlig, lämnas tillfälle till utbildning i den riktning, håg och anlag tydligt peka. Ett tillgodoseende av denna synpunkt skulle även bidra till en säkerligen välkommen lättnad inom de speciella dövstumyrkena.

Såsom i betänkandet framhållits, torde av de spörsmål, som höra samman med en omorganisation av dövstumundervisningen, frågan om anordnande av *fortsatt utbildning* vara en av de viktigaste. Ur de synpunkter, som de sakkunniga vid fullgörandet av sitt uppdrag hava att anlägga, framstår denna frågas lösning själfvallet såsom ytterst betydelsefull för förbättrandet av de dövstummas arbetsförhållanden och förvärvsmöjligheter. Den hittills meddelade yrkesundervisningen — där sådan över huvud taget meddelats — har från alla håll med skäl betecknats såsom otillräcklig för att de dövstumma med framgång skulle inom skilda områden på arbetsmarknaden kunna upptaga tävlan med de fullsinnade.

De sakkunniga hava beträffande betänkandet i denna del funnit sig kunna förorda de framförda förslagens genomförande såvitt avser undervisningen i hantverk, husligt arbete, vävnad och sömnad. De sakkunniga vilja emellertid — i likhet med vad utredningsmannen antytt — i detta sammanhang betona nödvändigheten av att utbildningstidens längd i görligaste mån anpassas efter den individuella förmågan att tillgodogöra sig undervisningen.

I motsats till undervisningen i hantverk, husligt arbete, vävnad och sömnad ha åtgärderna för utbildning i lantbruk i betänkandet givits formen av ett

provisorium, intill dess erfarenhet vunnits om det antal dövstumma, för vilket sådan utbildning kan erfordras. Detta provisorium borde enligt utredningsmannen så lösas, att avtal träffades med styrelsen för Råbylunds lantbrukskola om mottagande av dövstumma fortsättningsskolelever mot erläggande från statens sida av viss årsavgift. De sakkunniga, som i denna fråga icke ansett sig kunna biträda utredningsmannens förslag utan vilja förorda en annan lösning, få som motivering härtill anföra följande:

Såsom i betänkandet erinrats har lantbruksundervisning med i regel tre-årig kurs sedan början av 1900-talet meddelats vid Råbylund. Behovet av sådan undervisning måste klart framstå vid det förhållandet, att de flesta dövstumma komma från landsbygden. Enligt 1930 års folkräkning omfattar visserligen den största gruppen dövstumma sådana, som äro sysselsatta inom industri och hantverk men den näst största gruppen — där antalet dövstumma utgör över hälften av antalet i förstnämnda grupp — avser inom jordbruk och binäringar sysselsatta. Dövstumprästerne uppgiva i juli 1936 t. o. m., att den största yrkesgruppen består av »jordbrukare, lantbrukare, jordbruksarbetare, lantbruksarbeterskor». Under alla förhållanden torde man hava att räkna med att en betydande del av de dövstumma visat sig lämpade för lantbruksarbete. Detta förhållande bestyrkes därav att efterfrågan på sådana elever, som erhållit utbildning vid Råbylundsskolan, icke kunnat helt tillgodoses. De sakkunniga vilja i detta sammanhang erinra om vad å betänkandets sid. 48 och 49 anförts angående lämpligheten av dövstummas utbildning i lantbruk.

Nu anförda skäl tala enligt de sakkunnigas uppfattning obetingat för att den viktiga frågan om lantbruksundervisningen vinner sin definitiva lösning i samband med att den övriga yrkesundervisningen organiseras. Ett provisorium skulle kunna giva intryck av det allmännas tvekan angående det lämpliga i att dövstumma ägna sig åt arbete inom lantbruket. En sådan uppfattning vore enligt de sakkunnigas mening synnerligen beklaglig.

Såsom i det följande närmare skall beröras synes vidare undervisningen i trädgårdsskötsel — i det remitterade betänkandet förslagsvis förlagd till fortsättningsskolan i Vänersborg — böra sammanföras med den fortsättningsskola för lantbruksundervisning, varom de sakkunniga här nedan komma att framlägga förslag.

Det i betänkandet framförda provisoriet för utbildningen i lantbruk har — som ovan antytts — baserats på ett ifrågasatt avtal mellan staten och styrelsen för Råbylunds lantbruksskola om inackordering av dövstumma elever vid skolan. Härvid har antalet elever beräknats till omkring 25.

Vid övervägande av frågan om lämpligheten att förlägga lantbruksundervisningen till Råbylund hava de sakkunniga funnit den tillgängliga åkerarealen — 52½ tunnland — avgjort otillräcklig för ett elevantal av omkring 25 elever. Härtill kommer, att elevrummen ej lämna utrymme för flera än 10 elever. En annan olägenhet är att anstalten är förenad med ett hem för sinnesslöa och ålderstigna dövstumma, vilka hava gemensam matordning med eleverna. En sådan kombination synes de sakkunniga mindre lämplig. Fram-

förrallt torde emellertid — såsom utredningsmannen jämväl konstaterat — det få betraktas som mindre tillfredsställande, att dövstumma ynglingar från de mellersta och norra delarna av landet skola hänvisas till Skåne för utbildning i jordbruk. På nu anförda grunder och då dessutom på grund av egendomens belägenhet strax invid Lunds stadsgräns stor sannolikhet föreligger, att staden inom en snar framtid kan vilja framställa anspråk på förvärv av området, hava de sakkunniga icke ansett sig kunna förorda, att Råbylundsanstalten kommer till användning för meddelande av undervisning i lantbruk.

De sakkunniga hava vid övervägande av andra alternativ funnit sig böra föreslå förvärv av egendomen Broby gård i Funbo socken, Uppsala län, vilken egendom såsom ett led i strävandena att motarbeta ungdomsarbetslösheten år 1932 inköptes av Förbundet för kristet samhällsliv i samband med upprättandet av »Broby yrkesskola». Genom statsbidrag under olika former har yrkesskolan för ny- och ombyggnadsarbeten tillgodoförts ett belopp av sammanlagt 77 182 kr. Då det bakom skolans verksamhet liggande behovet numera i det väsentliga upphört, har förbundet såsom framgår av härvid fogade förbindelse (bil. 1) förklarat sig villigt överlåta egendomen till Kungl. Maj:t och kronan. Beträffande beskaffenheten av till egendomen hörande åkerjord, skogsmark och byggnader få de sakkunniga hänvisa till bifogade handlingar (bil. 2—4).

Det torde ligga i öppen dag, att ett förvärv av Broby gård skulle även bortsett från den onekligen låga köpesumman innebära betydande fördelar bl. a. på grund av gårdens ur olika synpunkter gynnsamma läge — 11 km från Uppsala stad och 1 km från Bärby järnvägsstation — samt de väl underhållna byggnadernas ändamålsenliga planläggning. I det remitterade förslaget har som nämnts räknats med att omkring 25 fortsättningsskolelever skulle beredas lantbruksundervisning. Då man, även enligt de sakkunnigas uppfattning, har att, bortsett från det första verksamhetsåret, tills vidare räkna med detta antal, synes å Broby gård utan svårighet plats kunna beredas dessa elever ävensom ett mindre antal elever för utbildning i trädgårdsskötsel, varjämte utrymme finnes för en eventuell framtida utvidgning av skolan.

Vid Råbylundsskolan undervisas f. n. 6 elever. Det är emellertid att förvänta, att detta antal redan från början efter statens övertagande av undervisningsväsendet skall rätt väsentligt ökas beroende av bl. a. en därmed följande omsorgsfullare rådgivning beträffande yrkesval samt genom bortfallandet av elevavgifter. Till en sådan utveckling torde vidare bidraga den utvidgning av fortsättningsskolans verksamhet att jämväl omfatta utbildning i trädgårdsskötsel, som de sakkunniga nu föreslagit. Fort nog komma helt visst de beräknade platserna att samtliga behöva tagas i anspråk. Intill dess så blir fallet, hava de sakkunniga ansett sig böra föreslå, att de lediga platserna må på de villkor, som Eders Kungl. Maj:t bestämmer, tills vidare tagas i anspråk av sådana arbetslösa dövstumma, vilka för sin utbildning eller eljest kunna hava uppenbar fördel av att deltaga i det vid lantbruksskolan förekommande arbetet. De sakkunniga hava nämligen under det hittills bedrivna

utredningsarbetet fått ett bestämt intryck av nödvändigheten av att åtgärder vidtagas för att bereda särskilt yngre arbetslösa dövstumma lämplig sysselsättning av mindre tillfällig art i avbidan på arbetsanställning.

Fortsättningsskolan i Broby torde böra träda i verksamhet vid den tidpunkt, som i det remitterade förslaget angivits för statens övertagande av dövstumundervisningsväsendet i dess helhet eller den 1 juli 1938. Vid uppgörandet av statförslag för skolan för budgetåret 1938/1939 hava de sakkunniga icke ansett sig böra räkna med högre sammanlagt antal elever än 12. Enligt gjorda beräkningar, delvis grundade på erfarenheterna från den nuvarande skolan i Broby, skulle erfordras följande personal, nämligen en föreståndare, en husmoder, en rättare med kompetens att jämväl undervisa i emkel slöjd, en ladugårdsförman, en trädgårdslärare samt tre tjänarinnor. Innan tillräcklig erfarenhet vunnits, torde befattningarna ej böra uppföras på ordinarie stat. Föreståndaren, som skall ordna och övervaka skolans verksamhet samt föra skolans räkenskaper, bör därjämte meddela den teoretiska undervisning, som kan komma ifråga. För att det omfattande lantbruket skall kunna med framgång skötas, bör föreståndaren äga agronomutbildning samt i övrigt besitta för skolans ledning erforderliga personliga egenskaper. Han bör därjämte vid dövstumskola hava inhämtat erforderlig kännedom om de dövstumma i allmänhet och sättet att meddela sig med dem. Den teoretiska undervisningen torde lämpligen böra förläggas till tiden 1 november—31 mars och omfatta högst 10 timmar i veckan. Den bör i största möjliga utsträckning ansluta sig till den av rättaren och ladugårdsförmannen, resp. trädgårdsläraren meddelade praktiska undervisningen.

De sakkunniga anse — i likhet med vad i det remitterade förslaget ifrågasatts — att undervisningen i lantbruk bör vara treårig samt undervisningen i trädgårdsskötsel fyraårig. Arbetet bör bedrivas hela året om med rätt för eleverna att å tider, som föreståndaren äger bestämma, erhålla ledighet två veckor under tiden 1 april—30 september och tre veckor under tiden 1 oktober—31 mars. Därjämte må elev medgivnas någon ledighet vid påsk- och pingst-helgerna. Arbetstiden för vecka må ej överstiga 46 timmar.

De sakkunniga hava i anslutning till det anförda uppgjort följande *statförslag till fortsättningsskolan i Broby budgetåret 1938/1939*:

<i>II. Avlöningar.</i>	Kontant lön Kronor
Föreståndare ¹	4 000
Husmoder ²	1 200
Rättare och slöjdare ¹	2 400
Ladugårdsförman ¹	2 000
Trädgårdslärare ¹	1 800
Tre tjänarinnor ²	1 800
	13 200
	Transport 13 200

¹ Fri bostad med värme och lyse. — ² Allt fritt.

II. Omkostnader.

Sjukvård och tandvård	400	
Undervisningsmateriel och andra än lantbruksinventarier	700	
Kost för 12 elever $12 \times 90 \times 330$	3 564	
Kost för personal $4 \times 100 \times 365$	1 460	
Beklädnad 12×100	1 200	
Tvätt och renhållning	200	
Värme och lyse	2 300	
Elevresor	250	
Oförutsedda utgifter	700	
Livränta åt förra ägarinnan	2 000	12 774

Summa utgifter kronor 25 974

Beräknad nettoinkomst från lantbruket och trädgården 6 500

Att täcka med statsbidrag kronor **19 474**

Ann. Då samtliga byggnader nyligen reparerats, har särskilt anslag för underhåll av byggnaderna ej ansetts böra upptagas.

I det remitterade förslaget hava kostnaderna för inackorderingen av lantbrukseleverna i Råbylundsskolan upptagits till 15 000 kr., vilket belopp sålunda med 4 474 kr. understiger den beräknade kostnaden enligt ovanstående stat. Härvid är emellertid att märka, att livräntan till den 62-åriga förra ägarinnan av Broby gård å 2 000 kr., vilken post i själva verket är att hänföra till engångsutgifterna, framdeles kommer att försvinna ur staten. Å andra sidan torde det i det remitterade betänkandet beräknade beloppet för de dövtumma lantbrukselevernas undervisning med hänsyn till elevantalet helt visst vara för lågt tilltaget. En jämförelse mellan den i de sakkunnigas kostnadsförslag för fortsättningsskola i Broby upptagna summan 19 474 kr. samt de beräknade kostnaderna vid fortsättningsskolorna i Växjö och Vänersborg visar en avsevärt mindre utgift per elev och år vid förstnämnda skola.

Såsom engångskostnad för upprättandet av den föreslagna skolan i Broby torde först och främst böra beräknas ett belopp av 54 000 kr. för inköp av Broby gård med alla där förefintliga döda och levande inventarier. Vidare synes anslag böra beviljas med 6 000 kr. för iordningställande av trädgården vid gården samt för uppförande av ett par mindre växthus därstädes. Då detta belopp i det remitterade betänkandet föreslagits böra för liknande ändamål tillgodoföras fortsättningsskolan i Vänersborg, innebär de sakkunnigas framställning i denna del allenast en överflyttning av en utgiftspost från nämnda fortsättningsskola till den nu ifrågasatta skolan i Broby. Slutligen torde vissa kompletteringar av inventarierna i bostadsrummen böra ske för en kostnad av högst 2 000 kr.

Ett genomförande av de sakkunnigas förslag till fortsättningsskola i Broby torde medföra viss ändring i §§ 3 och 7 av förslaget till lag angående dövtumundervisningen. Lagrummen föreslås erhålla lydelse på sätt bil. 5 utvisar.

Vad slutligen angår *de vuxna dövtummas religiösa och sociala omvårdnad* få de sakkunniga anföra följande.

I det remitterade betänkandet framhålles att dövstumhet icke nedsätter arbetsdugligheten i samma grad som exempelvis sinnessjukdom och blindhet. Tvärtom synas verkställda undersökningar giva vid handen, att de dövstamma med framgång kunna användas som arbetare inom ett flertal praktiska områden, därest de erhålla för resp. arbetens utförande erforderlig utbildning.

De sakkunniga vilja på grund av under den hittills verkställda utredningen gjorda erfarenheter förbehållslöst giva sitt stöd åt dessa uttalanden och hava i så måtto redan nu velat giva uttryck för denna sin uppfattning genom att i enlighet med vad ovan anförts framkomma med förslag om ett mera ändamålsenligt ordnande av undervisningen i lantbruk och trädgårdsskötsel.

Svårigheterna för de dövstamma att erhålla en rimlig bärgning torde emellertid trots en förbättrad yrkesutbildning alltjämt befinnas långt större än vad man i allmänhet föreställer sig. De dövstamma hava svårt både att förstå och att göra sig förstådda av sin omgivning. De stå måhända mera isolerade än någon annan lytesgrupp. Detta inverkar i hög grad på såväl deras psykiska hälsa som på deras möjligheter att vinna lämpligt arbete och därmed en nödortfig utkomst. Vid skoltidens slut står den dövstumme mången gång ensam med alla sina svårigheter. I allmänhet ryggas arbetsgivaren tillbaka för de besvär, som följa med att taga en dövstum i sin tjänst. Den dövstumme blir då bitter, förlorar tron på sin egen förmåga och blir ofta nog en börda för sig själv, sin omgivning och det allmänna.

Under sådana förhållanden är det en bjudande plikt att lämna de dövstamma det stöd, de oundgängligen behöva i sina påfrestande förhållanden. Erhålla de ett dylikt bistånd, kunna de med sin arbetsförmåga i regel reda sig själva utan att behöva falla samhället till last, på samma gång som deras livsföring i allmänhet blir mera lik de fullsinnades. Denna hjälp måste — sådana tidsförhållandena utvecklat sig — i första hand syfta till anskaffande av arbete men även sträcka sig till alla de områden, där de dövstamma på grund av sin isolering och hämmade utveckling hava behov av den hörandes bistånd. Detta har nog sedan lång tid tillbaka insetts. Genom dövstupastorsinstitutionen sökte man att i viss utsträckning komma de dövstamma till mötes. Men dövstumprästens uppgift har självfallet i första hand varit att ombesörja religionsvården. I instruktionen för dövstumprästen inom första distriktet är ej angiven någon som helst uppgift av social natur med undantag för skyldigheten att biträda dövstamma som tolk vid domstol eller andra myndigheter. Enligt vad prästen inom nämnda distrikt meddelat, torde instruktionerna för övriga dövstumpräster vara av ungefär samma avfattning. Under sådana förhållanden är det naturligt, att dövstumprästerna anse sin huvudsakliga uppgift vara av religiös art. Deras årsberättelser innehålla litet eller intet utöver redogörelser för gudstjänster, nattvard samt vissa samkväm, ofta i förening med någon föreläsning. De sakkunniga hava icke kunnat värja sig för den uppfattningen, att den dövstumme icke alltid erhållit det stöd i vardagslivets bekymmer, som dövstuprästerna mången gång önskat giva. Utan att på något sätt vilja förringa den religiösa omvårdnadens bety-

delse, är det de sakkunnigas bestämda övertygelse, att det allmännas verksamhet bland de vuxna dövstumma skulle i hög grad vinna i ändamålsenlighet genom ett bättre tillgodoseende av de praktiska behoven.

Dövstumprästernas nuvarande verksamhet, som beräknas draga en kostnad av omkring 70 000 kr. per år, föreslås i betänkandet i stort sett oförändrad, dock med det tillägget, att befattningarna i övre Norrland ej längre skola innehavas som bisysslor. Enligt förslaget skulle institutionen härigenom komma att kräva en årlig kostnad av sammanlagt 85 000 kr.

Allt arbete bland olika slag av lytestyngda måste, om det skall bli till någon verklig hjälp, vara grundat på ingående kännedom om lytets art och den därav följande relativa arbetsförmågan men även på rent personlig kännedom om de mänskliga individer, det gäller. Därför låter det sig enligt de sakkunnigas mening ej göra att i vanlig ordning för uppgiften att anskaffa arbete åt de dövstumma taga i anspråk den allmänna arbetsförmedlingen. Ej heller kan syftet nås genom att upprätta någon särskild central förmedlingsbyrå för dövstumma. Dylika anordningar medgiva i regel ej erforderlig personlig kontakt med klientelet och skulle därför bli av ringa praktiskt värde.

De sakkunniga anse däremot, att en väl ordnad konsulentverksamhet bland de dövstumma är det bästa sätt, på vilket man kan förbättra de dövstummas arbetsmöjligheter och på samma gång motverka deras isolering. Att därvid tänka sig att genom en ändrad planläggning av dövstumprästernas verksamhet ernå en i erforderlig grad ökad social verksamhet från deras sida torde med hänsyn till vunna erfarenheter få anses uteslutet.

Av det ovan anförda torde framgå, att de sakkunniga anse som sin måhända viktigaste uppgift på detta område att utarbета ett detaljerat förslag till en ordnad konsulentverksamhet för dövstumma. Då de sakkunnigas arbete tog sin början i slutet av sistlidne september månad, har tiden ej medgivit, att arbetet kunnat slutföras, utan är det de sakkunnigas avsikt att slutgiltigt framlägga förslag om antydda verksamhet först i samband med utredningen i övrigt. Men redan nu vilja de sakkunniga framhålla, att kostnaderna för en dylik konsulentverksamhet ej torde behöva överstiga de i det remitterade förslaget beräknade utgifterna för dövstumpastorsinstitutionen. Som förut antytts vilja de sakkunniga ej ifrågasätta dennas avskaffande, utan önska vid framläggandet av sitt förslag även i detta hänseende tillgodose jämväl sistberörda synpunkter, ehuru inom en mera blygsam kostnadsram.

Dövstumpastorsinstitutionen berör för övrigt huvudsakligen de vuxna dövstumma och intager i det hela en fristående ställning inom det föreliggande organisationsförslaget. Utan olägenhet torde sagda detalj kunna anstå till ett senare sammanhang, då frågan om de dövstummas sociala omvårdnad låter sig allsidigt bedöma. Då de i det remitterade betänkandet ifrågasatta åtgärderna icke äro avsedda att genomföras förrän fr. o. m. den 1 juli 1938 lära ej heller hinder möta för att före samma tidpunkt statsmakernas beslut jämväl i fråga om dövstumpastorsinstitutionen kunna föreligga.

De sakkunniga, som anse det vara av största vikt att frågan om dövstum-undervisningens omorganisation erhåller sin lösning vid stundande riksdag, vilja sålunda hemställa, att Eders Kungl. Maj:t ville dels vidtaga den jämkning av den föreliggande organisationsplanen, som föranledes av de sakkunnigas ovan gjorda förslag rörande ordnandet av undervisningen i lantbruk och trädgårdsskötsel, dels låta frågan om dövstupastorsinstitutionen anstå, tills hithörande angelägenheter låta sig med större säkerhet överblicka.

Underdånigst

För de sakkunniga:

Gustaf Ek

/ *Nils Ekblom*

Stockholm den 2 januari 1937.

Bilaga 1.

Förbundet för kristet samhällsliv förbinder sig härmed att — under förutsättning av Kungl. Maj:ts tillstånd för förbundet att nedlägga den nuvarande verksamheten vid Broby yrkesskola (Funbo församlings skolor för yrkesundervisning) — fr. o. m. den 1 juli 1938 eller den tidigare dag, som må varda bestämd, till Kungl. Maj:t och kronan överlåta egendomen Broby gård i Funbo socken, Uppsala län, å vilken egendom förbundet äger lagfart; och må Kungl. Maj:t och kronan samtidigt med överlåtelsen tillträda egendomen.

För överlåtelsen skall i huvudsak gälla följande:

1. Kungl. Maj:t och kronan övertager fr. o. m. överlåtelsedagen betalningsansvaret för de skulder, vilka Förbundet för kristet samhällsliv nödgats ikläda sig för upprätthållande av skolan, evad dessa hava karaktären av lån mot inteckning i fastigheten eller äro av annat slag, dock till ett högsta belopp av femtiofyratusen (54 000:—) kr., samt förbinder sig dessutom att till tidigare ägarinnan av egendomen, fröken Erica Blomquist, fr. o. m. samma dag under hennes livstid utbetala livränta, beräknad till tvåtusent (2 000:—) kr. för år och förfallen till betalning den 1 maj.

2. Egendomen överlåtes i sin helhet i nu befintligt skick, däri inbegripet levande och döda inventarier, husgeråd, sängkläder o. d.

3. Denna förbindelse är bindande endast under förutsättning att Kungl. Maj:t och riksdagen före den 1 juli 1937 besluta om övertagande av egendomen samt att på i övrigt sedvanliga villkor undertecknas för överlåtelsen upprättat köpekontrakt.

Stockholm den 30 december 1936.

För Förbundet för kristet samhällsliv:

Natanael Beskow
Styrelsens ordförande

J. Lindskog
Styrelsens vice ordförande

Dagmar Swartling
Styrelsens sekreterare

Utlåtande.

På anmodan av sekreteraren hos Förbundet för kristet samhällsliv, fröken Ebba Pauli, företogo den 24 maj 1932 undertecknade ledamöter i Uppsala läns hushållningssällskaps egnahemsnämnd besiktning av Broby säteri i Funbo socken för att göra ett uttalande om nämnda gårds lämplighet som »folkhögskolelanthem». Därvid konstaterades, att ägorna lågo relativt väl samlade omkring ekonomihusen, vilket medgiver en ekonomisk jordbruksdrift. Jorden består av lera, delvis i starkt behov av torrläggning. Uthusen äro gediget uppförda och tillräckliga för gårdens behov, men tillsyn och underhåll har delvis blivit eftersatt under senaste åren. Bostadsutrymmena äro rikliga och rummen så belägna, att de efter vissa ombyggnader och reparationer kunna på ett praktiskt sätt tjäna det åsyftade ändamålet som »folkhögskolelanthem».

Då därtill kommer, att gården är vackert belägen i kuperad terräng med kulisser av skogsbackar, lugn och avskild, på måttligt avstånd från kommunika-tioner och Uppsala stad, så finna vi, därest de ekonomiska förutsättningarna i övrigt äro betryggande, intet tala emot gårdens användning för det åsyftade ändamålet. Remitterade handlingar återgå, här bilagda.

Uppsala den 25 maj 1932.

Uppsala läns hushållningssällskap.

Dess egnahemsnämnd:

Henrik Nystedt
Jourhavande

K. H. Lundevall
Sekreterare

Bilaga 3.

På uppdrag av Förbundet för kristet samhällsliv företogo vi undertecknade i slutet av april i år en resa till Broby gård i Funbo socken för att värdesätta såväl fastigheten som levande och döda inventarier därstädes. Efter noggrann besiktning av såväl byggnader, skog och inägor samt av samtliga då befintliga inventarier åsattes desamma av oss följande värden:

Gården i sin helhet	kr. 100 000
Levande inventarier	» 8 000
Döda inventarier	» 4 000
	Summa kronor 112 000

Vilket härmed på begäran intygas.

Österby och Håningby per Enköping den 9 november 1932.

Hugo Hällén
Lantbrukare

E. Rättzén
Lantbrukare

Promemoria rörande Broby säteri.

Broby gård är belägen 11 km från Uppsala och 1 km från Bärby järnvägsstation å järnvägen Uppsala—Faringe.

Den omfattar 120 tunnland åkerjord och 80 tunnland skogsmark samt har enligt senaste taxeringsuppgifter åsatts ett värde av 63 100 kr. Största delen av åkerjorden är stenfri sådan på lerbotten. Läget är vackert med en omfattande park. Tvenne gårdar av ungefär liknande storlek ligga på omkring 1 km:s avstånd. Inga andra gårdar eller egna hem ligga inpå gården.

Stora byggnaden innehåller 13 rum och kök, hallar, badrum.

Rektorsflygeln innehåller 9 rum och kök.

Västra flygeln innehåller rymlig matsal, 4 rum och hallar.

Röda stugan innehåller 4 rum.

Rättarbostaden innehåller tillika skolkök samt två elevrum.

Alla byggnaderna äro in- och utvändigt i synnerligen gott stånd.

Ladugårdsbyggnaderna äro rymliga och till största delen nyinredda. Gödselstaden behöver cementeras, vartill anslag emellertid redan beviljats. Till egendomen höra vidare stort spannmålsmagasin, rymligt redskapshus och nybyggt hönshus. I stort sett äro jordbruksredskapen tillräckliga och av god beskaffenhet. Inventarierna i bostadsbyggnaderna äro i det stora hela tillfredsställande.

De levande inventarierna utgöras av 18 kor, 6 hästar, 1 tjur, diverse ungdomdjur, svin och höns.

Beviljade anslag till Broby yrkesskola.

Genom Kungl. Maj:ts beslut den 11 maj 1934 till ny- och ombyggnader samt reparationsarbeten	kr. 44 870	
Genom Kungl. Maj:ts beslut den 6 nov. 1936, tilläggsanslag »	1 100	
Genom Kungl. Maj:ts beslut den 6 nov. 1936 till svinhus, gödselstad samt reparationer	» 5 365	kr. 51 335
Anslag från allmänna arvsfonden 1932	kr. 22 000	
» » » » 1933	» 3 847	» 25 847

Summa anslag kronor 77 182

Tomteboda den 13 december 1936.

Gustaf Ek

Bilaga 5.

Ifrågasatta ändringar av förslaget till lag angående dövstumundervisningen.

§ 3.

För varje dövstumskola skall finnas en styrelse, bestående av fem ledamöter jämte lika många suppleanter. Kungl. Maj:t utser ordförande och två ledamöter jämte suppleanter för dem. Stadsfullmäktige i stad, där dövstum-

skola är belägen, välja en ledamot jämte suppleant. Samma befogenhet tillkommer landstinget i det län, där fortsättningsskolan för undervisning i lantbruk och trädgårdsskötsel är anordnad. Rektor eller föreståndare för dövstumskola är självskriven ledamot av styrelsen.

§ 7.

Vid upptagningskolorna skall undervisningen pågå under fyrtio veckor årligen. Lag samma vare beträffande undervisningen i teoretiska ämnen vid fortsättningsskolorna, dock att vid skolan för undervisning i lantbruk och trädgårdsskötsel tiden skall utgöra tjugo veckor om året. Undervisningen vid specialskolorna för dövstumma skall fortgå under trettioåtta veckor årligen.

Vad nu stadgats skall icke äga tillämpning, där Kungl. Maj:t av särskild anledning finner skäl medgiva inskränkning av undervisningen.

Vid fortsättningsskolorna skall den praktiska undervisningen pågå under den tid, Kungl. Maj:t äger bestämma, dock under minst fyrtiosex veckor årligen.

Bilaga 6.

Förbindelse.

Till den av Förbundet för kristet samhällsliv den 30 december 1936 avgivna förbindelsen om överlåtelse till Kungl. Maj:t och kronan av egendomen Broby gård i Funbo socken, Uppsala län, göres härmed det tillägget, att samma förbindelse skall vara för förbundet i fråga bindande intill den 1 juli 1938.

Stockholm den 29 januari 1937.

För Förbundet för kristet samhällsliv:

Natanael Beskow

Styrelsens ordförande

Statens offentliga utredningar 1937

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättsskipning. Fångvård.

Betänkande med förslag till revision av förvarings- och interneringslagarna m. m. [3]
Lagberedningens förslag till lag om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser m. m. [13]
Promemoria ang. grunderna för en reform av lagstiftningen om rätt till litterära och musikaliska verk. [18]
Förslag till ändrad lagstiftning om sammanträffande av brott jämte motiv. [24]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

1934 års nämnd för ständningsutredning. Betänkande med speciella beräkningar och förslag rörande ersättningarna för ständningsarbete inom vissa statliga ämbetslokaler i Stockholm m. m. [7]
Utredning ang. de rättsbildade domsagobiträdenas anställnings- och avlöningsförhållanden. [20]

Kommunalförvaltning.

Statens och kommunernas finansväsen.

Betänkande med förslag till löneroglering för lärarpersonalen vid kommunala mellanskolor, kommunala flickskolor och högre folkskolor. [27]
1936 års lönekommitté. Betänkande med utredning och förslag ang. dyrortsgrupperingen. [32]

Politi.

Nationalekonomi och socialpolitik.

Socialiseringsproblemet. 2. Hushållsräkningens problem och faktorer. [1]
Socialiseringsidéer och socialiseringspraxis i Sovjetunionen. 2. [2]
Statslotteriutredningen. Betänkande med förslag rörande svenskt penninglotteri. [4]
Arbetslöshetsundersökningen den 31 juli 1936. [12]
Hembiträdesutredningens betänkande. 1. Betänkande och förslag i fråga om utbildning av hembiträden. [16]
Betänkande med utredning och förslag rörande beredskapsarbeten. [26]
Betänkande med förslag till åtgärder för förbättrande av de blindas och de dövstummas arbetsförhållanden och förvärvsmöjligheter. [34]

Hälso- och sjukvård.

Yttrande i abortfrågan. [6]
Betänkande ang. pensionsstyrelsens invaliditetsförebyggande verksamhet. [23]
Betänkande med förslag till lag om skyddskoppypning m. m. [23]
Betänkande med förslag ang. inrättande av ett statens institut för folkhälsan. [31]

Allmänt näringsväsen.

Fast egendom. Jordbruk med binäringar.

Betänkande med förslag ang. den statsunderstöddas vattenavlednings- och avdikningsverksamheten samt därmed sammanhängande spörsmål. [8]
Utredning rörande jordbrukets läge i Norrland med vissa förslag till åtgärder till förbättrande av den norrländska jordbrukarbefolkningens ekonomiska ställning. [9]
Betänkande med förslag ang. rätt till fiske i Vänern, Vättern, Mälaren, Hjälmaren och Storsjön i Jämtland. 1. Lagförslag och motiv. [10] 2. Kartbilagor. Vänern och Hjälmaren. [11]
Betänkande med förslag till vissa lagstiftningsåtgärder till motverkande av överdriven skuldsättning inom jordbruket. [14]
Betänkande med förslag till åtgärder mot smittsam kastning hos nötkreatur. [19]
Betänkande med förslag till lag om minimilöner för lantarbetare. [21]
Redogörelse för inventering av odlingsjord å kronoparkerna nedanför odlingsgränsen i de två nordligaste Norrlands-länen ävensom för vissa andra uppgär. [30]
Betänkande med förslag ang. den fasta lantbruksumdervisningens ordnande. [33]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Betänkande med förslag till lagstiftning ang. särskilda husbehovsskogar i Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker m. m. [5]
Betänkande med förslag till lag om allmänningssskogar i Norrland och Dalarna m. m. [29]

Industri.

Handel och sjöfart.

Kommunikationsväsen.

Utredning med förslag till vissa åtgärder för trafiksäkerhetens höjande vid korsningar i samma plan mellan järnväg och väg samt järnvägarnas beredande av bidrag av automobilskattemedel till säkerhetsanordningarna vid dylika korsningar. [15]

Bank-, kredit- och penningväsen.

Försäkringsväsen.

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.
Efterskrift till »Kyrkogodset i Skåne, Halland och Blekinge under dansk tid». [22]

Försvarsväsen.

Betänkande angående vissa med frivillig anskaffning av luftvärnsmateriel sammanhängande frågor. [17]
Utredning rörande flottans fartygstyper m. m. [25]

Utrikes ärenden. Internationell rätt.